

библиотека  
**КАМЕЯ**  
фантастика

АЙЗЪК  
АЗИМОВ

**О** ОГЛЕДАЛНО  
ОТРАЖЕНИЕ



# АЙЗЪК АЗИМОВ

# ОГЛЕДАЛНО ОТРАЖЕНИЕ

Превод: Сийка Петрова, Явор Дунев

[chitanka.info](http://chitanka.info)

АЙЗЪК АЗИМОВ

ОГЛЕДАЛНО ОТРАЖЕНИЕ

В бъдещето също се извършват престъпления. При това доста тежки — крадат се извънземни артефакти, убиват се учени с революционни идеи, промишленият шпионаж е ежедневие. А човекът, призван да разкрие престъпниците, използва единствено логиката и дори не излиза от любимия си сумрачен кабинет...

# ОГЛЕДАЛНО ОТРАЖЕНИЕ

Трите закона на роботиката

1. Роботът не може да причини вреда на човека или със своето бездействие да допусне на човека да бъде нанесена вреда.

2. Роботът е длъжен да се подчинява на всички заповеди на човека, с изключение на случаите, когато тези заповеди противоречат на Първия закон.

3. Роботът е длъжен да се грижи за своята безопасност в степен, която не противоречи на Първия и Втория закон.

Илайджа Бейли току-що беше решил да запали лулата си, когато вратата на неговия кабинет внезапно се отвори, и то дори без да се почука. Бейли се огледа с раздразнение — и изпусна лулата. Дори не направи опит да я вдигне от пода, което ясно показваше степента на неговата изненада.

— Р. Данил Оливо! — възкликна той с неописуемо вълнение. — Дявол да Ви вземе, това сте Вие!

— Точно така — отвърна влезият. Загорялото му, с изключително правилни черти лице оставаше невъзмутимо. — Много съжалявам, че Ви разтревожих, влизайки без предупреждение, но ситуацията е доста деликатна и колкото по-малко хора и работи знаят, в това число и от Вашите служители, толкова по-добре. Самият аз съм много радостен да се видя с Вас отново, приятелю Илайджа.

И роботът протегна дясната си ръка с жест толкова човешки, колкото и външният му вид. Бейли обаче беше толкова смутен, че няколко секунди гледа с недоумение протегнатата ръка, преди да я хване и горещо да я разтърси.

— Но кажете ми все пак, Данил, защо сте тук? Аз, разбира се, винаги се радвам да Ви видя, но... Що за деликатна ситуация? Пак някакви общопланетни неприятности?

— Не, приятелю Илайджа! Ситуацията, която нарекох деликатна, може на пръв поглед да Ви се стори дреболия. Просто спор между двама математици. Но тъй като ние съвършено случайно се оказахме на хвърлей разстояние от Земята...

— Значи този спор е произтекъл на междузвезден лайнер?

— Точно така. Съвсем обикновен спор, но за хората, замесени в него, това съвсем не е дреболия.

Бейли не сдържа усмивката си.

— Не се учудвам, че постъпките на хората Ви се струват неочаквани. Те не се подчиняват на трите закона като вас роботите, нали?

— За това би могло само да се съжالياва — напълно сериозно заяви Р. Данил. — И ми се струва, че хората са неспособни да се разбират помежду си. Но Вие вероятно ги познавате много по-добре от хората, които обитават другите планети, тъй като Земята е много по-гъсто населена. Ето защо, струва ми се, Вие можете да ни помогнете.

Р. Данил млъкна за миг, а след това добави с някаква излишна привързаност:

— Аз обаче съм усвоил някои от правилата на човешкото поведение доста добре и едва сега се сещам, че наруших изискванията на елементарната вежливост, като не Ви попитах как са Вашата жена и Вашият син.

— Прекрасно. Момчето учи в колеж, а Джеси се захвана с политика. А сега все пак, ще ми кажете ли по какъв начин се оказахте тук?

— Казах Ви вече, че се намирахме на хвърлей от Земята — каза Р. Данил. — И аз препоръчах на капитана да се обърне за съвет към Вас.

— А капитанът съгласи ли се? — попита Бейли, който никак не можеше да повярва, че един капитан на междузвезден лайнер ще се съгласи да осъществи кацане заради някаква дреболия.

— Знаете ли, — обясни Р. Данил, — той се оказа в такова положение, че би се съгласил на всичко. При това аз толкова ви прехвалих, въпреки че, между нас казано, говорех само истината, без

ни най-малко да преувеличавам. И накрая, аз се наех да водя преговорите така, че нито на пътниците, нито на екипажа да не се наложи да напуснат кораба и по този начин да нарушат карантината.

— И какво се случи в края на краищата? — нетърпеливо попита Бейли.

— Между пътниците на космолета „Ета Карина“ се намират двама математици, които пътуват за Аврора, за да вземат участие в междузвездната конференция по невробиофизика. И недоразуменията възникнаха именно между тези двама математици — Алфред Бар Хумболт и Дженан Сабет. Вие, приятелю Илайджа, вероятно сте чували за тях?

— Не — решително обяви Бейли. — Аз нищо не разбирам от математика. Слушайте, Данил — изведнъж се сети той — надявам се, не сте казали на капитана, че съм спец в математиката или нещо подобно...

— Разбира се, че не, приятелю Илайджа. Това ми е известно. Но няма значение, тъй като математиката няма никакво отношение към същността на спора.

— Добре, продължавайте.

— Тъй като вие не знаете нищо за тях, приятелю Илайджа, искам да Ви съобщя, че доктор Хумболт е един от тримата най-големи математици на Галактиката, с отдавна утвърдена репутация. Та той вече е над двеста и седемдесет години. Доктор Сабет, от друга страна, е много млад, няма още и петдесет, но вече е заслужил славата на забележителен талант, занимавайки се с най-сложните проблеми на съвременната математика.

— Следователно двамата са велики хора — отбеляза Бейли. Тук той се сети за лулата си и я вдигна, но реши засега да не я пали. — И какво стана? Убийство? Единият от двамата тихомълком е отстранил другия?

— Единият от тези хора, които имат най-висока репутация, се опитва да унищожи репутацията на другия. Ако не греша, по човешките норми това се счита едва ли не по-лошо от физическото убийство.

— Да, понякога е така. Е, добре, кой от двамата е решил да съсипе репутацията на другия?

— В това е същността на проблема, приятелю Илайджа. Кой от тях?

— Как така?

— Доктор Хумболт излага случилото се съвършено ясно. Наскоро след стартирането на космолета той внезапно формулира принцип, който позволява да се създаде метод за анализ на невронните връзки по изменение картата на поглъщане на микровълните в отделните участъци на кората на главния мозък. Този принцип се опира на математически тънкости, които аз не разбирам, и естествено не мога да изложа. Впрочем, това не се отнася към въпроса. Колкото повече доктор Хумболт размишлява над своето откритие, толкова повече се убеждава, че е намерил нещо, което ще направи революция в цялата негова наука, пред което бледнеят всички предишни достижения. И тогава той разбра, че на борда на космолета се намира доктор Сабет.

— Аха! И той обсъди своето откритие с младия Сабет?

— Точно така. Те вече се бяха срещали на конференции и задочно се познаваха много добре. Хумболт подробно изложи на Сабет своите заключения. Онзи напълно ги потвърди и не се скъпеше на похвали за важността на откритието и таланта на този, който го е направил. След това Хумболт, убеждавайки се окончателно, че е на прав път, подготви доклад с кратко описание на своето откритие и след два дни се нареди да го изпрати на комитета на конференцията на Аврора, за да си осигури приоритета, а освен това да излезе с подробно съобщение на самата конференция. За свое учудване той открива, че и Сабет е подготвил доклад с подобно съдържание и също възнамерява да го отпрати към Аврора.

— Хумболт най-вероятно се е разярил?

— И още как!

— А Сабет? Какво казва той?

— Същото, което и Хумболт, дума по дума.

— Е, и в какво се състои проблемът?

— В огледалното излагане на имената. Сабет твърди, че откритието е направил той и се е обърнал за потвърждение към Хумболт, и че всичко е било точно обратното — Хумболт се е съгласил с неговите изводи и ги е похвалил.

— Тоест, всеки твърди, че идеята принадлежи на него, и че другият я е откраднал? Аз все пак не виждам в какво се състои проблемът. Когато става дума за научни открития, достатъчно е просто да се представят подписаните и датирани протоколи на изследванията, след което е лесно да се установи приоритета. И дори ако едните протоколи са подправени, това не е трудно да се открие благодарение на вътрешните несъответствия.

— При обикновени обстоятелства, приятелю Илайджа, Вие бихте били напълно прав, но тук става дума за математика, а не за експериментални науки. Доктор Хумболт твърди, че е държал всички необходими данни в главата си и нищо не е записвал, докато не е започнал да съставя гореспоменатия доклад. Доктор Сабет, разбира се, твърди същото.

— Е, в такъв случай следва да се вземат решителни мерки, за да се приключи с това веднъж завинаги. Сондирайте тяхната психика и установете кой от тях лъже.

Р. Данил поклати глава.

— Приятелю Илайджа, Вие очевидно не сте разбрали за кого става дума. И двамата са членове на Междугалактическата академия, поради което всички въпроси, касаещи професионалното им поведение, е правомощна да решава само комисията на Академията. Ако, разбира се, те самите не се съгласят доброволно да се подложат на проверка.

— Ами предложете им да се подложат на проверка. Виновният ще се откаже, знаейки, че го грози психологическо сондиране.

— Не сте прав, приятелю Илайджа. Такива хора да дадат съгласието си за подобна проверка значи да посегнат на своя престиж. Несъмнено и двамата ще се откажат просто от гордост. И всичко останало ще отстъпи на второ място.

— Е, тогава не правете нищо. Отложете решението на въпроса до пристигането на Аврора. На тази невробиофизическа конференция, естествено, ще присъства такъв брой академици, че да се избере комисия...

— Но това ще нанесе сериозен удар по престижа на самата наука, приятелю Илайджа. А разрази ли се скандал, и двамата ще пострадат. Ще падне сянка даже върху невинния, защото е допуснал да бъде въвличен в толкова непристойна история. Всички ще считат, че



той е трябвало да приключи с всичко това тихо, без да довежда нещата до съд.

— Е, добре. Аз не съм академик, но ще се постарая да си представя, че подобна гледна точка има почва под себе си. А какво казват по този въпрос самите математици?

— Хумболт решително не иска скандал. Той казва, че ако Сабет си признае, че е присвоил тази идея и не възпрепятства Хумболт да предаде тезисите, или поне да направи доклад на конференцията, той няма да предявява никакви официални обвинения. Неетичната постъпка на Сабет ще остане тайна, известна само на тях тримата, включвайки капитана, тъй като никой от останалите хора не е посветен в тази история.

— А младият Сабет не се ли съгласи?

— Точно обратното, той е съгласен във всичко с доктор Хумболт — но със смяна на имената, разбира се. Всичко това е огледално отражение.

— И така значи, двамата са в пат?

— Струва ми се, приятелю Илайджа, че всеки чака другия да не издържи и да си признае вината.

— Е, и? Оставете ги да си чакат.

— Капитанът счита, че това е невъзможно. Видите ли, тук има два варианта. Или двамата ще се инатят до кацането на Аврора и тогава неминуемо ще се разрази академичен скандал. И капитанът, отговарящ за поддържането на закона и порядъка на своя лайнер, ще получи присъда за това, че не е успял да уреди всичко без шум. А той не иска и да чуе за това.

— А втория вариант?

— Или единият, или другият ще си признае, че е плагиат. Но дали ще си признае действително виновният? Или той ще направи това от благородно желание да предотврати скандала? А нима може да се допусне човек, който заради честта на науката е готов да се откаже от заслужена слава, в действителност да се лиши от тази слава? Или в последния момент да се признае за виновен, но така, че да създаде впечатление, че прави това изключително по гореуказаните благородни подбуди, като по такъв начин избегне позора, хвърляйки сянка върху другия. Разбира се, от всички само капитанът ще знае това, но той не

желае до края на дните си да го терзае мисълта, че неволно се е оказал съучастник на един безсъвестен плагиат.

Бейли въздъхна.

— Кой кого ще надвие, значи. Кой няма да издържи до приближаването към Аврора? Това ли е всичко, Данил?

— Не съвсем. Има свидетели.

— Дявол да го вземе! Защо не ми казахте това веднага? Какви свидетели?

— Камериерът на доктор Хумболт...

— Робот, навярно.

— Естествено. Наричат го Р. Престън. Този камериер е присъствал при първия разговор и той потвърждава разказа на доктор Хумболт във всички подробности.

— Тоест той казва, че идеята принадлежи на доктор Хумболт, че доктор Хумболт я е изложил на доктор Сабет, че доктор Сабет се е възхитил от нея и така нататък?

— Точно така.

— Аха. Но това решава въпроса? Или не? Очевидно не.

— Вие сте напълно прав. Това не решава въпроса, защото има и втори свидетел. Доктор Сабет също има камериер, Р. Айд, също робот и то същия модел, както и Р. Престън, произведен в същата година, в същия завод. Двамата са прослужили у своите господари еднакъв период от време.

— Странно съвпадение... Много странно.

— Това обаче е факт, който, боя се, затруднява възможността да се направят някакви изводи на база разликата между камериерите.

— Следователно Р. Айд твърди същото, което и Р. Престън?

— Абсолютно същото, с изключение на огледалното упоменаване на имената.

— С други думи, Р. Айд твърди, че младият Сабет, този, който още не е навършил петдесет, сам се е натъкнал на тази идея, че я е изложил на доктор Хумболт, който не се е поскъпил на похвали, и така нататък?

— Точно така, приятелю Илайджа.

— От което следва, че един от роботите лъже.

— Очевидно да.

— Е, на мен ми се струва, че няма да е трудно да се реши кой лъже. Ако един опитен робопсихолог направи даже повърхностно изследване...

— За съжаление, приятелю Илайджа, на борда на лайнера няма достатъчно квалифициран робопсихолог. Подобни изследвания могат да бъдат проведени само когато стигнем Аврора, тъй като нито доктор Хумболт, нито доктор Сабет ще се съгласят да останат без камериери за времето, необходимо да се изследват роботите от земните специалисти.

— Но в такъв случай, Данил, на мен не ми е ясно какво искате от мен.

— Дълбоко съм убеден — невъзмутимо се обади Р. Данил, — че вие вече сте си набелязали някакъв план за действие.

— Аха, така ли смятате? Е, добре. По моему на първо място трябва да се поговори с тези математици, единият от които е плагиат.

— Страхувам се, приятелю Илайджа, че това е невъзможно. Те не могат да напуснат лайнера поради карантината. И по тази причина Вие също не можете да дойдете при нас.

— Да, разбира се, Данил, но аз имах предвид беседа по видеофона.

— За съжаление, те едва ли ще се съгласят да ги разпитва обикновен полицейски следовател. Все пак, това е въпрос на престиж.

— Поне с роботите, предполагам, ще мога да разговарям по видеофона?

— Това, навярно, би могло да се уреди.

— Ще се опитаме да се примирим с това. Значи ще ми се наложи да поема функцията на робопсихолог-любител.

— Но Вие, приятелю Илайджа, сте следовател, а не робопсихолог.

— Това в случая не е толкова важно. Само че преди да се видя с тях, дайте да помислим. Кажете, а не би ли било възможно и двата робота да казват истината? Например, ако разговорът между математиците се е водил с полунамеци. И в такъв случай всеки от роботите искрено вярва, че идеята принадлежи на неговия стопанин. Или пък двамата да са слушали само част от разговора, при това не една и съща част, и са стигнали до един и същи извод.

— Абсолютно невъзможно, приятелю Илайджа. Двата робота повтарят разговора абсолютно еднакво, като не се счита основното противоречие.

— При това положение е несъмнено, че един от роботите лъже?

— Да.

— Може ли да получи копие от показанията, дадени в присъствието на капитана?

— Предвидих, че ще поискате това и взех едно със себе си.

— Това е чудесно. А беше ли устроена очна ставка на роботите? И отразено ли е това в протокола?

— Роботите просто разказаха това, което им е било известно. Да устройва очна ставка има право само робопсихолог.

— Или аз?

— Приятелю Илайджа, сте следовател, а не...

— Е, добре, добре, Данил. Ще помислим още. При обикновени обстоятелства един робот не би излъгал. Обаче той би го направил, за да не наруши някой от трите закона. Може да излъже, за да съхрани собственото си съществуване в съответствие с Третия закон. Още по-лесно би излъгал, за да изпълни разпореждане, получено от човека, тъй като това съответства на Втория закон. И най-вече би излъгал, ако това се наложи за спасяването на нечий човешки живот като по този начин би възпрепятствал да бъде нанесена вреда на човека съгласно Първия закон.

— Напълно вярно.

— В дадения случай всеки от тези работи защитава професионалната репутация на своя стопанин и поради това, в случай на необходимост, несъмнено би излъгал. Следователно професионалната репутация е почти еквивалентна на живота, и Първият закон ще го принуди да излъже.

— Да, но с такава лъжа всеки един от камериерите би навредил на професионалната репутация на другия математик, приятелю Илайджа.

— Да, разбира се. Но той би могъл да си мисли, че репутацията на неговия стопанин е по-значителна и важна от репутацията на който и да било друг човек. И в такъв случай, от негова гледна точка лъжата ще нанесе много по-малка вреда, отколкото истината.

Като каза това, Илайджа Бейли млъкна и се замисли. След това продължи:

— Е, добре. Вие все пак ще ми дадете възможност да побеседвам с роботите, нали? Аз мисля, че ще е най-добре да започна с Р. Айд.

— Робота на доктор Сабет?

— Да.

— Е, тогава почакайте една минута — каза Р. Данил. — Аз взех със себе си микроприемник, съединен с проектор. Трябва ми само бяла стена. Ето тази е напълно подходяща, ако ми позволите да отместя кутиите с картотеката.

— Добре. По микрофон ли ще трябва да говоря?

— Не, Вие ще говорите така, като че ли събеседникът Ви се намира срещу Вас. Но извинете ме, приятелю Илайджа, ще се наложи да Ви задържа още малко. Трябва да се свържа най-напред с космолета и да извикам Р. Айд на предавателя.

— В такъв случай, Данил, ще ми дадете ли копията от протоколите?

Докато Р. Данил нагласяваше оборудването, Илайджа Бейли си запали лулата и започна да прелиства протоколите, които му даде роботът.

След няколко минути Р. Данил каза:

— Р. Айд Ви чака, приятелю Илайджа. Но Вие може би ще искате да се посветите на протоколите още няколко минути?

— Не — въздъхна Бейли. — Нищо ново не намирам в тях. Включете предавателя и проверете внимателно дали разговорът се записва.

На стената се появи двуизмерно изображение на Р. Айд. За разлика от Р. Данил, той изобщо не приличаше на човек и бе направен от метал. Беше висок, но се състоеше от няколко блока и малко се отличаваше от обикновените работи. Бейли забеляза само няколко отклонения от обикновените стандарти.

— Добър ден, Р. Айд — каза Бейли.

— Добър ден, сър — отвърна Р. Айд с тих и съвсем човешки глас.

— Ти си камериерът на Дженан Сабет, нали?

— Да, сър.

— И отдавна ли работиш при него?

— Двадесет и две години, сър.

— И репутацията на твоя стопанин е важна за теб, нали? Считааш ли за необходимо да защитиш неговата репутация? Както неговия живот?

— Не, сър.

— Както репутацията на някой друг човек?

След известно колебание Р. Айд каза:

— Тук не може да се даде еднозначен отговор, сър. Във всеки подобен случай решението зависи от конкретните обстоятелства.

Бейли замълча, концентрирайки мисълта си. Този робот разсъждаваше много по-деликатно и логично, отколкото онези, с които му се бе случвало да си има работа до този момент. И съвсем не беше сигурен, че ще успее да му постави капан. След малко продължи:

— Ако прецениш, че репутацията на твоя стопанин е по-важна от репутацията на друг човек, например на Алфред Хумболт, би ли излъгал, за да защитиш репутацията на стопанина си?

— Да, сър.

— Излъга ли, когато даваше показания по спора на твоя стопанин с доктор Хумболт?

— Не, сър.

— Но ако беше излъгал, ти би отрекъл това, за да скриеш лъжата си, нали?

— Да, сър.

— В такъв случай — каза Бейли, — да разгледаме по-подробно ситуацията. Твоят стопанин, Дженан Сабет, има репутация на забележителен математик, но е още твърде млад. Ако доктор Хумболт е казал истината и твоят стопанин, не устоявайки на изкушението, действително е извършил неетична постъпка, репутацията му, разбира се, ще пострада до известна степен. Но пред него е цял живот и той ще съумее да изкупи своята постъпка. Чакат го още много и блестящи открития и с течение на времето всички ще забравят този опит за плагиатство, обяснявайки го с нетърпението, свойствено на младите хора. Тоест, за него всичко все още е поправимо. Ако обаче, от друга страна, на изкушението се е поддад доктор Хумболт, то създаването се положение е доста по-сериозно. Той е вече стар, и основните му постижения се отнасят към миналото. До този момент неговата репутация е останала неопетнена. И тази единствена постъпка в залеза

на неговия живот ще зачеркне цялото му славно минало, а той вече няма да има време да поправи това. През оставащите му години едва ли ще съумее да извърши нещо значително. В сравнение с твоя стопанин доктор Хумболт губи значително повече, а възможностите му да поправи случилото се са значително по-малко. По такъв начин ти виждаш, че положението на доктор Хумболт е доста по-сериозно и деликатно и несъмнено с много по-опасни последици, нали?

Настъпи дълга пауза. След това Р. Айд каза с равен глас:

— Моите показания бяха лъжа. Работата принадлежи на доктор Хумболт, а моят стопанин се опита да я присвои, без да има право на това.

— Великолепно — каза Бейли. — По разпореждане на капитана на кораба не трябва да казваш на никого за нашата беседа, докато не ти бъде дадено разрешение за това. Свободен си.

Екранът помръкна и Бейли, протягайки се, изпусна кълбо дим.

— Капитанът чу всичко, нали, Данил?

— Разбира се. Той е единственият свидетел, без да влизаме в сметката ние.

— Много добре. А сега давай втория робот.

— Но защо, приятелю Илайджа? Та нали Р. Айд си призна всичко!

— Не. Това е необходимо. Признанието на Р. Айд нищо не струва.

— Нищо?

— Абсолютно нищо. Аз му обясних, че доктор Хумболт се намира в много по-лошо положение, отколкото неговия стопанин. Естествено, ако беше излъгал, защитавайки Сабат, то в такъв случай би казал истината, както и твърди. Но ако той е казал истината преди, то сега би излъгал, за да защити Хумболт. Това отново е огледално отражение и ние не сме постигнали нищо.

— Но в такъв случай, какво ще постигнем като разпитаем Р. Престън?

— Ако огледалното отражение беше абсолютно точно, то ние не бихме могли да постигнем нищо. Но съществува едно различие. Все пак някой от роботите е започнал с това, че е казал истината, а другият е излъгал. И точно тук симетрията е нарушена. Дайте ми Р. Престън, а ако записът от разпита на Р. Айд е готов, бих искал да го погледна.

Появи се ново изображение. Р. Престън по нищо не се отличаваше от Р. Айд, като се изключи украсението на гръдната плочка.

— Добър ден, Р. Престън, — каза Бейли, държейки пред себе си запис от разпита на Р. Айд.

— Добър ден, сър, — каза Р. Престън. Гласът му по нищо не се отличаваше от гласа на Р. Айд.

— Ти си камериерът на Алфред Хумболт, нали?

— Да, сър.

— И отдавна ли служиш у него?

— Двадесет и две години, сър.

— И репутацията на твоя стопанин е важна за теб, нали? Считаеш ли за необходимо да защитиш неговата репутация? Както неговия живот?

— Не, сър.

— Както репутацията на някой друг човек?

След известно колебание Р. Престън каза:

— Тук не може да се даде еднозначен отговор, сър. Във всеки подобен случай решението зависи от конкретните обстоятелства.

Бейли каза:

— Ако прецениш, че репутацията на твоя стопанин е по-важна от репутацията на друг човек, например на Дженан Сабет, би ли излъгал, за да защитиш репутацията на стопанина си?

— Да, сър.

— Излъга ли, когато даваше показания по спора на твоя стопанин с доктор Сабет?

— Не, сър.

— Но ако беше излъгал, ти би отрекъл това, за да скриеш лъжата си, нали?

— Да, сър.

— В такъв случай — каза Бейли, — да разгледаме по-подробно ситуацията. Твоят стопанин, Алфред Хумболт, има репутация на забележителен математик, но той е старец. Ако доктор Сабет е казал истината и твоят стопанин, не устоявайки пред изкушението, действително е извършил неетична постъпка, неговата репутация, естествено, ще пострада до известна степен. Обаче почтената му възраст и забележителните открития, които е направил в продължение



на столетия, ще натежат над тази единствена невярна стъпка и ще накарат хората да забравят за нея. Този опит за плагиатство ще бъде обяснен със загубата на чувството за реалност, свойствено за старците. Ако, обаче, от друга страна, на изкушението се е поддал доктор Сабет, то създалото се положение е значително по-сериозно. Той е млад и репутацията му не е толкова стабилна. При обикновени обстоятелства щяха да му бъдат нужни столетия, за да може да усъвършенства своите знания и да направи велики открития. Сега обаче той ще бъде лишен от всичко — поради една-единствена грешка на младостта. Бъдещето, което той губи, е несравнимо повече, отколкото това, което остава на твоя стопанин. По такъв начин ти виждаш, че положението на доктор Сабет е доста по-сериозно и деликатно и несъмнено с много по-опасни последици, нали?

Настъпи дълга пауза. След това Р. Престън каза с равен глас:

— Моите показания бяха лъ...

Внезапно той замлъкна и не издаде повече нито дума.

— Та какво всъщност искаш да кажеш, Р. Престън? — попита Бейли.

Роботът мълчеше.

— Страхувам се, приятелю Илайджа — намеси се Р. Данил, — че Р. Престън се намира в състояние на пълно изключване. Той е излязъл от строя.

— Най-после добихме асиметрията — каза Бейли. — Сега вече можем да установим кой е виновен.

— По какъв начин, приятелю Илайджа?

— Ами помисли. Да предположим, че ти си човек, който не е извършил престъпление, което е известно на твоя личен робот. На теб не ти е необходимо да предприемаш никакви действия. Твоят робот ще каже истината и ще потвърди думите ти. От друга страна, ако си човек, извършил престъпление, на теб ти е необходимо твоят робот да излъже. А това е свързано с известен риск: ако роботът в случай на необходимост излъже, стремежът да каже истината ще остане доста силен. С други думи, истината се оказва доста по-надеждна от лъжата. За да обезопаси себе си, човекът, извършил престъпление, преди всичко директно ще заповяда на робота да излъже. В резултат на това Първият закон ще бъде подкрепен от Втория, и то в значителна степен.

— Изглежда логично — забеляза Р. Данил.

— Да предположим, че имаме по един робот от всеки тип. Единият от тях ще превключи от неподкрепената с нищо истина към лъжата. И ще извърши това с известно колебание без каквито и да било неприятни последствия. Вторият робот ще превключи от силно подкрепената лъжа към истината, но при това той рискува да изгори позитронните връзки на своя мозък и да изпадне в състояние на пълно изключване.

— И тъй като Р. Престън е изпаднал в състояние на пълно изключване...

— Значи стопанинът на Р. Престън, доктор Хумболт, е виновен за плагиатството. Ако вие предадете това на капитана и му препоръчате незабавно да си поговори с доктор Хумболт, той най-вероятно ще си признае всичко. В такъв случай се надявам да ми съобщите това незабавно.

— Непременно. Извинявайте, приятелю Илайджа, но трябва да си поговоря с капитана без свидетели.

— Разбира се. Минете в залата за заседания, тя е напълно оборудвана.

Р. Данил излезе, а Бейли откри, че не е в състояние да се залови с каквото и да било. Той се вълнуваше. Прекалено много зависеше от правилността на неговия анализ, а той остро чувстваше колко малко знае за психологията на роботите.

Р. Данил се върна след 30 минути. Този половин час бе наистина най-дългия в живота на Бейли.

Разбира се, по невъзмутимото лице на робота, въпреки пълното му сходство с човека, не можеше да се досети за нищо и Бейли се постара да запази пълно спокойствие, когато попита:

— Е, и какво стана, Данил?

— Стана точно така, както казахте, приятелю Илайджа. Доктор Хумболт си призна. По думите му той е разчитал, че доктор Сабет ще отстъпи и ще му позволи да се наслади на този последен триумф. Сега нещата са уредени и капитанът помоли да Ви кажа, че е във възторг. И на мен също ще ми се отчете това, че Ви препоръчах.

— Това е добре — каза Бейли, който сега, когато всичко приключи, изведнъж почувства, че едва се държи на крака. — Но дявол да го вземе, Данил, не ме забърквайте повече в такива истории, разбрахме ли се?

— Ще се постарая, приятелю Илайджа. Но, разбира се, ще зависи от това доколко важен ще се окаже даден проблем в бъдеще, от Вашето местонахождение в този момент и от някои други фактори. Но на мен ми се иска да Ви задам един въпрос...

— Питайте.

— Не се ли предполага, че преходът от лъжата към истината е по-лек, а преходът от истината към лъжата — по-труден? Следователно роботът, който напълно се е изключил, е възнамерявал вместо истината да каже лъжа и тъй като Р. Престън напълно се е изключил, то това означава, че е виновен не доктор Хумболт, а доктор Сабет, не е ли така?

— Съвършено вярно, Данил. Може да се разсъждава и по такъв начин, но правилно се оказва обратното предположение. Та нали доктор Хумболт си призна. Нима не е така?

— Да, разбира се. Но след като тези две версии са били еднакво възможни, по какъв начин Вие, приятелю Илайджа, толкова бързо направихте своя избор?

Устните на Бейли трепнаха. Той не издържа и се усмихна.

— Работата е в това, Данил, че аз изхождах от психологията не на роботите, а на човека. Аз разбирам много повече от хора, отколкото от роботи. С други думи, преди още да започна да разпитвам роботите, аз доста точно си представях кой от двамата математици е виновен. Когато ми се удаде да се добера до асиметричната реакция при роботите, аз я изтълкувах като доказателство за вина на този, в чиято виновност въобще не се съмнявах вече. Реакцията на работа беше толкова ефективна, че виновният човек не издържа и си призна. А само с анализ на човешкото поведение аз едва ли бих могъл да постигна това.

— Много бих искал да разбера, какво именно Ви е дал анализът на човешкото поведение.

— По дяволите, Данил, помислете си малко и няма защо да питате. В тази история с огледалното отражение има още една асиметричност освен момента с лъжата и истината. А именно възрастта на двамата математици, единият от които — древен старец, а другият — съвсем млад.

— Да, разбира се, но какво следва от това?

— Много просто. Аз мога да си представя как един млад човек, опиянен от откритието на нов принцип, бърза да го сподели с мастит

учен, когото още от студентската скамейка е свикнал да почита като велико светило. Но не мога да си представя, че един мастит учен, световноизвестен, привикнал към триумфите, откривайки съвършено нов принцип, ще бърза да го споделя с човек, по-млад от него с двеста години и когото той несъмнено счита за хлапак с жълто около устата. По-нататък. Дори и да му се предостави такава възможност, би ли могъл един млад човек да открадне идея от един прославен учен? В никакъв случай. От друга страна, един старец, осъзнавайки, че способностите му вече угасват, би могъл да рискува много заради последния триумф, искрено считайки, че няма никакви етически задължения по отношение на този, който за него е само един сополанко и самохвалко. Накратко, би било невероятно доктор Хумболт да предложи своето откритие за оценка от Сабет, както и Сабет да открадне идеята на Хумболт. Виновен и в двата случая се оказва доктор Хумболт.

Р. Данил доста дълго размишляваше над чутото. След това протегна ръка на Илайджа Бейли.

— Време е да тръгвам, приятелю Илайджа. Беше ми много приятно да Ви видя. И се надявам да се срещнем отново.

Бейли сърдечно разтърси протегнатата ръка.

— Дано не е все пак много скоро, Данил.

## ПЕЕЩИТЕ КАМБАНКИ

Луис Пейтън никога на никого не бе разказвал за начините, с които му се удаваше да надвие полицията на Земята в безбройните си хитроумни двубои с нея. Дори и когато го грозеше опасност да го подложат на психоскопия той пак успяваше да се измъкне.

Не беше чак толкова глупав, че да разкрива картите си, но често, въодушевен от поредния си подвиг, се връщаше към отдавнашната си мечта — да направи завещание, което да се прочете едва след смъртта му и така да докаже, че единствено природният му талант, а не късметът, му е осигурявал успеха.

В завещанието си щеше да напише: „Измамната закономерност, използвана да прикрие престъплението, винаги крие в себе си следи от личността на този, който я създава. Затова най-разумно е да се открият закономерностите в естествения ход на нещата и към тях да се приспособят начините на действие.“

Спазвайки това правило, Пейтън бе решил да извърши убийството на Албърт Корнуел.

Корнуел, този дребен прекупвач на крадени неща, за пръв път бе споменал на Пейтън за работата, когато той обядваше в ресторанта Граниел. Синият костюм на Корнуел лъщеше някак особено, набръчканото му лице се хилеше неестествено, а и побелелите му мустаци стърчаха като наелектризирани.

— Мистър Пейтън — каза той, когато поздрави бъдещия си убиец без никакво мрачно предчувствие, — радвам се да ви видя. Вече бях загубил всяка надежда!

Пейтън не понасяше да го отвличат от вестника, когато ядеше десерта си и затова отговори рязко:

— Ако имате някаква работа с мен, Корнуел, знаете къде да ме намерите.

Пейтън вече минаваше четиридесетте, черните му коси започваха леко да побеляват, но той продължаваше да изглежда млад,

очите му блестяха, а и умееше да придава на гласа си една особена рязкост.

— Не ме разбрахте правилно, мистър Пейтън, не ме разбрахте правилно — отговори Корнуел. — Съвсем не е това, за което мислите. Просто знам едно място, сър, едно скривалище с... нали разбирате, сър.

С десния си показалец той сякаш почука леко на невидима повърхност, а лявата си длан за миг притисна до ухото си.

Пейтън бавно затвори вестника, който още съхраняваше влажността на телеразпространителя, сгъна го на четири и запита:

— Пеещи камбанки ли?

— По-тихо, мистър Пейтън — произнесе уплашено Корнуел.

Пейтън не му обърна никакво внимание и продължи:

— Ставай и да вървим.

Тръгнаха към парка. Пейтън имаше един железен принцип — тайните неща да обсъжда само на чист въздух сред природата. Всяка стая можеше да се подслушва или наблюдава с лъчево устройство, но още никой не бе успял да държи под контрол пространството под небосвода.

Корнуел зашепна:

— В скривалището... има камбанки, нешлифовани разбира се, но събирани отдавна и все първокачествени, мистър Пейтън.

— Вие виждал ли сте ги?

— Не, сър, но зная за един човек, който ги е виждал. Истината ви казвам, сър, сам се убедих. Толкова са много, че ние двамата с вас можем да станем извънредно богати.

— Кой е този човек?

В очите на Корнуел блесна хитровато пламъче, като от гаснеща свещ, в което има повече дим и сажди, отколкото светлина. Лицето му придоби отвратително маслоподобно изражение.

— Той беше търсач на Луната и умееше да намира камбанките по стените на кратерите. Как точно го е правил не зная, но е събрал над сто камбанки, скрил ги е на Луната, а после се върнал на Земята, за да им намери купувач.

— И май е загинал, така ли?

— Да, нещастен случай. Станало е нещо ужасно, мистър Пейтън, той паднал отвисоко. Невероятно тъжно произшествие. Разбира се,

онова на Луната е било напълно незаконно. Властите на Доминиона строго преследват контрабандата с камбанки. Така че, изглежда, го е настигнало Божието наказание... По-важното обаче е, че аз притежавам неговата карта.

Пейтън с израз на студено безразличие отвърна:

— Не ме интересуват подробностите около вашата сделка. Обяснете ми защо се обръщате точно към мен?

— Виждате ли, мистър Пейтън — замислено произнесе Корнуел, — съзнавам, че сам не бих се справил лесно с тази задача. Да, аз зная къде е скривалището и мога да осигуря космически кораб. Но се нуждая и от човек като вас.

— За какво?

— Вие умеете да управлявате космически кораби и имате необходимите връзки, за да пласирате камбанките. Разпределението на труда е справедливо, нали? А печалбата ще е достатъчно тлъста, за да стигне и за двама ни.

Пейтън се замисли за миг за естествения ход на собствения си живот — за съществуващите закономерности: нещата изглежда се подреждаха.

Той каза:

— Излитаме за Луната на десети август.

Корнуел се спря изненадан:

— Но, мистър Пейтън, та сега е едва април.

Пейтън продължи да върви и Корнуел трябваше да подтичва след него.

— Мистър Пейтън, чухте ли какво ви казах?

Пейтън повтори:

— Десети август. Като му дойде времето, ще се свържа с вас и ще ви кажа точно откъде ще тръгнем. През това време не се опитвайте да се свържете с мен. Засега — довиждане.

Корнуел запита:

— Нали ще делим печалбата?

— Естествено — отвърна Пейтън.

След това продължи сам, като си мислеше за закономерностите на своя живот. Когато беше на двайсет и седем години той купи парче земя с къща в Скалистите планини. Един от предишните му собственици бе построил тази къща като скривалище в случай на

атомна война, от която все още се страхуваха преди две столетия и която така и не се разрази. Но къщата се бе запазила — като паметник на стремежа към самозадоволеност, породен от смъртен страх.

Зданието бе построено от бетон и стомана в едно от най-удинените кътчета на Земята — високо над морското равнище и защитено от всички страни с планински върхове. Домът разполагаше със собствена електростанция и водопровод, който се хранеше от планинските потоци. Фризерите можеха да поберат месото поне на десетина крави, а подземната част приличаше на крепост с цял арсенал оръжия, който да прогонва обезумелите тълпи, които така и не се бяха появили. Устройството за пречистване можеше така да обработва въздуха, че да отстрани от него всичко, освен радиоактивността (уви, човек все пак не е върхът на съвършенството!).

В това скривалище ергенът по призвание Пейтън прекарваше всяка година месец август. Още при покупката изключи връзките с външния свят, обкръжи владението си със силово поле и постави сигнализатор на мястото, където оградата пресичаше тясната горска пътека — единствения път, по който можеше да се стигне до къщата му.

Всяка година Пейтън за цял месец оставаше сам със себе си. Никой не го виждаше и не можеше да стигне до него. Само в тази пълна самота истински си почиваше от единайсетте месеца престой сред човешкото общество, към което той не изпитваше нищо друго, освен студено презрение.

Даже полицията (тук Пейтън се усмихваше) знаеше как той стриктно спазва това си правило. Веднъж той дори се отказа от голяма печалба и рискувайки да го подложат на психоскопия, все пак замина за Скалистите планини, за да прекара както винаги август на спокойствие.

Пейтън помисли, че следва да включи в завещанието си още един афоризъм: „Най-доброто доказателство на невинност е пълната липса на алиби“.

На трийсети юли в девет и петнайсет сутринта, както всяка друга година, Луис Пейтън се качи в Ню Йорк на антигравитационния реактивен стратолет и в дванайсет и половина пристигна в Денвър. Там закуси и в един и четиридесет и пет пое с полуантигравитационен автобус към Хамс Пойтън, откъдето Сам Лайбмън, вече на една стара



кола (не антигравитационна), го закара до имението му. Сам Лайбмън невъзмутимо взе бакшиша от десет долара, който получаваше всяка година, козирува както винаги и си тръгна.

На трийсет и първи юли, както обикновено на този ден, Луис Пейтън се върна в Хамс Пейтън на антигравитационния си флайтър и поръча в универсалния магазин всичко необходимо за следващия месец. По същество поръчката беше напълно еднаква с тази от предишните години.

Макинтайър, управителят на магазина, внимателно провери поръчката, изпрати я в Централния склад на Планинския район на Денвър и след час всичко беше доставено по линията на мастранспортирането. Пейтън с помощта на Макинтайър натовари припасите на флайтъра, остави, както обикновено, десет долара бакшиш и се върна вкъщи.

На първи август, точно в 12 часа на обяд Пейтън включи на пълна мощност силовото поле и се оказа напълно отрязан от външния свят.

И точно тук обичайният ход на събитията беше нарушен. Пейтън пресметливо си бе оставил на разположение осем дни. През това време той внимателно и без да бърза унищожил толкова от запасите си, колкото би изразходвал за един месец. В тази му дейност най-много му помогнаха камерите за смет, предназначени да унищожават отпадъците — те бяха последен модел и с лекота превръщаха всичко, дори металите и силикатите, в ситна молекулярна пепел, която повече с никакви средства не можеше да се открие. Излишъкът от енергия, който се отделяше при този процес, той пусна в течащия край къщата ручей. През цялата седмица водата в него бе поне с пет градуса по-висока от нормалното.

На девети август Пейтън се спусна с аерофлайтъра на уговореното място в щата Уайоминг, където Албърт Корнуел вече го чакаше с космическия кораб. Този кораб сам по себе си правеше плана в известна степен уязвим, защото за него знаеха тези, които го бяха продали, както и тези, които го бяха докарали и подготвили за полет. Но всичките бяха имали работа само с Корнуел, а той скоро щеше да бъде ням като гроб.

На десети август космическият кораб, управляван от Пейтън, се отлепи от земната повърхност с един пътник на борда — Корнуел

(разбира се, с билет). Антигравитационното поле вътре се оказа превъзходно. При пълна мощност корабът тежеше не повече от килограм. Микрореакторите работеха безотказно и безшумно и корабът тихо премина през атмосферата — съвсем не приличаше на гърмящите и ревящи ракети от миналото, — превърна се в малка точка и скоро съвсем изчезна.

Вероятността някой да е видял излитането, бе съвсем малка. Така и се оказа — никой не забеляза излитането.

\* \* \*

Два дни прекараха в космическото пространство и цели две седмици на Луната. Още от самото начало опитът на Пейтън му подсказваше, че ще се забавят толкова. Той не хранеше никакви илюзии относно самодейните карти, направени от хора, които нищо не разбираха от картография. Такава карта би могла да послужи добре само на съставителя ѝ — като допълнение към паметта му. За останалите представляваше един доста сложен ребус.

Едва по време на полета Корнуел му показва картата. И при това леко се усмихваше.

— В края на краищата, сър, това е моят единствен коз.

— Сверхте ли я предварително с други лунни карти?

— Аз нищо не разбирам от това, мистър Пейтън. Напълно се осланям на вас.

Пейтън му хвърли един студен поглед и отново погледна картата. Само кратера „Тихо“ не предизвикваше съмнение — там се намиреше подземният лунен град.

Но и това им беше от полза. Кратерът се намиреше на осветената страна на Луната, което предполагаше, че няма да срещнат патрулните кораби. Имаха големи шансове да се промъкнат незабелязани.

Пейтън извърши рисковано бързо антигравитационно кацане в студената сянка на кратера. Слънцето беше минало зенита си и сянката щеше само да се увеличава.

Корнуел се намръщи.

— Колко жалко, мистър Пейтън. Не можем да започнем търсенето, докато е още светло.

— И денят си има край — срязва го Пейтън. — Слънце ще има още сто часа. Това време ще използваме да се аклиматизираме и да изучим картата подробно.

Пейтън реши бързо загадката — оказа се, че има няколко отговора. Той дълго изучаваше истинските лунни карти, мереше разни разстояния и се мъчеше да определи кои именно кратери са изобразени на нещастното подобие на карта, връчено му от Корнуел и сочещо им... всъщност какво?

Накрая той каза:

— Камбанките най-вероятно са скрити в един от тези три кратера — ГЦ-3, ГЦ-5 или МТ-10.

— И какво ще правим, мистър Пейтън? — запита разстроеният Корнуел.

— Ще посетим и трите — отвърна Пейтън. — Започваме с най-близкия — ГЦ-5.

Мястото, където се намираха, пресичаше терминатора и веднага ги обгърна нощна мъгла. След това все повече и повече оставаха на лунната повърхност, постепенно привикваха към вековната тъмнина и тишина, към ярките отчетливи точки на звездите и към ивицата светлина над края на кратера, откъдето надничаше Земята. Те оставяха дълбоки безформени следи в прахта, която нито се вдигаше нагоре, нито пък подлежеше на утъпкване.

Студът навън не им позволяваше да напускат кораба задълго. Но с всеки изминал ден успяваха да удължат този промеждутък. На единайсетия ден се убедиха, че в ГЦ-5 няма пеещи камбанки.

На петнайсетия ден в студената душа на Пейтън се разгоря пламъкът на отчаянието. Те на всяка цена трябваше да намерят проклетите камбанки в ГЦ-3. МТ-10 беше прекалено далече. Нямаше начин да го достигнат и да го изследват — на Земята трябваше да са не по-късно от края на август.

Но точно в този ден отчаянието му се разсея — намериха скривалището.

Исклучително внимателно пренасяха камбанките на кораба, като ги поставяха в легло от дървени стружки. Три пъти трябваше да извървят пътя, който на Земята би ги оставил без сили, но тук, на Луната, с незначителното ѝ притегляне, подобно разстояние почти не уморяваше.

Корнуел подаде последната камбанка на Пейтън, който внимателно ги подреждаше.

— Нека са по-далеч от люка, мистър Пейтън — каза той и гласът му в наушниците прозвуча прекалено силно и рязко. — Качвам се.

Корнуел се прегърби, готвейки се за лунен скок — висок и забавен, погледна нагоре и зяпна уплашен. По лицето му, виждаше се ясно през изпъкналия лузитов илюминатор, премина предсмъртна гримаса.

— Не, мистър Пейтън! Не!

Пръстите на Пейтън стиснаха ръкохватката на бластера — последва изстрел. Само след миг Корнуел се превърна в бездиханен труп, който се просна сред парчетиите на скафандъра и пръските замръзнала кръв.

Пейтън мрачно изгледа мъртвеца, после подреди и последните камбанки, свали скафандъра си, включи антигравитационното поле, след това микрореакторите и с два милиона долара по-богат пое обратния път към Земята.

\* \* \*

На двайсет и девети август корабът на Пейтън безшумно се приземи с кърмата надолу близо до Уайоминг — на същата площадка, откъдето бе излетял. Ненапразно Пейтън бе избрал най-внимателно това място. Аерофлайтерът му продължаваше да седи недокоснат в цепнатина, с каквито изобилстваше платото.

Контейнерите с пеещите камбанки отнесе в най-закътания край на цепнатината и грижливо ги покри с пръст. После се върна на кораба, включи приборите и извърши предвидените приготовления. Две минути след като отново беше на Земята, заработи автоматичната система за управление.

Безшумно издигайки се с все по-голяма скорост, корабът леко се отклоняваше на запад поради въртенето на Земята. Пейтън го следеше с поглед, сложил длан над присвитите си очи. Почти на границата на видимостта забеляза слабо припламване, последвано от бяло облаче на фона на синьото небе.

Устата му се изкриви в насмешлива гримаса. Всичко бе пресметнал правилно. Достатъчно бе да премести малко кадмиевите пръти на поглъщача и микрореакторите излязоха от нормалния режим на работа, а корабът изчезна в горещия пламък на ядрения взрив.

Двайсет минути по-късно Пейтън беше у дома си. Чувстваше се уморен, боляха го всички мускули на тялото му — влияние на земното притегляне. Спа прекрасно. А след дванайсет часа, на разсъмване, пристигна полицията.

\* \* \*

Човекът, който отвори вратата, скръсти ръце над кръглото си коремче и няколко пъти приветливо кимна с глава. Този, на когото отвори вратата, Сийтън Девънпорт от Земното бюро за разследване, се огледа, чувствайки се невероятно неловко.

Поканиха го в много голяма и полутъмна стая — светеше само ярката лампа на видеоскопа, поставен над комбинирано кресло-бюро. Стените бяха заети от лавици с книгофилми. В единия ъгъл бяха окачени карти на Галактиката, в другия, на поставка, слабо проблясваше „Галактическият обектив“.

— Вие ли сте доктор Уендъл Ърт? — запита Девънпорт така, сякаш му беше много трудно да повярва в това.

Девънпорт беше нисък и набит човек с черна коса. На бузата му, близо до дългия и тънък нос, се виждаше звездообразен белег — следа от невронен камшик, който веднъж едва-едва го докосна.

— Да — отвърна Ърт с тънък тенор. — А вие вероятно сте инспектор Девънпорт.

Инспекторът показа служебната си карта и обясни:

— Университетът ви препоръча като специалист в областта на екстратерологията.

— Да, казахте ми го преди половин час, когато ми позвънихте — любезно отвърна доктор Ърт. Чертите на лицето му бяха разлети, а носът му приличаше на копче. През дебелия стъкла на очилата гледаха опулени очи.

— Тогава веднага ще мина към въпроса, който всъщност ме доведе при вас, доктор Ърт. Вие, вероятно сте били на Луната...

Доктор Ърт, който през това време бе успял да измъкне някаква бутилка с червена течност изпод книгофилмите и да намери две почти чисти чаши, каза с неочаквана рязкост:

— Никога не съм бил на Луната, инспекторе, нито пък се каня някога да ходя там. Космическите пътешествия са глупост и чисто губене на време.

После допълни по-меко:

— Седнете, моля. Да пийнем по чашка.

Инспектор Девънпорт изпи питието си и каза:

— Но вие сте...

— Да, екстратеролог. Наистина ме интересуват другите светове, но това не означава, че трябва да ги посещавам. Господи, нима е задължително да си пътешественик във времето, за да получиш диплома за историк?

Той седна, по кръгловатото му лице отново плувна усмивка и той запита:

— Е, кажете сега, какво ви интересува?

— Аз дойдох — каза Девънпорт, — за да се консултирам с вас за едно убийство.

— Убийство? Инспекторе, от тези работи и бъкел не отбирам?

— Извършено е на Луната, доктор Ърт.

— Поразително!

— Бих казал, че е повече от поразително, докторе. През петдесетте години от съществуването на Лунния доминион е имало много случаи на взривени кораби и пробити скафандри. Хора са изгаряли на слънчевата страна, замръзвали са на сенчестата и са се задушавали и на двете. Някои дори са падали от скали, което не е толкова лесно, като се вземе под внимание лунното притегляне. Но нито един човек на Луната не е станал жертва на предумишлено насилие от страна на друг човек... Този случай е без прецедент в историята, уверявам ви!

— Как е било извършено убийството? — запита докторът.

— С бластер. По стечение на обстоятелствата около час след извършването му представителите на закона се оказали на местопрестъплението. Патрулен кораб забелязал светлинно избухване на повърхността. Вие сигурно си представяте, колко далеч може да се види едно проблясване, когато е откъм сенчестата страна. Пилотът

веднага съобщил в Лунния град и тръгнал да каца. При виража той успял да види в светлината на Земята излитащ кораб. Кълне се, че не е сгрешил. Когато кацнал, намерил обгорял труп и следи.

— Вие смятате, че това проблясване е било изстрел от бластер?  
— запита доктор Ърт.

— Естествено. Убийството е било извършено току-що. Дори трупът още не бил замръзнал. Следите са принадлежали на двама души. Точните измервания показвали, че вдлъбнатините в прахта имат два различни диаметъра. С други думи, ботушите, които са ги оставали, са били с различни размери. Следите били в посока към кратерите ГЦ-3 и ГЦ-5. Това е второто...

— Добре ми е известна официалната система на означение на лунните кратери — любезно обясни доктор Ърт.

— Х-м-м. Казано иначе, следите в ГЦ-3 водели към цепнатина в склона на кратера, в която били намерени отломки от втвърдена пемза. Рентгеновият анализ показал...

— Пеещи камбанки! — прекъсна го силно развълнуван екстратерологът. — Нима това ваше убийство е свързано с пеещите камбанки?

— Че какво от това? — обърка се инспекторът.

— Аз имам една камбанка. Намерена е от университетската експедиция и ми я подариха в благодарност за... Всъщност, инспекторе, сега ще ви я покажа.

Доктор Ърт скочи от креслото и заситни през стаята, като махна на инспектора да го последва. Девънпорт с досада се надигна.

Влязоха в съседната стая, която беше малко по-голяма от първата. Там бе още по-тъмно и цареше истински хаос. Девънпорт с учудване гледаше на различните предмети, нахвърляни без ред един върху друг.

Той разпозна парче синя глазура от Марс, която неизлечимите романтици смятаха за преобразувани останки от измрелите преди много хилядолетия марсианци, после видя малък метеорит, до него — модел на един от първите космически кораби и дори запечатана бутилка с течност, на която пишеше: „Океан на Венера“.

Доктор Ърт с доволен вид обясни:

— Превърнах къщата си в нещо като музей. Това е преимуществото на ергенския начин на живот. Разбира се, още много

трябва да се направи и най-вече да се подреди. Само да ми се отвори някоя и друга свободна седмица...

Той се заоглежда с недоумение, после си спомни нещо и след като отмести схемата на развитие на морските безгръбначни — най-висшите същества на Арктур V, — каза:

— Ето я. Но за съжаление е малко дефектна.

Камбанката висеше на тънък запоен към нея проводник. Дефектът се виждаше веднага: около средата на камбанката имаше малка тънка вдлъбнатина, която я обхващаше цялата, така че тя приличаше на две споени помежду си кълба. Въпреки това камбанката беше полирана с любов и усърдие до сребристосив блясък. На кадифената повърхност се виждаха онези дребни лунички, които нито една земна лаборатория не бе успяла да възпроизведе по изкуствен начин и така да синтезира камбанки.

Докторът продължи:

— Доста се измъчих, докато подбера подходящо езиче. Дефектните камбанки са ужасно капризни. Но кост става. Погледнете! — той вдигна нещо, приличащо на лъжичка от сиво-бял материал. — Сам го изрязвах от бедрената кост на бик... Чуйте само.

С лекота, която трудно можеше да се очаква от дебелиите му пръсти, той започна да опипва повърхността на камбанката, като се стараеше да намери онова място, където при удар възникваше най-нежния звук. После я отпусна да виси и леко я удари там с широкия край на костната лъжичка.

Сякаш някъде в далечината запяха милиони арфи. Пеенето нарастваше, затихваше и пак се връщаше. То възникваше отникъде, звучеше в мозъка на слушателя и възбуждаше небивало усещане — едновременно жизнерадостно и тъжно.

Звукът бавно замря, но ученият и неговият гост още дълго мълчаха.

Доктор Ърт запитва:

— Добре ли беше, а?

И с леко мръдване на пръста си разклати камбанката.

Девънпорт го изгледа с тревога.

— Внимателно! Гледайте да не я разбийете!

Крежкостта на добрите камбанки беше станала пословична.

Доктор Ърт каза:



— Геолозите твърдят, че камбанките са просто втвърдили се при голямо налягане кухи парчета пемза, в които спокойно се търкалят малки камъчета. Така наистина твърдят. Но ако с това се изчерпва всичко, то тогава защо ние не можем да ги правим по изкуствен начин? А в сравнение със здравите камбанки тази звучи като устна хармоника.

— Действително е така — съгласи се Девънпорт. — На Земята едва ли има и десетина щастливци, които да притежават камбанки с безупречна форма. Стотици хора, музеи, учреждения са готови да дадат мило и драго за такава камбанка, като при това няма да питат нито откъде се е взела, нито как е доставена. Такива камбанки си струват убийството!

Екстратерологът се обърна към Девънпорт и с пухкавия си показалец оправи очилата на носа си.

— Аз не съм забравил за убийството, заради което сте дошли. Моля, продължавайте.

— Всичко може да се каже с няколко думи. Аз зная кой е убиецът.

Те се върнаха в библиотеката и когато седнаха отново в креслата, доктор Ърт скръсти ръце над обемистия си корем и запита:

— Така ли? Тогава, какво ви затруднява, инспекторе?

— Да знам и да докажа не е едно и също, докторе. За съжаление той няма алиби.

— Май искахте да кажете „за съжаление той има алиби“?

— Казах точно това, което исках да кажа. Ако той имаше алиби, щях да успея да докажа, че е фалшиво. Ако той намери свидетели, готови да кажат, че са го видели на Земята по време на убийството, тях можеше да ги хванем в лъжа. Ако имаше документи, то би могло да се открие, че са фалшиви или в някаква степен подправени. За съжаление престъпникът не се позовава на нищо подобно.

— Че защо не го арестувате тогава?

Инспектор Девънпорт подробно описа имението на Пейтън в Колорадо и каза в заключение:

— Той винаги прекарва целия август там в пълна самота. Дори Бюрото за разследване бе принудено да го потвърди. Логично е съдебните заседатели да отсъдят, че той и през този август е бил в имението си, освен ако ние не предоставим убедителни доказателства, че е бил на Луната.

— А защо мислите, че той наистина е бил на Луната. Може и да не е виновен.

— Виновен е! — развика се Девънпорт. — Петнайсет години напразно се опитвам да събера срещу него достатъчно доказателства. Изработил съм си нюх за неговите престъпления. Казвам ви, на Земята само Пейтън има наглостта да се опита да внесе контрабандно камбанки — отгоре на всичкото познава нужните му хора. Известно е, че той е първокласен космически пилот. Известно е, че е имал вземане-даване с убийтия, макар през последните месеци двамата да не са се виждали. Но за съжаление всичко това съвсем не са достатъчни доказателства, за да го осъдим.

Доктор Ърт запитва:

— А не е ли по-просто да се прибегне до психоскопия, нали вече е узаконена?

Девънпорт се намръщи и белега на лицето му побеля.

— Нима не знаете за закона на Конски-Хиакава, доктор Ърт?

— Не.

— Той май на никого не е известен. Вътрешният свят на човека, така заявява държавата, е свободен от посегателства. Прекрасно, нали, но какво следва от това? Човек, подложен на психоскопия, има право на такава компенсация, каквато може да изкара по съдебен ред. Неотдавна един касиер от банка получи двайсет и пет хиляди долара компенсация за психоскопична проверка по необосновано обвинение. Косвените улики, които сочеха за престъпление, се оказаха свързани с любовна история. Касиерът поиска обезщетение, сочейки, че са го уволнили, че бил принуден да взема предпазителни мерки против оскърбения мъж, който го заплашвал със саморазправа и накрая за публичността, защото някакъв си журналист узнал за психоскопията и публикувал резултатите.

— Струва ми се, че този човек има право на обезщетение.

— Разбира се. И там е бедата. Освен това трябва винаги да се помни и още едно положение в закона — щом човек веднъж е бил подложен на психоскопия, то под каквато и да било причина същото не може да бъде извършено повторно. Не бива два пъти да се подлага на опасност психиката на човека — така гласи законът.

— Не е много удобен този закон.

— Абсолютно сте прав, докторе. Психоскопията бе узаконена преди две години, и за това време всички крадци и измамници се постараха да минат процедурата за дребни кражби, а после спокойно се заеха с големите удари. Заради това нашето Главно управление ще разреши да психоскопираме Пейтън само ако против него са събрани солидни улики. Не просто солидни от гледна точка на закона, а такива, в които би повярвало моето началство. Най-лошото е, че ние не можем да предадем делото в съда, ако не извършим психоскопията. Убийството е прекалено сериозно престъпление и ако обвиняемият не бъде подложен на такава проверка, дори и най-тъпият съдебен заседател ще реши, че обвинението не е сигурно в своите позиции.

— И какво ви е нужно от мен?

— Доказателства, че през август Пейтън е бил на Луната. Трябва ми веднага. Този изпечен мошеник е арестуван, а аз не мога да го държа дълго под стража. В същото време ако някой разбере за това убийство, пресата ще гръмне като астероид, блъснал се в Юпитер. Та това е сензационно престъпление — първото убийство на Луната.

— Кога точно е било извършено то? — гласът на Ърт изведнъж стана делови.

— На двацет и седми август.

— Кога сте арестували Пейтън?

— Вчера, на трийсети август.

— Значи, ако той е убиецът, то времето му е стигнало да се върне на Земята.

— Имал го е предостатъчно. — Девънпорт стисна устни. — Ако не бях закъснял един ден, ако къщата беше празна...

— Според вас, колко дни двамата — убиецът и убитият — са прекарвали на Луната?

— Съдейки по следите — около двацет дни. Но не по-малко от седмица.

— Корабът, на който са летели, беше ли открит?

— Не, и едва ли ще бъде открит. Преди десет часа обсерваторията на Денвърския университет съобщи за увеличаване на радиационния фон от онзи ден в шест часа вечерта и нивото му се задържало преди разсейването няколко часа. Никак не е трудно, докторе, да се нагласят приборите на кораба така, че той да излети без

екипаж и да се взриви примерно на стотина километра над Земята след късо съединение в микрореакторите.

— На мястото на Пейтън — замислено изрече доктор Ърт, — аз бих убил съучастника си на борда и бих взривил кораба заедно с трупа.

— Не го познавате вие този Пейтън — мрачно отвърна Девънпорт. — Той се опива от своите победи над закона, обича да им се наслаждава. Трупът на Луната е предизвикателство за нас.

— Виж ти! — Ърт се поглади по корема и добави: — Какво пък толкова, може би аз ще успея да разреша загадката.

— Да докажете, че е бил на Луната?

— Да си съставя свое мнение за това.

— Сега ли?

— Колкото по-скоро, толкова по-добре. И ако е възможно, разбира се, да поприказвам с този мистър Пейтън.

— Това ще го уредя веднага. Чака ме антигравитационен реактивен самолет. След двама минути ще бъдем във Вашингтон.

На тлъстото лице на екстратеролога се изписа силно объркване. Той скочи и изтича в най-тъмния ъгъл на стаята, колкото се може подалеч от агента на Бюрото за разследване.

— За нищо на света!

— Какво ви затруднява, доктор Ърт?

— Няма да летя на реактивен самолет. Не им се доверявам.

Девънпорт объркано загледа доктора, после запъвайки се, попита:

— А монорелсовия влак?

— Не вярвам на никакви средства за придвижване — отрязва го докторът. — Не вярвам и точка. Ще вървим пеша. Само пеша, моля.

Внезапно той се оживи.

— А не бихте ли довели тук мистър Пейтън, някъде наблизо? Например в сградата на кметството? Дотам ще стигна бързо.

Девънпорт объркано зараглежда стаята. Наоколо бяха пръснати безчислени томове, разказващи за светлинни години. През отворената врата в съседната зала се виждаха сувенири от далечни светове. Той погледна доктора, който беше побледнял само от мисълта, че ще полети на самолет и само вдигна рамене.

— Добре, ще го докарам тук. В тази стая. Това устройва ли ви?

Доктор Ърт облекчено въздъхна.

- Напълно.
- Надявам се да успеете, докторе.
- Ще направя всичко, което е по силите ми, мистър Девънпорт.

\* \* \*

Луис Пейтън презрително огледа стаята и още по-презрително измери с поглед дебелака, който любезно му кимаше. Намръщи се и на предложението му стол, като преди да седне старателно избърса с длан прахта. Девънпорт се настани наблизко и поправи с ръка кобура на бластера.

Дебеланкото го гледаше с усмивка и поглаждаше закръгления си корем, сякаш само преди малко бе ял до насита и сега искаше това да стане известно на цял свят.

— Добър вечер, мистър Пейтън — каза той. — Казвам се доктор Уендъл Ърт и съм екстеролог.

Пейтън отново го изгледа.

— И за какво съм ви притрябвал?

— Опитвам се разбера дали сте бил на Луната през август.

— Не.

— Но нито един човек не ви е виждал на Земята през това време.

— Прекарах август както обикновено. През този месец никой не ме вижда. Попитайте инспектора за това — и Пейтън посочи Девънпорт.

Доктор Ърт се усмихна.

— Ех, да имаше някакви обективни критерии! Ако между Луната и Земята съществуваха някакви физически разлики. Да предположим, че сме направили анализ на прахта по вашите коси и кажем: „Аха, това са лунни породи“. За съжаление това е невъзможно. Лунните породи не се отличават от земните. А и да се отличаваха, по косите ви все едно не бихме намерили нито пращинка, освен ако сте излизали на лунната повърхност без скафандър, което е малко вероятно.

Пейтън го слушаше с безразличие.

Доктор Ърт продължи да се усмихва, като непрекъснато оправяше очилата си, които се смъкваха по малкия му нос.

— Човек в космоса или на Луната диша земен въздух и яде земна храна. И на кораба, и в скафандъра се намира при земни условия. Ние търсим човек, който два дни е летял до Луната, прекарал е там поне седмица и още два дни е пропилял за завръщане на Земята. През цялото това време е съхранявал около себе си земни условия, което усложнява нашата задача.

— Струва ми се — каза Пейтън, — че вие бихте могли да я облекчите, като ме пуснете да си вървя и се захванете да търсите истинския убиец.

— Това не е изключено — каза докторът. — Вие виждали ли сте нещо подобно?

Той поопипа с ръка около креслото си и вдигна сиво кълбо, което отразяваше слаби блясъци. Пейтън се усмихна.

— Бих казал, че това е пееца камбанка.

— Да, това наистина е пееца камбанка. Убийството е било извършено именно заради тях... Харесва ли ви този екземпляр?

— Доколкото виждам, той е дефектен.

— Разгледайте го по-внимателно — каза доктор Ърт и внезапно подхвърли камбанката към Пейтън, който беше поне на два метра от него.

Девънпорт извика и се надигна от стола. Пейтън видимо се напрегна, вдигна ръка и успя да хване камбанката.

— Идиот! Как може да я хвърляте така? — възмути се той.

— А вие се отнасяте с уважение към камбанките, нали?

— Дотолкова, че да не ги разбивам. А това в крайна сметка не е престъпление.

Пейтън нежно поглади камбанката, после я вдигна до ухото си и леко я разклати, вслушвайки се към тихото шумолене на парченцата лунолит — малките късчета пемза, блъскащи се нейде вътре.

След това той вдигна камбанката за прикрепения към нея проводник и уверено и привично прокара нокът по изпъкналата повърхност. Камбанката запя. Звукът беше нежен и напомняше този на флейта — по едно време затрепери и бавно замря, предизвиквайки в съзнанието видения на лятно смрачаване.

Няколко секунди и тримата слушаха като омагьосани.

Тогава доктор Ърт каза:

— Хвърлете ми я, мистър Пейтън. Бързо!

Той повелително протегна ръка.

Машинално Луис Пейтън хвърли камбанката.

Тя описа кратка дъга и, като не долетя до протегнатата ръка на доктор Ърт, с тъжен звън се разби на пода.

Девънпорт и Пейтън, обхванати от едно и също чувство, мълчаливо гледаха сивите парчета и не схванаха напълно спокойните думи на доктор Ърт:

— Когато бъде открито скривалището, където престъпникът е скрил нешлифованите камбанки, аз искам да получа една, добре шлифована и без дефекти, като обезщетение за счупената и вместо хонорар.

— Вместо хонорар ли? И за какво? — сърдито възкликна Девънпорт.

— Това е очевидно. Макар преди малко да не споменах, но въпреки всичко космическият пътешественик не може да вземе със себе си една земна особеност, наречена земно притегляне. Мистър Пейтън много неловко хвърли такава ценна вещ, а това неоспоримо доказва, че неговите мускули все още не са се приспособили отново към земното притегляне. Като специалист, мистър Девънпорт, аз твърдя, че арестуваният през последните две седмици не е бил на Земята, или по-конкретно — посетил е планета, значително отстъпваща на Земята по размери, например Луната.

Девънпорт скочи на крака.

— Бъдете така добър и направете писмено заключение — каза той, като хвана дръжката на бластера. — То ще е достатъчно, да получа разрешение за извършване на психоскопия.

Луис Пейтън и не мислеше да се съпротивлява. Зашеметен от случилото се, той осъзнаваше само едно: в завещанието си ще бъде принуден да спомене, че блестящият му жизнен път е свършил с пълен крах.

## ГОВОРЯЩИЯТ КАМЪК

Астероидният пояс е голям, а човешкото му население — малко. На седмия месец от едногодишната си командировка в Станция Пет Лари Вернадски все по-често се питаше дали заплатата би могла да компенсира почти пълното му усамотение на сто и десет милиона километра от Земята. Лари беше слаб, млад човек, нетърпящ нито инженер-космонавти, нито астероидни обитатели. Имаше сини очи, маслено жълта коса и абсолютно невинен вид, под който се криеше жив ум и изострено от самотата любопитство.

И невинният вид, и любопитството му послужиха добре на борда на „Робърт Кю“.

\* \* \*

Когато корабът „Робърт Кю“ кацна на външната платформа на Станция Пет, Вернадски скочи на борда почти незабавно. У него имаше такъв спонтанен възторг, който при едно куче, например, би се изразил с махане на опашка и радостен лай.

Капитанът на „Робърт Кю“ посрещна усмивката му с мрачно, кисело мълчание, придаващо тягостно изражение на едрото му лице, но това беше без значение. За Вернадски корабът бе горещо желана и добре дошла компания. Впрочем, компанията бе добре дошла и за всеки от милионите кубически метри лед, и за всеки от тоновете замразени хранителни концентрати, складирани в кухнята-астероид, каквато всъщност беше Станция Пет. В случай на нужда Вернадски имаше на разположение всякакви уреди, всякакви резервни части за всички видове хиператомни двигатели.

Лари се хилеше с цялото си момчешко лице, докато попълваше обичайния формуляр. Пишеше го бързо, а после щеше да го превърне в компютърни знаци и да го картотекира. Отбеляза името и серийния номер на кораба, номерата на двигателя, походния генератор и така



нататък... Изходен пункт („По дяволите, астероидите са толкова много, че не зная кой беше последният“ — процеди капитанът и Вернадски записа просто „Пояс“ — обичайно съкращение за „астероиден пояс“); местоназначение („Земята“); причина за престоя („Засичащ хиператомен двигател“).

— От колко члена е екипажът ви, капитане? — запита Вернадски, като хвърли бегъл поглед на корабните документи.

— С мен сме общо трима — отговори капитанът. — Сега ще прегледате ли хиператомната апаратура? Трябва да товарим стока. — Бузите му изглеждаха синкави от наболата тъмна брада. Държеше се като дългогодишен закоравял рудотърсач по астероидите, но говореше като образован, културен човек.

— Разбира се — Вернадски помъкна чантата с контролните уреди към машинното отделение, следван от капитана. С небрежна бързина провери електрическите вериги, вакуумността и мощността на силовото поле.

Кой знае защо, капитанът го озадачаваше. Самият той не харесваше заобикалящата го среда, но съзнаваше, че има хора, които намират своеобразно очарование в огромната празнота и свобода на космическото пространство. Обаче човек като този капитан едва ли е астероиден рудотърсач само от любов към самотата.

— С някаква особена рудна порода ли боравите? — запита Лари.

Капитанът се намръщи и отговори:

— Хром и манган.

— Така ли?... На ваше място бих сменил Дженъровия газопровод...

— В него ли е повредата?

— Не, не е. Но е износен. Рискувате да излезе от строя след не повече от милион-милион и половина километра. Докато корабът ви е тук...

— О'кей, ще го сменя. Но ще откриете къде засича, нали?

— Ще направя всичко възможно, капитане.

Последните думи на капитана бяха толкова резки, че смутиха дори Вернадски. Той поработи известно време мълчаливо, след което се изправи.

— Полурефлекторът ви е екраниран от гама-лъчи. Всеки път, когато позитронният лъч се върне в изходно положение, двигателят

угасва за секунда. Ще трябва да го смените.

— Колко време ще е нужно?

— Около дванайсет часа.

— Какво? Аз и без това съм закъснял!

— Нищо повече не мога да направя — Вернадски не губеше доброто си настроение. — Системата трябва три часа да се промива с хелий, за да мога да вляза вътре. След това ще изпробвам новия полурефлектор, за което също трябва време. Бих могъл само за няколко минути почти да го поправам, но ще бъде само „почти“, нали разбирате. Ще авариира още преди да стигнете орбитата на Марс.

Капитанът се намръщи.

— О'кей. Започвайте!

Вернадски леко маневрираше с цистерната течен хелий на борда на кораба. Тъй като генераторите за псевдогравитация бяха изключени, тя не тежеше никак, но запазваше масата и инерцията си. Това налагаше внимателно боравене, особено при завоите. Тези маневри се затрудняваха от факта, че Вернадски също нямаше тегло.

Тъй като беше изцяло съсредоточен върху управлението на цистерната, Лари зави неправилно в препълнените помещения и за миг се оказа в някаква необикновено затъмнена стая.

Успя само да извика уплашено, когато двама души се нахвърлиха отгоре му, изблъсквайки цистерната и затваряйки вратата след него.

Вернадски не каза нищо, докато скачваше цистерната към всмукателния клапан и слушаше тихото съскане на хелия, който промиваше машинното отделение, бавно изтласквайки радиоактивните газове във всепоглъщащата безбрежност на космоса.

После любопитството взе връх над предпазливостта и той попита:

— Вие имате на борда си силиконий, капитане, при това голям силиконий.

Капитанът се обърна бавно към Лари и отрони с безизразен глас:

— Така ли?

— Видях го. Ще ми позволите ли да го разгледам по-добре?

— Защо?

— Ами, вижте, капитане — замоли се Вернадски, — на тази скала съм повече от половин година. За астероидите съм прочел всичко, което успях да намеря, включително и за силикониите. Обаче

никога не съм виждал силиконий на живо, дори и малък. Имайте милост!

— Мисля, че е по-добре да си свършите работата.

— Промиването с хелий трае часове. Докато не завърши, нямам друга работа. Впрочем, как така носите силиконий на борда, капитане?

— Като домашно животно. Някои обичат кучета, аз обичам силикониите.

— Успяхте ли да го накарате да говори?

Капитанът се изчерви.

— Защо питате?

— Някои от тях говорят. Други пък четат мисли...

— Вие какъв сте? Да не сте специалист по тия боклуци?

— Чел съм за тях, нали ви казах. Моля ви, капитане, позволете ми да го разгледам.

Вернадски се стараеше да избягва погледите на застаналите от двете страни на капитана членове на екипажа. Всеки един от тримата беше по-едър от него и — в това Лари не се съмняваше — въоръжен.

— Какво лошо има в това — продължаваше Вернадски. — Нали не мога да го открадна. Искам само да го видя.

Може би само благодарение на недовършения ремонт беше жив в момента. А може би му помагаше и неговата привидно весела, почти глуповата невинност.

— О'кей, о'кей, елате — примири се капитанът.

Вернадски го последва. Гъвкавият му ум работеше бясно, а пулсът му забележимо се ускори.

Лари гледаше сивото вещество пред себе си благоговейно, но и с леко отвращение. Той не излъга, като каза, че никога не е виждал жив силиконий, но беше гледал триизмерни снимки и чел описания. Все пак в реалното присъствие имаше нещо, което нито снимки, нито думи можеха да заместят.

Кожата на силикония беше сива, мазна и гладка. Движенията му бяха бавни — нещо естествено за същество, живяло в камък и самото то нещо като камък. Под кожата не се забелязваше трептене на мускули; движеше се с помощта на плочки — тънки каменни пластинки, плъзгащи се една върху друга.

Формата му беше, общо взето, яйцевидна — отгоре заоблена, отдолу сплескана, с два вида израстъци. Отдолу бяха „краката“,

разположени радиално, шест на брой, завършващи с остри кремъчни краища, бронирани с метални наслоения. Тези краища можеха да пробиват скалата и да счупят на парчета, които силиконият поглъщаше като храна.

Единственият отвор към вътрешността на силикония се намираше отдолу на плоската му повърхност и се виждаше само когато той беше обърнат обратно. В този отвор влизаха натрошените парчета скала. Вътре варовиковите и хидратните силикати реагираха, като образуваха органосилициевни съединения, от които се изграждаха тъканите на силикония. Излишните силициевни двуокиси се изхвърляха през отвора — бели твърди каменни екскременти.

Екстратеролозите дълго се бяха чудили на гладките камъчета, пръснати из малките кухини в скалистата структура на астероидите, преди да открият първите силиконии. И останаха удивени от начина, по който тези същества успяваха да накарат органосилициевните съединения — силициево-кислородни полимери с въглеродородни странични вериги — да изпълняват толкова много различни функции, извършвани в земните организми от протеините.

Останалите два израстъка излизаха от най-високата точка на гърба. Представляваха обърнати конуси, издълбани в обратна посока и плътно прилепващи в успоредни вдлъбнатини, минаващи по гърба, но които можеха да се вдигнат и малко нагоре. Когато силиконият дълбаеше скалата, „ушите“ се свиваха назад за обтекаемост. Когато почиваше в някоя издълбана кухина, те можеха да се вдигнат, за да възприема звука по-добре. Имаха далечна прилика със заешки уши и затова названието „силиконий“ бе неизбежно. По-сериозните екстратеролози наричаха тези същества *Silliconeus asteroidea* и считаха, че „ушите“ имат нещо общо с телепатичните способности, които притежават. Малцина поддържаха други мнения.

Силиконият бавно пълзеше по някакъв мазен камък, а в един от ъглите на помещението бяха натрупани и други подобни камъни. Вернадски знаеше, че те представляват хранителният запас на съществото, или поне бяха изходно вещество за изграждане на неговите тъкани. Но беше чел, че като източник на обикновена енергия това не е достатъчно.

Вернадски се чудеше:

— Това си е истинско чудовище. Широко е повече от една стъпка.

Капитанът само изръмжа безучастно.

— Къде го намерихте? — попита Лари.

— В една от скалите.

— Слушайте, капитане! Най-голямото, открито досега, е около пет сантиметра. Бихте могли да го продадете на някой музей или университет на Земята.

Капитанът вдигна рамене.

— Така, вече го видяхте. А сега да вървим при хиператомната апаратура.

Той вече се обръщаше, стиснал здраво лакътя на Вернадски, когато се намеси някакъв глас — бавен и неясен, глух и дрезгав.

Гласът се получаваеше при грижливо модулирано триене на камък в камък. Вернадски се обърна и зяпна говорещия почти с ужас.

Беше силиконият, внезапно превърнал се в говорещ камък. Той произнесе:

— Човекът се чуди дали това нещо може да говори.

Вернадски прошепна:

— Кълна се в Космоса, то говори!

— О'кей. Видяхте го, чухте го. Сега да вървим.

— И даже четете мисли — каза Вернадски.

Силиконият произнесе:

— Марс се завърта за две четири часа три седем и половина минути. Плътност на Юпитер е едно точка две две. Уран е открит в година едно седем осем едно. Плутон е планета, която най-далеч. Слънцето е най-тежко, маса две нула нула нула нула нула нула...

Капитанът задърпа Вернадски навън. Вървейки назад и спъвайки се, той слушаше като омагьосан затихващото жужене на нулите.

— И откъде научава всички тези неща, капитане? — попита Лари.

— От една стара астрономическа книга, която му четем. Много стара книга.

— От времето преди пътешествията в Космоса — намеси се с отвращение един от членовете на екипажа. — Дори не е филм. Най-обикновен печат.

— Млъквай! — срязва го капитанът.

Вернадски провери хелиевата струя за гама-лъчение. Най-после дойде време да спре промиването и да започне работа в машинното отделение. Работеше много старателно и спря само веднъж, за да пийне едно кафе и да поотдъхне.

С невинно изражение и сияеща усмивка Лари каза:

— Знаете ли как си го обяснявам, капитане? Това нещо си живее във вътрешността на някой астероид, прекарва целия си живот вътре. Може би стотици години. Необикновено голямо е и най-вероятно — много по-умно от останалите силикони. Вие го изваждате и то открива, че светът не е само скала. Открива безброй неща, които никога не си е представяло. Затова се интересува от всичко. В книгите, а и в човешкия ум, намира нови мисли, може би цял един нов свят. Не мислите ли, че е така?

Огромно бе желанието му да изпита капитана, да се добере до нещо конкретно, с което да подкрепи своите изводи. Затова рискуваше, но казваше гласно може би половината от своята истина. И то по-малката половина.

Но, облегнал се на стената с ръце, скръстени на гърдите, капитанът каза само:

— Кога ще завършите?

Това бяха последните му думи и Вернадски трябваше да се задоволи с тях. Най-после двигателят беше поправен така, както искаше Лари. Капитанът плати приличен хонорар в брой, прибра разписката и стартира с ослепителната хиператомна енергия на кораба.

Вернадски проследи старта с почти непоносимо вълнение, след което бързо отиде до субетерния си предавател.

— Трябва да съм прав, трябва — мърмореше си той. — Трябва!

\* \* \*

Полицаят Милт Хокинс получи съобщението, уединен в станцията, към която беше придаден — Патрулна станция, астероид № 72. Той беше с двудневна брада, а неизменната тъга върху червендалестото му широко лице беше резултат от самотата, също като прекалената веселост в очите на Вернадски.

Полицаят Хокинс усети, че гледа в тези очи и се зарадва. Макар че това беше просто Вернадски, компанията си е компания. Той извика едно гръмко „Здрасти“ и с наслада заслуша звука на този глас, без особено да го е грижа какво конкретно се говори.

После внезапно веселото му настроение се изпари, наостри и двете си уши и каза:

— Чакай, чакай. Ча-кай! Какви ги дрънкаш?

— Ама че тъпо ченге! Не слушаш ли? А аз се продадох да ти говоря.

— Я разкажи всичко на порции, моля ти се. Каква е тази история с някакъв силиконий?

— Тоя тип има на кораба си силиконий. Вика му „домашно животно“ и го храни с мазни камъни.

— Ами? Кълна се, че един рудотърсач из астероидите е в състояние да обяви за домашно животно дори буца сирене, ако успее да я накара да му говори.

— Само че това не е обикновен силиконий. Не е от тия малките, стандартните, по четири-пет сантиметра. Този е по-голям — към трийсет сантиметра, разбираш ли? Кълна се в Космоса, един човек, който живее на астероидите, би трябвало да знае нещичко за тях.

— Добре, добре. Разправи ми всичко.

— Слушай сега. Мазните камъни изграждат тъкани, но откъде черпи енергията си толкова голям силиконий?

— Не мога да ти кажа.

— Директно от... Има ли в момента някой около теб?

— В момента не. Но как ми се ще да има!

— До една минута няма да искаш. Силикониите черпят енергията чрез пряко поглъщане на гама-лъчи.

— Откъде знаеш това?

— От Уендъл Ърт, екстратеролог от голям калибър. Дори твърди, че именно такава е предназначението на „ушите“ на силикония. — Вернадски вдигна двете си ръце до слепоочията и ги размърда. — Никаква телепатия. Те ловят гама-лъчи на такива честоти, каквито човешки уред не може да открие.

— Добре. И какво от това? — запита Хокинс. Обаче започна да се замисля...

— Ами това. Ърт твърди, че на нито един астероид няма гама-лъчение, способно да поддържа енергията на силиконий, по-голям от пет-шест сантиметра. Радиоактивността не е достатъчна. А тук имаше екземпляр, дълъг повече от тридесет сантиметра. Това значи, че е шест пъти по-голям.

— Е, и...?

— Е, и... Значи е дошъл от астероид, който просто гъмжи от тези животинки, флашкан е с уран, червив е от гама-лъчи. Радиоактивността ще направи този астероид топъл при докосване. Той е с толкова необикновена орбита, че досега никой не го е открил. Да предположим, че някой умник съвсем случайно кацне на този астероид, забележи, че скалата е топла и се замисли. Капитанът на „Робърт Кю“ не е невежа. Той е съобразителен мъж, а не прост рудотърсач.

— Продължавай!

— Да предположим, че открили късове скала за проби и намери гигантски силиконий. Сега вече със сигурност знае, че е попаднал на най-невероятната находка в цялата история. Няма нужда от проби, просто силиконият ще го заведе до богатите жили.

— Че защо ще го завежда?

— Защото иска да научи нещо за Вселената. Защото е преживял навярно към хиляда години под скалата и сега е открил звездите. Може да чете мисли, може да се научи да говори. Капитанът от своя страна е готов да се възползува от случая. Знаеш, че добивът на уран е държавен монопол. На рудотърсачи без разрешително дори не е позволено да носят гайгеров брояч. Това положение е идеално за капитана.

— Може и да си прав — вметна Хокинс.

— Не „може“, ами съм прав! Да ги беше видял само как ме бяха обградили, докато гледах силикония. Бяха готови да ми се нахвърлят, ако кажа и една погрешна думичка. Да беше видял как ме помъкнаха навън след две минути.

Хокинс потърка с длан небръснатото си лице и пресметна наум колко време ще му трябва, за да се избърсне.

— До кога можеш да задържиш момчетата в твоята станция? — запита той.

— Да ги задържа ли?! Боже Космически, те изфирясаха!



— Какво?! Тогава защо, по дяволите, ми наговори всички тия приказки? Как така ги пусна?

Вернадски заговори търпеливо:

— Трима души. Всеки от тях доста по-едър от мен. Всеки от тях въоръжен. И, предполагам, всеки от тях готов да ме убие. Според тебе какво трябваше да направя?

— О'кей, о'кей. Но какво ще правим ние сега?

— Ами просто излез и ги настигни. Аз поправих полурефлектора им, но по свой начин. Енергозахранването им ще спре напълно след около трийсет-трийсет и пет хиляди километра. А пък в Дженъровия газопровод съм инсталирал устройство за следене.

Хокинс се встрещи срещу ухиленото лице на Вернадски и промълви:

— Господи Боже мой...

— Никой не бива да знае за това. Само ние двамата и полицейският кръстосвач. Те ще бъдат без енергия, а ние — с едно-две оръдия. Ще ни кажат къде се намира ураниевият астероид и ще установим местонахождението му. Чак след това ще се свържем с щаба на полицейската патрулна служба. Пресметни сега: ще им предадем трима контрабандисти на уран, гигантски силиконий, какъвто никой на Земята не е виждал и — забележи — едно голямо и тлъсто парче ураниева руда, каквато също не са виждали на Земята. Тогава ти ще станеш лейтенант, а мен ще преместят на постоянна работа на Земята. Съгласен ли си?

Хокинс беше като зашеметен.

— Съгласен съм — изрева. — Идвам веднага!

Почти бяха застигнали кораба, преди да могат визуално да го открият по слабо отразената слънчева светлина.

— Абе, ти не им ли остави поне енергия за светлините на кораба? Да не би да си изхвърлил резервния генератор?

Вернадски вдигна рамене.

— Сигурно пестят енергия с надеждата някой да ги прибере. Бас хващам, че в момента с всички сили се мъчат да предадат субетерен сигнал.

— Ако е така, не е нужно да ги хващам — каза Хокинс сухо.

— Не е ли?

— Просто е излишно.

Полицейският кръстосвач се приближи по спирала. Жертвата им се носеше в пространството с изчерпана енергия и с постоянна скорост от петнайсет хиляди километра в час. Кръстосвачът се пригоди към тази скорост и се насочи за скачване.

Лицето на Хокинс придоби кисело изражение.

— Да му се не види!

— Какво става?

— Ударен е. От метеор. Само Бог знае колко са из астероидния пояс.

Целият възторг от лицето и в гласа на Вернадски изчезна.

— Ударен? Разбити ли са?

— Дупката е колкото врата на хамбар. Вернадски, много съжалявам, но тая работа хич не ми харесва.

Лари затвори очи и преглътна с мъка. Той много добре разбираше мисълта на Хокинс. Корабът бе умишлено повреден — нещо, което можеше да бъде окачествено като углавно престъпление. А това — смърт в резултат на углавно престъпление — си беше чисто убийство.

— Хокинс, ти знаеш защо го направих.

— Знам само това, дето ми го разправи. Ако се наложи, ще свидетелствам за него. Обаче ако не са се занимавали с контрабанда...

Не се доизказа. Пък и не беше нужно.

Те влязоха в кораба, напълно защитени от космическите си костюми.

„Робърт Кю“ бе разнебитен както отвън, така и отвътре. Лишен от енергия, екипажът не бе имал възможност да вдигне защитен екран срещу връхлитащата скала. Или да я открие навреме. Или да я избегне, ако я бе открил навреме. Корпусът бе пробит, сякаш е направен от станиол. Скалата бе разрушила командната кабина. Въздухът бе излетял в Космоса. И тримата от екипажа бяха мъртви.

От удара единият член на екипажа се бе размазал в стената и представляваше парче замразено месо. Капитанът и другият член на екипажа лежаха в неестествени пози. Цялата им кожа бе покрита със замръзнала съсирена кръв на местата, където въздухът, кипвайки, се е отделил от кръвта и е спускал кръвоносните съдове.

Вернадски никога не беше виждал подобна смърт в Космоса. Почувства гадене, но все пак успя да потисне повръщането, което

щеше да изцапа космическия му костюм.

— Хайде да изпробваме рудата, която возят — каза Лари. — Силиконият трябва да е жив.

„Трябва, трябва да е жив“ — повтаряше си той наум.

От силата на сблъсъка вратата се бе изскубнала от рамката и на това място имаше дупка, широка цял сантиметър.

В ръката си Хокинс държеше брояч. Той го вдигна и приближи слюденото му прозорче до дупката. Броячът заграка като милион гарги.

— Нали ти казах — въздъхна Вернадски с безкрайно облекчение.

Като повреди кораба при „поправката“, той просто хитроумно бе изпълнил своя дълг на честен гражданин. Сблъсъкът с метеора, при което бяха загинали трима души, беше една достойна за съжаление злополука.

За да отворят изскубнатата врата се наложи да дадат два изстрела с пистолет. Пред тях се разкриха тонове руда.

Хокинс взе два къса и ги пусна в джоба на костюма си. Каза:

— Като веществени доказателства. Пък и за проба.

— Недей да ги държиш дълго в близост до кожата си — назидателно го предупреди Вернадски.

— Докато ги пренеса на кръстосвача, костюмът ще ме пази. А и това не е чист уран.

— Бас държа, че е почти чист. — Самоувереността на Лари се бе възвърнала напълно.

Хокинс се огледа.

— Голям удар, няма що. Може би сме ликвидирали цяла банда контрабандисти, или поне част от нея. Но какво ще правим от тук нататък?

— О-ох, астероидът...

— Правилно! Къде е той? Те са единствените, които знаят това, но са мъртви.

Настроението на Вернадски пак спадна под нулата. Без астероида те имаха само няколко тона руда и три трупа. Това беше хубаво, но на Лари му трябваше нещо внушително. Сигурно щеше да има благодарствена награда, но не това бе целта му. Искаше да го преместят на постоянна работа на Земята, а за това трябваше още нещо.

— О, Космосе! Боже Космически! Силиконият! Той може да живее във вакуум и знае къде се намира астероида.

— Правилно! — разпалено го подкрепи Хокинс. — Къде е това нещо?

— В задната част на кораба. Насам! — извика Вернадски.

Под светлината на фенерчетата им силиконият блесна, движейки се. Беше жив.

Сърцето на Вернадски щеше да се пръсне от вълнение.

— Хокинс, ще трябва да го преместим.

— Защо?

— Кълна се в Космоса, че звукът не се разпространява във вакуум. Трябва да го пренесем на кръстосвача.

— О'кей, о'кей.

— Сам знаеш, че не можем да го наврем в космически костюм с предавател.

— Казах о'кей!

Понесоха го толкова внимателно и предпазливо, че обвитите им в метални ръкавици пръсти докосваха мазната „кожа“ на силикония почти нежно. Докато се отблъскваха с шутове от корпуса на „Робърт Кю“, го носеше Хокинс.

\* \* \*

Съществуването лежеше в командната кабина на полицейския кръстосвач. Двамата бяха махнали шлемовете, а Хокинс вече свалеше и костюма си. Вернадски обаче нямаше търпение и се обърна към силикония:

— Можеш ли да четеш мисли?

Докато търкането на каменните повърхности се превърне в думи, Лари почти спря да диша. Дори му беше трудно да си представи по-приятен звук.

— Да. — Пауза. — Навсякъде наоколо пусто. Нищо.

— Какво? — попита Хокинс.

Вернадски направи знак да трае.

— Сигурно има предвид пътуването в Космоса в момента. Предполагам, че го е поразило.

Лари изкрещя, като че да направи мислите си по-ясни:

— Хората, които бяха с теб, са събирали една специална руда, уран, радиация, енергия.

Чу се слаб, стържеш звук:

— Те търсеха храна.

Ами да! Разбира се! Уранът представляваше за силикония храна, източник на енергия.

— Посочи ли им къде могат да я намерят?

— Да.

— Едва-едва го чувам — намеси се Хокинс.

— Май му има нещо. — Вернадски стана загрижен. Извика:

— Добре ли си?

— Не добре. Въздух... изчезна... наведнъж. Нещо лошо... вътре.

— Внезапната декомпресия нещо го е повредила. Господи... — мърмореше си Вернадски. — Ей, слушай, — завика пак той — ти знаеш какво искам. Къде е твоето жилище? Мястото с храна? Къде е?

Вернадски и Хокинс чакаха мълчаливо. „Ушите“ на силикония започнаха да се вдигат съвсем бавно, трепнаха веднъж и пак се отпуснаха.

— Там — проговори той. — Е-ей там.

— Къде? — Вернадски крещеше.

— Там.

— Май прави нещо — каза Хокинс. — По някакъв начин се опитва да сочи.

— Да бе, само че не схващам къде.

— А ти какво очакваш, да даде координатите ли?

— Че защо не? — веднага се отзова Лари и се обърна отново към силикония, който лежеше неподвижен на пода и във външността му имаше някаква зловеща унилоост.

— Капитанът е знаел откъде взимаш храната си. Разполагал е с числа, групи числа за мястото, нали? — Той се молеше силиконият да прочете мислите му, а не само да слуша думите.

— Да — отговорът приличаше на въздишка, получена от търкането на камъни.

— Три групи числа — подсказа му Вернадски. Поне трябваше да са три. Три координати, с прибавени към тях три дати, обозначаващи три положения на астероида в космическото пространство по орбитата

му около Слънцето. Въз основа на тези три групи би могло да се изчисли и определи точно положението на всеки астероид във всеки момент. Дори отклоненията биха могли да се изчислят приблизително.

— Да — произнесе силиконият още по-тихо.

— Какви бяха числата? Хокинс, вземи лист и ги запиши.

Обаче силиконият каза:

— Не зная. Не важни числа. Аз храня там.

— Ясно. Ясно като бял ден — каза Хокинс. — Координатите не са му трябвали, затова не им е обърнал никакво внимание.

Съществува започна тихо:

— Скоро не... — пауза, дълга пауза. После бавно, сякаш казваше нова и непозната дума, продължи: — ... жив. Скоро... — още по-продължителна пауза — ... мъртъв. Какво е след смърт?

— Чакай, чакай — замоли се Вернадски. — Капитанът записа ли някъде тези числа?

Една дълга минута силиконият не отговори. Двамата мъже се наведоха толкова ниско, че почти се допряха с глави до умирация камък. Тогава той повтори:

— Какво след смърт?

— Трябва ни само един отговор — изкрещя Лари. — Само един. Капитанът трябва да е записал числата. Къде? Къде?

Силиконият прошепна едва чуто:

— На астероида...

И вече не продума. Беше просто един мъртъв камък, също като скалата, от която се бе родил, мъртъв като стените на кораба, мъртъв като мъртъв човек.

Вернадски и Хокинс се изправиха бавно и се гледаха обезнадеждени.

— Това няма никакъв смисъл — каза Хокинс. — Да запише координатите на астероида! Все едно да заключи в чекмедже ключа, с който се отключва.

Вернадски поклати глава разочаровано:

— Цяло състояние във вид на уран. Най-грандиозната находка в историята, а не знаем къде е.

\* \* \*

Х. Сийтън Девънпорт се огледа със странно задоволство. В неговото набръчкано лице със стърчащ нос имаше нещо сурово, дори и в покой. Белегът на дясната буза, черната коса, изпъкналите вежди и меденият тен се съчетаваха така, че той изглеждаше във всички случаи като неподкупен агент на Земното бюро за разследване, какъвто всъщност си беше.

Но все пак нещо като усмивка разтягаше устните му, докато разглеждаше широката стая, където сумракът правеше редиците книгофилми да изглеждат безкрайни и образците на кой-знае-какво, донесено кой-знае-откъде да изпъкват тайнствено. Тоталното безредие, откъснатостта на атмосферата, почти пълната изолация от света, правеха стаята някак нереална. Във всяко отношение изглеждаше нереална, както и нейният собственик.

Самият собственик седеше в някаква комбинация от кресло и бюро, обилно осветено от единствения източник на ярка светлина в помещението. Той бавно разгръщаше официалните доклади, които държеше. Освен това ръката му се движеше само за да намести дебелите очила, заплашващи всеки момент да паднат окончателно от овалното, абсолютно невпечатляващо и топчесто лице. Докато четеше, коремът му спокойно се издигаше и спадаше.

Това бе доктор Уендъл Ърт. Ако преценката на специалистите имаше някакво значение, то според тях докторът беше най-изтъкнатия екстратеролог на Земята. По всеки извънземен въпрос при него идваха хора, нищо че доктор Ърт през съзнателния си живот не се беше отдалечавал на повече от час път пеш от апартамента си в района на университета.

Докторът вдигна глава и сериозно каза на инспектор Девънпорт:

— Този младеж, Вернадски, е много умен.

— Заради заключенията, които си е направил от наличието на силикония? Да, съгласен съм — отвърна инспекторът.

— Не, не, разбира се. Изводът е нещо съвсем просто, направо неизбежно. Всеки би се сетил, даже и последният глупак. — Погледът му стана строг. — Имах друго предвид — този младеж е чел за моите опити със *Silliconeus asteroidea* относно чувствителността им към гама-лъчение.

— А, да, разбира се — каза Девънпорт. Доктор Ърт беше специалист по силикониите и точно за това инспекторът беше дошъл

за съвет. Имаше един-единствен въпрос към този човек. Прост въпрос. Но доктор Ърт изду месестите си устни, поклати валчестата си глава и поиска да прочете всички документи по случая. Въпреки че това не се разрешаваше, инспекторът беше отстъпил, защото съвсем наскоро доктор Ърт помогна много на Земяното бюро за разследване в случая с лунните Пееци камбанки и необикновеното лъжливо алиби, опровергано от лунното притегляне.

След като доктор Ърт приключи с четенето, той остави листовите върху бюрото си, измъкна сумтейки долния край на ризата си и избърса очилата си. Втренчено погледна през тях към светлината, за да провери резултата от почистването, намести ги на самия край на носа си и преплете пръсти върху корема си.

— Бихте ли повторили въпроса си, инспекторе?

Девънпорт изрече търпеливо:

— Вие твърдите — и аз съм съгласен с вас, — че такъв силиконий, какъвто е описан в доклада, може да се развие само на свят, богат на уран.

— Радиоактивен материал — поправи го доктор Ърт. — Да речем, торий, но е възможно и да е уран.

— Тогава „да“ ли е вашият отговор?

— Да.

— Колко голям трябва да е този свят?

— Миля в диаметър... може би — замисли се докторът. — А може и повече.

— И колко тона уран, или ако предпочитате — радиоактивен материал, трябва да има там?

— Трилиони. И то минимум.

— Бихте ли бил така добър да изложите всичко това в писмен вид, под който да стои подписът ви?

— Разбира се.

— Отлично, доктор Ърт. Това е всичко, от което се нуждаем. — И Девънпорт стана, взе шапката си с едната ръка и посегна с другата към папката с доклади.

Но доктор Ърт отпусна тежко ръката си върху тях.

— Момент. Как ще откриете астероида?

— С наблюдения. Всеки кораб, с който разполагаме, ще изследва даден район от Космоса и... просто ще гледаме.



— Разходи, време, усилия! А и никога няма да го намерите.

— Може пък и да успеем. Вероятността е едно на хиляда...

— Едно на милион. Няма да успеете.

— Вашето мнение на специалист повишава цената на находката много и не може да си позволим да изпуснем урана просто така, без да го потърсим.

— Има по-добър начин да се намери астероида. Аз мога да го открия.

Девънпорт внезапно се втренчи в екстратеролога с пронизителен поглед. Въпреки неугледния си вид доктор Ърт съвсем не беше глупак. Инспекторът имаше личен опит в тази област. Затова в гласа му звучеше плаха надежда, когато запита:

— И как ще го намерите?

— Първо — цената!

— Цената?

— Ако предпочитате — хонорарът. Когато правителството се добере до астероида, там може да има и друг голям силиконий. А те са ценни, много ценни. Единствените форми на живот с твърди силициеви тъкани и течен силиций вместо кръвообращение. Може би те ще ни отговорят дали астероидите някога са представлявали цяла планета. Ще ни отговорят и на други въпроси... Разбирате ли?

— Вашето желание е да ви се предаде един голям силиконий?

— Да. Жив, в добро състояние и безплатно.

— Уверен съм, че правителството ще е съгласно — кимна Девънпорт. — Кажете сега какво имате предвид?

Спокойно, сякаш с това обясняваше всичко, докторът каза:

— Думите на силикония.

— Какви думи? — Инспекторът гледеше озадачено.

— Тези в доклада. Точно преди силиконият да умре. На въпроса на Вернадски къде капитанът е написал координатите, той е отговорил: „На астероида“.

През лицето на Девънпорт премина сянка на явно разочарование.

— Велики Космосе! Това ни е известно, доктор Ърт, огледахме го от всички страни. Тази фраза не означава нищо.

— Абсолютно нищо?

— Поне не и нещо важно. Прочетете доклада пак. Силиконият изобщо не е слушал Вернадски. Чувствайки, че животът му си отива,

той е размишлявал върху това. На два пъти е попитал „Какво след смърт?“. Вернадски настоявал с въпросите си и той накрая му отговорил „На астероида“. Най-вероятно е изобщо да не е чул въпроса на Вернадски.

— Знаете ли, вие прекалено поетизирате — заклати глава докторът. — Твърде много си въобразявате. Между другото, това е интересен проблем. Да видим дали не бихте могли сам да го решите. Да предположим, че думите на силикония наистина са отговор на въпроса на Вернадски.

— Дори и при това положение, каква полза имаме? — нетърпеливо попита Девънпорт. — Кой астероид? Урановият? Не можем да го открием, следователно и координатите не можем да установим. Ако е някой друг астероид, който „Робърт Кю“ е използвал за главна база? И него не можем да открием.

— Инспекторе, та вие отбягвате очевидното! Запитвали ли сте се какво означава фразата „На астероида“ за силикония? Не за вас, не за мен, а за силикония?

Девънпорт се навъси.

— Силиконият е научил за Космоса от един текст по астрономия, който му е бил четен. Вътре сигурно се обяснява какво е това астероид.

— Правилно — пропя доктор Ърт, като допря пръст отстрани на чипия си нос. — И каква е била дефиницията? „Астероидът е тяло, по-малко от планета, което се движи по елиптична орбита около Слънцето. Орбитата е разположена, най-общо, между орбитите на Марс и Юпитер.“ Съгласен ли сте?

— Мисля, че да.

— А какво е „Робърт Кю“?

— Корабът ли имате предвид?

— Така го наричат вие. Корабът. Но... книгата е стара, в нея не се споменава нищо за космически кораби, и един от членовете на екипажа е споменал това — че книгата е от преди времето на космическите полети. Следователно, какво представлява „Робърт Кю“? Не е ли корабът малко тяло, по-малко от планета? Доколкото силиконият е бил на борда, не се ли е движел по орбита, разположена, най-общо, между орбитите на Марс и Юпитер?

— Искате да кажете, че за силикония корабът е бил астероид и когато е казал „На астероида“, е имал предвид „на кораба“?

— Точно така. Казах ви, че сам ще разрешите проблема.

Но мрачното лице на инспектора не се промени. Никаква радост или облекчение не премина през него.

— Това изобщо не е решение, докторе.

Обаче доктор Ърт бавно запремигва срещу събеседника си и ласкавото изражение на овалното му лице стана още по-ласкаво, ако това изобщо бе възможно. От непринуденото задоволство то изглеждаше и по-детинско.

— Напротив. Решение е.

— Изобщо не е, доктор Ърт! Ние отхвърлихме думите на силикония. Но не си мислете, че не сме претърсили щателно кораба. Разглобихме „Робърт Кю“ на парчета, лист по лист. Почти го разпоихме.

— И не открихте нищо?

— Абсолютно нищо.

— А ако не сте гледали където трябва?

— Гледахме навсякъде, разбирате ли, доктор Ърт? Огледахме целия кораб. Тези координати не могат да се намират на него. — И инспекторът стана, сякаш щеше да си ходи.

— Седнете, инспекторе — гласът на доктора беше спокоен. — Вие все още не осмисляте напълно думите на силикония. Проблемът е в това, че силиконият е изучавал английски, като е взимал по някоя дума оттук-оттам. Той не е можел да говори идиоматичен английски. Това си личи по изказванията, които са цитирани в доклада. Например казал е „планета, която най-далеч“, а не „най-далечната планета“. Разбирате ли?

— Е, и?

— Ако някой не може да говори един език идиоматично, той или използва идиоми от своя език, преведени дума по дума, или използва чуждите думи с тяхното буквално значение. Тъй като силиконията нямат свой език, той е прибягнал до втория вариант. Буквално. Той казва „На астероида“. На него. Не е имал предвид вътре в него, а буквално на него. ВЪРХУ него.

— Доктор Ърт, когато Бюрото претърсва, то претърсва истински. Върху самия кораб нямаше никакви тайнствени надписи.

Докторът се потупа по обемистия корем и си намести очилата.

— Инспекторе, на борда на един космически кораб има само едно място, където могат напълно да се скрият някакви тайни числа. И къде е това място? Къде никой няма да ги забележи, въпреки че ясно се виждат? Къде ще са на сигурно място, въпреки че всеки ги гледа? Само търсач, който умее да мисли, би ги видял.

— На кое място? Кажете!

— Там, където вече има числа. Нормални числа. Законни числа. На които се полага да са там.

— Къде там? За какво говорите?

— За серийния номер на „Робърт Кю“, който е издълбан на самия корпус. Забележете, върху корпуса. Номерът на двигателя, номерът на резервния генератор. И други. Всеки от тях е издълбан на неделими части от корпуса. Върху корпуса, както е казал силиконият. **ВЪРХУ КОРАБА.**

Девънпорт сякаш изведнъж проумя и гъстите му вежди се вдигнаха.

— Може би сте прав... напълно прав... и ако наистина сте прав, ще се радвам да ви намерим силиконий, два пъти по-голям от този на „Робърт Кю“. Който ще може не само да говори, но и да свири „Летете, астероиди, във вечността“. — Той се пресегна бързо към доклада, прелисти го и извади официална бланка на Земното бюро за разследване, която разгъна. — Разбира се, ние отбелязахме всички опознавателни числа, и ако три от тях приличат на координати...

— Трябва да се очаква, че са се постарали малко от малко да ги замаскират. Вероятно чрез прибавянето на някои букви и цифри, така че серията да изглежда по-законна — отбеляза докторът и се пресегна да вземе бележник, побутвайки друг към Девънпорт. Няколко минути мълчаливо записваха серийни номера, зачертавайки явно неуместните числа.

Накрая Девънпорт изпусна доволна, но и безсилна въздишка.

— Аз се предавам — призна си той. — Мисля, че имате право. Номерата на двигателя и калкулатора явно са замаскирани координати и дати. Изобщо не съвпадат с нормалните серии и лесно се зачертават лъжливите цифри. Тука имаме две, но мога да се закълна, че другите са напълно законни серийни номера. Вие какво открихте, докторе?

— Съгласен съм — кимна доктор Ърт. — Сега имаме две числа от координатите и знаем къде е записано третото.

— Знаем? А как... — инспекторът рязко спря и възкликна: — Разбира се!! Номерът на самия кораб, който не е вписан тук. А не е вписан, защото се е намирал точно там, където е попаднал метеорът... Страхувам се, докторе, че ще си останете без силиконий... — Изведнъж лицето му се озари. — Идиот съм и това е! Номерът е унищожен, но от Междупланетната регистрация ще го научим веднага.

— За съжаление, ще трябва да оспоря поне втората част на вашето твърдение. В Регистрацията ще разполагат само със законния номер на кораба, но не и със замаскираната координата, която капитанът е променил.

— Точно там ли... — промърмори Девънпорт. — И заради едно случайно попадение астероидът е загубен може би завинаги? За какво са ни две координати без третата?

Доктор Ърт каза отсечено:

— Биха вършили работа на едно двуизмерно същество. Но за същества с нашите измерения — и той погали корема си — трябва три. А аз, за щастие, случайно имам третата... ето тук.

— В доклада на Бюрото? Нали току-що проверихме номерата от списъка.

— Да, но вашият списък, инспекторе. А тук е приложен и докладът на младия Вернадски, където, разбира се, е отбелязан и серийния номер на „Робърт Кю“, но старателно фалшифицираният номер, под който е извършвал курсове тогава. Защо трябва да се възбужда любопитството на един механик, като се допусне несъответствие?

Девънпорт взе отново бележника и списъка на Вернадски. След кратко изчисление се усмихна широко.

Доктор Ърт стана и доволно пуфтейки заситни към вратата.

— Винаги ще ми е приятно да ви видя, инспекторе. Наминете пак. И не забравяйте — правителството да си разполага с урана, но аз искам най-важното — един гигантски силиконий, жив и в добро състояние.

— За предпочитане — вметна Девънпорт — да подсвирква...

Както той правеше на излизане.

## КЛЮЧЪТ

Карл Дженингс знаеше, че умира. Оставаха му само няколко часа живот, а му предстоеше да направи още толкова много.

Дженингс запали за минута фенера и отхвърли острия каменен къс встрани. Лопатата му отново се заби в скалата. Още малко и ще скрие Прибора в изкопаната вдлъбнатина, а после ще го засипе. Щраус не трябва да го намери.

Щраус!

Вторият участник в експедицията. Откритието принадлежеше на него. Както и славата.

Ако ставаше въпрос само за славата и известността, Дженингс навярно би отстъпил лаврите на Щраус. Откритието е толкова важно, че славата можеше да се пренебрегне. Но Щраус се стремеше към нещо друго и Дженингс би дал всичко на света, за да му попречи.

Той бе готов дори да умре, но да попречи на Щраус.

И умираше.

Те намериха това заедно. Впрочем, корабът, или по-точно неговите останки, намери Щраус.

— Метал — произнесе Щраус и резкия му глас отекна в наушниците на Дженингс.

Дженингс, който работеше на половин миля от Щраус се приближи, за да види находката на своя партньор.

— Странно — каза той. — На Луната не се среща метал в чист вид.

— Не би трябвало. Но вие прекрасно знаете, че е изследвана не повече от една стотна част от цялата повърхност на Луната. Кой знае какво още може да се намери тук?

Дженингс промърмори нещо в знак на съгласие.

На Луната наистина можеше да се намери всичко каквото ти е угодно. Тяхната експедиция беше първата лунна експедиция, финансирана от частни дарения. До сега се изпращаха отделни правителствени експедиции, които имаха пред себе си множество

задачи и самият факт, че Геологическото общество можеше да си позволи да изпрати на Луната двама души, които да извършват само селенологически изследвания, отбелязваше приближаването на космическата ера.

— Изглежда като че повърхността е била шлифована някога — отбеляза Щраус.

— Прав сте — съгласи се Дженингс. — Може наблизко да има и нещо друго.

Намериха още няколко къса метал, сред които и един остроъгълен, на които отчетливо се виждаха следи от шев.

Върнаха се на своя кораб с глисера. На борда свалиха скафандрите и Щраус веднага се залови за работа. Той насочи лазерния лъч към металните късове и на спектрографа се появиха показания: титанова стомана с незначителни примеси от кобалт и молибден.

— Това нещо тук сигурно е изкуствено — каза Щраус. — Доколкото ми е известно, на тази част на Луната никога не е кацал кораб, а още по-малко вероятно някой да е претърпявал някаква авария. Ако тези отломъци бяха част от кораб, щяха да са гладки и шлифовани. Повърхността на тези изглежда разединена, а тъй като на Луната няма атмосфера, това може да се обясни само с продължителна микрометеоритна бомбардировка.

— Този изкуствен предмет не е направен от човешка ръка — каза Дженингс някак тържествено. — Значи Луната е била посещавана някога от извънземни същества. В донесението...

— Почакайте — повелително каза Щраус. — Имаме предостатъчно време да съставим донесение, когато ще имаме за какво да докладваме.

На изток ниско висеше яркосинята Земя, много напомняща своя спътник в пълнолуние.

— Тя изглежда съвсем мирна — каза той, — а на нея има шест милиарда...

Щраус като че се съвзе от вгълбяването в някаква само нему известна мисъл.

— Шест милиарда, които я разрушават — отвърна той.

— Вие какво, Ултра ли сте? — намръщи вежди Дженингс. — За какво говорите, по дяволите?

Дженингс почувства, че почервенява. Щом започнеше да се вълнува, на бледите му бузи се появяваше червенина.

По-късно, вече заспивайки, той изведнъж си помисли, че всъщност нищо не знаеше за Щраус.

През следващите дни двамата себеотрицателно търсеха други следи.

Този път находката бе изцяло заслуга на Дженингс. Това беше наистина нещо ценно! Щраус намери първия къс метал, но затова пък Дженингс откри изкуствен предмет.

Той беше закопан под огромен неравен камък, който при падането си бе образувал неголяма пещера. Предметът лежеше в нея, защитен от радиацията, микрометеоритите и температурните колебания, оставайки милиони години цял и невредим.

Дженингс го нарече Прибора...

Приборът лежеше пред него на масата...

— Хайде да изпратим едно предварително донесение — предложи Дженингс.

— Не. В никакъв случай, по дяволите!

— Но защо?

— Защото ако последваме вашия съвет, Прибора ще стане собственост на Обществото, и когато то се докопа до него, нашите имена ще се споменават само в бележките. Не! — На лицето на Щраус се появи лукавство. — Дайте да направим всичко възможно с него преди тук да долетят куп хищници.

Дженингс се замисли. В душата си той не отричаше, че и на самия него му се искаше да получи гаранция, че част от откритието ще им принадлежи изцяло. И все пак...

— Това не ми харесва, Щраус, не е правилно да чакаме. Ако Прибора е с извънземен произход, значи принадлежи на друга планетна система. В цялата Слънчева система няма планета, освен Земята, на която би могъл да се развива високоорганизиран живот.

— Това все още не е доказано — промърмори Щраус. — Но даже да е така, какво пък?

— Изводът би могъл да бъде, че тези, които са долетели на този кораб, са извършили междузвездно пътешествие и навярно ни превъзхождат в техническо отношение. И кой знае какво би могъл да ни каже Прибора за тяхната висша техника. Това би могъл да бъде



ключ... към какво ли не. Това би могъл да бъде ключ към невиджана техническа революция.

— Романтични измислици. Ако това е продукт на техника, развила се далече напред в сравнение с нашата, той нищо няма да ни даде. Ако покажат на Айнщайн един микропроторп, той не би могъл да се сети с какво го ядат...

— Послушайте, Щраус — Дженингс едва ли не със сълзи на очи се опитваше да му втълпи цялото значение на откритието — а ако ние се разбием заедно с Прибора? Ако не го доставим на Земята? Ние не можем да поемем такъв риск. — Той поглади Прибора с нежност. — Ние сме длъжни веднага да доложим за него и да помолим да изпратят още няколко кораба тук. Този предмет е прекалено ценен, за да...

Когато вълнението му достигна своя предел, Прибора неочаквано се затопли под ръката му. Късче от неговата повърхност, полускрито зад тънкия пласт метал, заблестя с фосфоресцираща светлина.

Дженингс рязко отдръпна ръката си и Прибора отново потъмня.

Но това бе достатъчно — сега той разбра всичко.

— Аз като че ли гледах през прозорец във вашия череп — задъхвайки се от вълнение, произнесе той. — Аз четях вашите мисли.

— А аз — вашите — отвърна Щраус. — Аз ги четях или точно почувствах, наричайте го както искате. — Той се докосна до Прибора със свойствената си хладна отвлеченост, но не стана нищо.

— Вие сте Ултра — гневно каза Дженингс. — Когато аз се докоснах до него, — като каза това, той отново докосна Прибора — ето пак. Аз виждам. Вие сте безумец! Вие какво, сериозно ли мислите, че е хуманно да обречете човешката раса на измиране. Хуманно ли е да се унищожи цялото многообразие и богатство на човешкия род, само поради факта че Земята е пренаселена?

Той с негодувание махна ръката си от Прибора и повърхността му отново потъмня. Щраус отново се докосна до него, този път внимателно, и отново — никакъв резултат.

— За бога, не искам да спорим — каза Щраус. — Този предмет е ключ към общуването, нещо като телепатичен предавател.

Дженингс се отдръпна — не желаше да разговаря с Щраус.

— Веднага ще направим донесение — каза той. — Плюя на славата, може да я вземеш цялата за себе си. Искам да предам Прибора в други ръце.

Щраус мълча около минута.

— Това не е прост предавател — каза накрая той. — Той реагира на чувствата и ги предава.

— Какво имате предвид?

— Току-що той за втори път реагира на вашето докосване, въпреки че го държахте в ръцете си цял ден и не се случи нищо. Той бездейства, когато го докосвам аз.

— Е, и какво?

— Той реагира на вашето докосване, когато бяхте силно възбуден. Ето изискването, необходимо за неговата работа... Чуйте ме. Толкова ли сте убеден в своята правота? Всеки здравомислещ човек на Земята осъзнава, че за планетата е по-добре, ако нейното население е един милиард, а не шест. Ако използваме автоматиката напълно, което сега тълпата не ни позволява, ние бихме могли да имаме толкова развита и жизнеспособна Земя, както и сега, но с население не повече от, да речем, пет милиона човека.

Той толкова искаше да бъде убедителен, че резкостта в гласа му почти изчезна.

— Но ние не можем да намалим числеността на населението по демократичен път. И вие знаете това. Работата съвсем не е в половия инстинкт, хапчетата отдавна решиха проблема с раждаемостта. И това ви е добре известно. Работата е в национализма. Всяка етническа група иска другите групи първи да намалят своята численост и аз ги разбирам. Аз също искам да доминира моята, нашата, етническа група. Искам Земята да бъде населена с елит — такива като нас, защото ние сме истински хора, а тълпата от полумаймуни ни пречи, унищожава ни. Те са обречени на гибел така или иначе, но защо и ние сме длъжни да загиваме с тях?

— Не — твърдо каза Дженингс. — Нито една група не бива да има преимущество пред останалото човечество.

— Това е нелепо, Дженингс. Вие сам не вярвате в това, което говорите. Прибора е това, което ни е нужно. Дори да не съумеем да построим други подобни на него, дори да не разберем принципа на неговото действие — не е страшно. Прибора пак ще ни помогне. Ако можем да управляваме действията на влиятелните хора, постепенно ще овладеем света. Ние вече имаме организация. Вие сигурно знаете това, нали надзърнахте в моя мозък. Това е най-смислената и решителна

организация на цялата Земя. Към нас всеки ден се присъединяват най-талантливите хора. Защо и вие да не се окажете в тяхното число? Прибора е ключ, но това не е просто ключ към малко повече знания. Това е ключ към окончателното разрешение на всички човешки проблеми. И така, бъдете с нас, елате в нашите редове!

Ръката му легна на Прибора, който за секунда засвети и отново угасна.

Дженингс се усмихна. Той разбра, че Щраус се опита да се настрои на висока емоционална вълна, за да застави Прибора да действа. Но това не му се удаде.

— Вие не можете да го управлявате — каза Дженингс. — Вие, дявол да го вземе, сте прекалено студен и винаги се владеете.

Вдигна Прибора с треперещи ръце и той веднага засвети.

— Но вие можете да го управлявате. Вие ще спасите човечеството.

— За нищо на света — отвърна Дженингс, дишайки с мъка от препълващото го вълнение. — Аз незабавно ще изпратя донесение.

— Няма да направите това — каза Щраус и взе един от кухненските ножове. — Във всеки случай, не ви съветвам. Ножът е много остър и е добре наточен.

— Няма защо да поставяте въпроса така остро — каза Дженингс, който даже в такава ситуация не съумя да се въздържи от любимата си игра на думи, от която се увличаше още в университета. — Виждам вашите планове. С Прибора в ръка вие ще можете да убедите всеки, че мен никога не ме е имало. Вие ще можете да донесете победа на Ултра.

— Четете мислите ми превъзходно — кимна Щраус.

— Но на вас това не ви се удава — произнесе задъхано Дженингс. — Поне докато Прибора е в ръцете ми. — Поиска му се Щраус да застине на място и да не се движи.

Щраус яростно се впусна напред, но безуспешно. Стискаше ножа в треперещата си ръка, но не можеше да направи и крачка напред.

Двамата дишаха тежко.

— Вие не можете да издържите така... цял ден — процеди през зъби Щраус.

Чувството, което изпитваше Дженингс, беше напълно отчетливо, въпреки че едва ли бе в състояние да го опише. Като да държиш в ръце изплъзващо се животно с невероятна сила, което отчаяно се опитва да

се освободи. На Дженингс му се наложи да напегне всичките си сили, за да мисли само за това, че Щраус трябва да остане неподвижен.

Още не беше привикнал към Прибора и не знаеше как да се отнася с него. Положението му можеше да се сравни с това на човек, за пръв път поел шпага в ръка, който се опитва да я размахва като мускетар.

— Съвършено правилно — произнесе Щраус, следвайки хода на мислите на Дженингс. Той внимателно пристъпи напред.

Дженингс добре съзнаваше, че няма шансове да победи в борбата с фанатичната решимост на Щраус. И двамата разбираха това. Дженингс си спомни за лунния глисер. Той трябва да се опита да напусне кораба. Заедно с Прибора.

Но сега Дженингс не можеше да има тайни от Щраус. Онзи разбра замисъла му и се опита да застане между глисера и противника си. Дженингс удвои усилията си. Реши да приспи своя противник.

— Спи, Щраус — отчаяно повтаряше той. — Спи!

Щраус падна на колене и натежалите му клепачи започнаха да се затварят.

Дженингс се хвърли напред с биещо сърце. Само да го заглуши и да изтръгне ножа от ръцете му.

Сега мислите му вече не бяха съсредоточени върху съня и Щраус изведнъж го хвана за крака, увеличайки го със сила надолу. Дженингс се спъна и ръката на Щраус, устремена нагоре, нанесе удара. Дженингс почувства остра болка и мозъкът му се изпълни с ужас и страдание.

В този момент вълненията и чувствата на Дженингс достигнаха предела и слабото блещукане на Прибора премина в ярко сияние. Ръката на Щраус отслабна, след като Дженингс в продължение на няколко минути мълчаливо и несвързано предаваше на другия мозък своя страх и обзелата го ярост.

Щраус рухна на пода с изкривено лице. Дженингс с труд се вдигна на крака и се дръпна настрани. Той мислеше само за това, че Щраус не трябва да идва в съзнание. Всеки опит да предприеме каквото и да било би му отнел прекалено много сили, неговият нетрениран мозък не можеше да работи с пълна отдаденост.

Той се отправи към глисера. Вътре трябваше да има скафандър и бинтове.

Лунният глисер не беше разчетен за продължителен полет. Както не беше способен на това и самият Дженингс. Кръвта се просмукваше през превръзката и цапаше вътрешността на скафандъра. Корабът все още не се виждаше, но Дженингс разбираше, че рано или късно той ще се появи „на опашката“ му. Мощността на кораба беше неизмеримо по-голяма от тази на малкия глисер, а локаторите можеха бързо да напипат следите, изпускани от реактора на глисера, работещ с пълна сила.

Опита да се свърже по радиото със станция „Луна“. Но отговор нямаше и отчаян, той изключи радиото, сигналите на което биха могли само да помогнат на Щраус да го намери.

Би могъл да опита да се добере до станцията пешком, но разбираше, че това едва ли би му се удало. Щраус ще го догони много преди това и той ще загине. Не, това не трябваше да се допуска. Трябва да скрие Прибора.

Прибора...

Той не беше уверен, че постъпва правилно. Прибора можеше да унищожи човечеството и в същото време беше безценен. Имаше ли право да го разруши? Това беше единствената следа от развит извънземен живот, в него се крият тайните на много напреднала техника, това е оръдие на висша мисловна дейност. Да, опасността съществуваше както и преди, но ако се замисли човек за ценността на Прибора, за неговата потенциална ценност...

Той безусловно трябва да го скрие, но така, че отново да може да бъде открит... И то така открит само здравомислещи, и в никакъв случай Ултра.

Глисерът се спусна по вътрешния северен склон на кратера. Дженингс познаваше този кратер. Прибора трябва да се скрие тук. Ако след това не може да се добере до станцията, или поне да се свърже с нея по радиото, ще трябва да се отдалечи от скривалището, за да не го издаде с присъствието си. Освен това трябва да остави някакъв ключ за местонахождението на Прибора.

Карл Дженингс знаеше, че умира. Оставаха му само няколко часа живот, а му предстоеше да направи още толкова много.

\* \* \*

Сийтън Девънпорт, от американския отдел на Земното Бюро за разследване, разсеяно потърка с ръка звездообразния белег на лявата си буза.

— Сър, добре знам, че Ултрите са много опасни.

Началникът на отдела, М. Т. Ашли, внимателно погледна Девънпорт.

— Вие дори не си представяте колко опасни са те — каза той. — И, страхувам се, че никой не си го представя. Те са малко, но се ползват с поддръжката на влиятелните и властимащите, тъй като последните напълно са узрели за това да считат себе си за знатни. Никой дори не знае кои са те и колко са на брой.

— Даже и Бюрото?

— Бюрото засега се въздържа от каквито и да било действия. Ние самите, между впрочем, не сме предпазени от тази зараза. Да вземем например вас.

— Аз не съм Ултра — избухна Девънпорт.

— Не исках да кажа това — отвърна Ашли. — Исках само да ви попитам, не сте ли се заразили и вие? Вие се замисляхте над това какво става на Земята в течение на двете последни столетия. Не ви ли е минавало през ума, че е добре да се намали населението на Земята, разбира се, в разумни граници? Колко хубаво би било да се избавим от глупавите, неспособните и грубите? Мен, дявол да го вземе, са ме спохождали подобни мисли.

— За съжаление и аз понякога съм си мислил за това. Но да желаяш нещо е едно, а да разработваш практически план за действие в духа на фашизма — нещо съвсем друго.

— Между желанието и действието дистанцията не е толкова голяма, колкото ви се струва. Познавате ли агента Ферант?

— Който изчезна? Не го познавах лично.

— Та ето какво, преди два месеца на повърхността на Луната е бил намерен кораб. Той е извършвал селенографски изследвания, финансирани от частни лица. Геологическото общество, екипирало експедицията, заяви, че техният кораб не отговаря на сигналите за повикване. Корабът беше намерен доста бързо. Той се оказа на значително разстояние от мястото, откъдето е било предадено последното донесение. Следи от повреди на кораба не са намерени, но на борда е липсвал един член на екипажа, Карл Дженингс. Заедно с

него е изчезнал и лунният глисера. Вторият космонавт, Джеймс Щраус, бил жив, но с помътен разум. Следи от насилие по Щраус не са открити, обаче той загубил разсъдъка си. Все още е в това състояние и това е много важно.

— Защо? — прекъсна го Девънпорт.

— Защото медиците, които го изследват, са открили у него неврохимически и невроелектрически отклонения, които никога по-рано не са били срещани и които не биха могли да бъдат предизвикани от човек.

Лицето на Девънпорт се изкриви в лека усмивка.

— Нима подозирате космически пришълци?

— Възможно е — без сянка на усмивка отвърна Ашли. — Позволете да продължа с разказа. Щателните търсения на глисера близо до кораба не са дали никакъв резултат. Скоро станцията „Луна“ доложила, че е получавала слаби сигнали с неизвестен произход, които идвали от западните покрайнини на Ибрийското море, където по-късно е бил открит глисера. Дженингс се е намирал на борда. Мъртъв. Отстрани е имал дълбока рана от нож и удивителното било това, че е живял толкова дълго. В същото време характера на блънуванията на Щраус доста обезпокоил медиците. Те се свързаха с Бюрото и двама от нашите хора на Луната — Ферант е единият от тях — пристигнали на кораба, Ферант прослушал лентата със записа от блънуванията на Щраус. Нямамо никакъв смисъл да питат Щраус за каквото и да било — между него и останалия свят се изправяла глуха стена, и то може би завинаги. Обаче от повтарящите се безсмислени фрази, произнесени като на сън, може да се изяснят някои неща. Ферант е съставил от тях едно цяло, както в детска главоблъсканица. Щраус и Дженингс очевидно са намерили някакъв предмет — много стар и, по тяхно мнение, с извънземен произход. Дватамата били уверени, че това е част от кораб, претърпял катастрофа преди милиони години. Този предмет вероятно би могъл да бъде използван по някакъв начин за въздействие върху човешкия мозък.

— И това се е случило с Щраус? — прекъсна го Девънпорт.

— Да. Щраус е бил Ултра — сега можем смело да твърдим „бил“, защото той е жив, така да се каже, формално — и Дженингс не е искал този предмет да попадне в ръцете му. В блънуването си Щраус бърборел за използването му като средство за унищожение на, както се

е изразил, нежелателните същества. Той мечтаел хората на Земята да не превишават пет милиона. Между двамата е възникнала схватка, в която Дженингс е владеел предмета, а Щраус — ножа. Дженингс е напуснал кораба с рана от нож, а Щраус е загубил разсъдъка си.

— А къде е този предмет?

— Агентът Ферант е действал решително. Отново е прегледал кораба и околностите. Но освен естествените лунни образувания или следи от човешка дейност, нищо друго не било намерено. Той е прегледал глисера и мястото, където се е намирал. Отново безрезултатно. Но ето че спътникът на Ферант...

— Как се казва?

— Горбански — отвърна началникът на отдела.

— Познавам го. Работили сме заедно.

— Какво ви е мнението за него?

— Честен и талантлив.

— Та, ето. Горбански е намерил нещичко. Но не нещо изкуствено от космоса, а напротив, нещо, принадлежащо на човек. Той намерил листче хартия с размери десет на петнадесет сантиметра, и на това листче били нанесени знаци. То се намирало в средния пръст на дясната ръкавица на Дженингс, който вероятно е написал тази записка малко преди смъртта си, и може би това е ключът към мястото, където е скрил извънземния предмет.

— Защо мислите, че го е скрил?

— Нали ви казах, че не го намерихме никъде.

— А какво ще кажете, ако си е помислил, че предметът е опасно оръжие и просто го е унищожил?

— Доста съмнително. Да си припомним разговора, възстановен от бълнуването на Щраус, Ферант, впрочем, го е пресъздал дума по дума. Дженингс е считал, че предметът е изключително важен за човечеството. Дори го е нарекъл „ключ към невиджана научна революция“. Той не е могъл да го разруши. Опитал се да го скрие от Ултра и да остави ключ за неговото местонахождение. Всичко, разбира се, е много съмнително. Може ли да се счита истина това, което сме научили от бълнуването на Щраус? Действително ли е ключ оставеното от Дженингс? Съществува ли въобще този предмет, който Дженингс е нарекъл Прибора? Но сега няма смисъл да си задаваме



подобни въпроси. Следва да изходим от предположението, че Прибора съществува и трябва да бъде намерен.

— Но Ферант е изчезнал?

— Да.

— Похитили са го Ултрите?

— Съвсем не. Заедно с него е изчезнало и листчето.

— Аха... разбирам.

— Ферант е бил под наблюдение от дълго време по подозрение, че симпатизира на Ултра. Той не е единственият човек в Бюрото, върху когото е паднало подобно подозрение. Сведенията, които имаме, не ни позволяват да действаме открито: ние не можем да нанасяме удари наляво и надясно, основавайки се изключително на подозрението, в противен случай в Бюрото никой няма да остане. Той беше под наблюдение.

— Кой го следеше?

— Горбански, естествено. За щастие Горбански е успял да фотографира листчето и да отправи донесение в щаба на Земята. Той, разбира се, твърди, че счита листчето за обикновена главоблъсканица и го е включил в донесението само защото е искал да представи пълен и точен доклад, Ферант, както и предполагах, е оценил истинското значение на Прибора и е започнал да действа. Наистина на висока цена, защото с това се е издал напълно и не може да бъде полезен на Ултра. Но Ултра може и да не се нуждаят повече от неговите услуги. Ако в ръцете им се окаже Прибора...

— Може би той вече е у Ферант?

— Не забравяйте, че през цялото време е бил под наблюдение. Горбански се кълне, че нищо не са намерили.

— Горбански не е успял да попречи на Ферант да се измъкне с листчето. Той би могъл да не забележи и кога Ферант е намерил Прибора.

Ашли нервно барабанеше с пръсти по масата, намираща се помежду им.

— Не искам дори и да си мисля за подобна възможност — каза най-сетне той. — Ако намерим Ферант, ще си изясним колко бели е успял да направи. А дотогава сме длъжни просто да търсим Прибора. Ако Дженингс го е скрил, вероятно се е постарал да се махне колкото може по-далеч от тайника.

— Може и да не е успял да го направи. Пръстите на Ашли отново започнаха да барабанят по масата.

— При изследването на глисера беше установено, че е летял доста дълго с висока скорост и в края на краищата се е разбил. Това съвпада с предположението, че Дженингс се е опитал да измени колкото се може по-голямо разстояние между тайника и...

— Може ли да се определи откъде е летял?

— Да, но това едва ли ще ни помогне много. Съдейки по състоянието на страничните дюзи, той често е кръжал и сменял курса.

Девънпорт въздъхна:

— Вие навярно имате копие от листчето?

— Да, разбира се — Ашли му протегна един лист. Девънпорт се вгълби в изучаването му. Листът изглеждаше по следния начин:

$xy^2$

$PC/2$

$=$

$F/a$

$C-C$

$SU$

↓  
○



— Не виждам никакъв смисъл в това — произнесе Девънпорт накрая.

— И на мен ми изглеждаше така в началото, а и на хората, с които се посъветвах... Но припомнете си — Дженингс се е страхувал от преследване, може би не е знаел, че Щраус за известно време е изваден от строя. До смърт се е боял, че Ултрите могат да го открият преди Здравомислещите. Той е бил длъжен да остави такъв ключ — началникът на Отдела докосна с пръст копието на листчето. Написаното изглеждаше безсмислено на вид, но за един умен човек би било съвсем понятно.

— А какъв е смисълът на тези знаци? — попита Девънпорт.

— Забелязахте ли, че на лявата страна на листчето има седем знака, а на дясната — само два? Да вземем първо лявата страна. Третият знак отгоре много напомня знак на равенство. Говори ли ви нещо знака за равенство?

— Алгебрично уравнение.

— Така е по принцип. А в частност?

— Не знам.

— А ако приемем, че това са две успоредни прави?

— Петият постулат на Евклид? — нерешително предположи Девънпорт.

— Прекрасно! На Луната има кратер с название „ЕВКЛИДИС“. Така на гръцки се произнася името на математика, когото ние наричаме Евклид.

— Разбирам накъде клоните — кимна Девънпорт. — А силата, разделена на ускорението, е определението на масата по втория закон на Нютон...

— Точно така, и на Луната има кратер „Нютон“.

— Да, но почакайте, долният знак означава астрономическия символ на планетата Уран, а на Луната, доколкото ми известно, няма нищо с подобно название.

— Точно така. Но Уран е бил открит от Уилям Хершел, а буквата „Н“, която е част от астрономическия символ, е началната буква на името му. На Луната, между впрочем има кратер с неговото име. По-точно са три: кратер, наречен в негова чест, в чест на сестра му Каролина и сина му Джон Хершел.

—  $PC/2$  — налягането, умножено с половината от скоростта на светлината — произнесе след кратък размисъл Девънпорт. — Но аз не знам какво значи това.

— Ами ако вземем кратерите „Птоломей“ — за „P“ и за „C“ — „Коперник“?

— И изведем средно аритметично. Тогава това може да означава място, намиращо се по средата между „Птоломей“ и „Коперник“.

— Разочарован съм, Девънпорт — насмешливо каза Ашли. — Предполагам, че по-добре знаете историята на астрономията. Птоломей е твърдял, че световната система има геоцентрична форма, поставяйки в центъра ѝ Земята, докато в същото време Коперник е заявил, че световната система е хелиоцентрична, със Слънцето в центъра. Един астроном е предложил компромисен вариант, нещо средно между възгледите на Птоломей и Коперник.

— Тихо Брахе! — възкликна Девънпорт.

— Правилно. А кратерът „Тихо“ е доста значително явление от лунната повърхност.

— И така, да се заемем с останалите. C — C е обикновено обозначение на химическа връзка, сигурно на Луната трябва да има кратер с название „Бонд“<sup>[1]</sup>.

— Прекрасно. А какво значи SU?

— Това, признавам си, ме поставя в задънена улица, шефе.

— Ето ви една хипотеза: — Съветски Съюз. Съветският Съюз пръв състави карта на обратната страна на Луната. Тогава всички знаци от лявата страна на листа могат да означават кратери. „Тихо“, „Евклид“, „Нютон“, „Циолковски“, „Бонд“, „Хершел“.

— А какво означават знаците от дясната страна?

— Това е съвсем просто. Кръгчето с кръстчето е астрономическият знак на Земята. Стрелката, сочеща към него означава, че Земята трябва да се намира точно над главата.

— Аха, — каза Девънпорт — Синус Меди — Средният Залив, над който Земята винаги стои в зенита. Това не е кратер и поради това символа на Земята е отделен от останалите знаци.

— Добре — каза Ашли — всички знаци имат смисъл, във всеки случай биха могли да се разглеждат като нещо, което има някакво значение и е доста вероятно, че това не е някаква безсмислица и че в това листче е заключено някакво съобщение. Но какво? И така, ние

имаме пред себе си седем кратера и един залив. Какво значи това? Прибора може да се намира само на едно място.

— Ето какво ще ви кажа — започна Девънпорт — ние трябва да се посъветваме с един... Боже мой! — Той се изправи. Чувстваше, че ръцете му треперят. — Проверихте ли биографията на Дженингс?

— Разбира се.

— Къде е учил?

— В Източния университет.

— Минал ли е курса по екстратерология?

— Разбира се. Този курс е задължителен за всички студенти-геолози.

— Прекрасно. А вие знаете ли кой води този предмет в Източния университет?

Ашли завъртя пръсти във въздуха.

— Онзи шишко... как му беше името? Да, спомних си, Уендъл Ърт.

— Точно така, шишко. Страхотен специалист в своята област. Този лист ни призовава да го потърсим. Това е ребус, който ясно указва: „Идете при Ърт, ребусът е съставен от човек, който е бил някога ученик на Ърт и добре го е познавал.“

\* \* \*

Закръгленият човек устреми поглед в тях, повдигайки нагоре стъклата на очилата си. Но щом махна пръстите си от очилата, те отново паднаха надолу.

— Аз съм Уендъл Ърт — произнесе той, настанявайки се в креслото. Краката му не достигаха до пода с няколко сантиметра и висяха във въздуха. — Кажете ми, господа, какво ви води при мен?

Девънпорт чакаше Ашли да започне, но той мълчеше.

— Доктор Ърт, помните ли един от вашите студенти на име Карл Дженингс? — осмели се да започне Девънпорт.

— Не, не си спомням.

— Преди няколко години той е преминал при вас курса по екстратерология. Взел съм със себе си негова фотография, може би ще

ви помогне да си го спомните. — Изразът на съмнение не напусна лицето на учения.

— Той е оставил шифрована записка, която представлява ключ към нещо много важно — продължи Девънпорт. — Ние не успяхме да я разшифроваме напълно, но от малкото, което ни се удаде да разгадаем, ние разбрахме, по-точно стана ни ясно, че трябва да дойдем при вас.

— Да? Много интересно. А защо?

— Явно вие можете да разшифровате записката.

— Мога ли да я погледна?

Ашли мълчаливо подаде листа на Ърт. Ученият разгледа листчето, обърна го и се взря в чистата бяла страница.

— Къде тук се споменава, че трябва да дойдете при мен?

Ашли изглеждаше притеснен и Девънпорт побърза да му се притече на помощ.

— Означено е със стрелката, указваща знака на Земята. Това е съвършено ясно.

— Да, вълн от всяко съмнение е, че това е стрелка, опираща се на символа на Земята. Буквално би могло да означава: „Идете на Земята“, ако е намерено на друга планета.

— Доктор Ърт, това е било намерено на Луната и навярно обозначава Земята. Обаче указанието да се обърнем към вас става очевидно, когато си спомним, че Дженингс е бил навремето ваш студент.

— Той се е учил при мен в университета?

— Да.

— Кога?

— През осемнайсата година.

— Тогава загадката е разрешена.

— Вие имате предвид съдържанието на записката? — попита Девънпорт.

— О, не, то ми е непонятно. Разбрах защо не можах да си го спомня преди малко. Той беше много тихо момче, доста любознателно, но невероятно срамежливо. Съвсем не е от типа хора, които лесно се запомнят. Без това — той докосна листа — аз, навярно, никога не бих си го спомнил.

— Защо? — учуди се Девънпорт.

— Виждате ли тук — игра на думи „Ърт — Земя“<sup>[2]</sup>. Не е много изискано, но Дженингс си е такъв. Играта на думи беше неговата страст, но и негово мъчение. Точно затова съм го и запомнил, изключително заради опитите му да създава каламбури. Аз много ги обичам — словесните парадокси, — но на Дженингс, сега прекрасно си го спомням, те почти никога не му се удаваха. Бяха или съвършено неостроумни, или плоски и ясни, като тази. Така! — Ърт отново намести очилата на очите си и се съсредоточи върху знаците.

Като мърдаше беззвучно с кръглите си устни, той накрая промълви:

— Нищо не разбирам. Но ако ме запознаете със същността на нещата, можем и да се доберем до решението.

— Сър, разрешете ми — бързо каза Девънпорт. — Убеден съм, че можем да се доверим на този човек и той ще ни помогне.

— Карай — мрачно промърмори Ашли. — Във всеки случай няма да навреди.

Девънпорт изложи хода на събитията много кратко, почти в телеграфен стил.

Когато свърши, Ърт се замисли за миг.

— Имате ли запис от разговора, възстановен от Ферант?

— Да, моля.

Ърт зареди микролентата в проектора и бързо я разгледа.

— Доколкото разбрах, оригиналът е у Ферант и вие се опасявате, че сега е в ръцете на Ултра?

— Не е изключено.

Ърт развълнувано поклати глава.

— Всички знаят, че моите симпатии не са на страната на Ултра и аз винаги ще се боря против тях. Не искам да ме разбирате погрешно, но защо сте толкова уверени в това, че предметът, оказващ влияние върху човешкия мозък въобще съществува? Разполагате само с показанията на един умопобъркан и със своите съмнителни заключения.

— Вие сте напълно прав, доктор Ърт, но ние не можем да рискуваме.

Докторът все още се колебаеше.

— А защо да не оставим Прибора там, където си лежи? Никой няма да го намери, и какво от това — толкова по-добре. Аз съм против

всякакво въздействие върху човешкия мозък и по никакъв начин не съм съгласен да помагам за това.

— Но ние не можем да допуснем Ултра да завладеят Прибора.

— Доктор Ърт, работата не е в Прибора, а в чии ръце ще се озове той. Ултра замислят унищожението на почти цялото човечество. Но каквито и недостатъци и грешки да имат хората, съставлящи правителството, свършено очевидно е, че те няма да правят планове, подобни на замислите на Ултра.

— А какво ще направи правителството?

— Ще проведе научно изследване на Прибора. На нас може да ни окаже неоценима услуга дори това единствено свойство на Прибора, за което вече знаем. В ръцете на Просветените Прибора може да ни научи да разбираме физическата основа на функциите на мозъка. Ще се научим да лекуваме умствено изостаналите, може би ще съумеем да излекуваме и самите Ултра. Човечеството като цяло може да се издигне до по-висока степен на развитие.

— Защо трябва да вярвам, че този идеализъм ще бъде осъществен на практика?

— Аз вярвам в това. Има, разбира се, риск правителството да злоупотреби с Прибора, но е свършено ясно на каква опасност ще бъдем подложени, ако до него се доберат Ултра.

Ърт замислено наведе глава.

— Може и да сте прави.

— Е, а сега, мисля, че вие ще разшифровате символите.

— Символите? — попита Ърт, с мъка превключвайки вниманието си към листа. — Вие имате предвид тези знаци ху<sup>2</sup> и така нататък? Смисълът на записката е ясен. Разбрах това още по средата на вашия разказ. И още веднъж се убедих в правотата си, когато прослушах записа на разговора между Щраус и Дженингс. Вие и сами ще го разберете, джентълмени, ако се замислите. Погледнете записката. Ако предположим, че кръгчето със стрелката обозначава мен, остават ни седем знака. Ако те означават седем кратера, най-малко шест от тях са предназначени за объркване, тъй като Прибора, естествено, може да се намира само на едно място. Нито един от знаците не е напълно ясен. „SU“ може да означава което и да е място на обратната страна на Луната, която има площ, равна на Южна Америка. РС/2 може да означава „Тихо“, а може да означава и



половината разстояние от „Птоломей“ до „Коперник“ или половината разстояние между „Плато“ и „Касини“. Разбира се,  $xu^2$  може да се отнася към системата от координати, в която  $u$  е квадратът на  $x$ . Изглежда, че  $C - C$  значи „Бонд“, но може да означава и половината от разстоянието между „Касини“ и „Коперник“.  $P/a$  може да означава „Нютон“, но може да означава и място между „фабриций“ и „Архимед“. Накратко казано, знаците имат толкова много значения, че стават безсмислени. Даже един от тях да има някакво правилно значение, то ще бъде невъзможно да се отдели от другите, затова е разумно да се предположи, че всички знаци са предназначени само за отклонение на вниманието. Затова е необходимо да си изясним какво в записката е абсолютно ясно и не подлежи на никакво съмнение. Отговорът може да бъде само един. Това е действително записката на Дженингс, действително е ключ към мястото, където е скрит Прибора. Това е единственото, в което сме уверени, не е ли така?

— Поне си мислим, че сме уверени в това — внимателно поясни Девънпорт.

— Защо, вие сте се отнесли към записката като към ключ и сте действали в съответствие с това. Ако си спомним склонността на Дженингс към каламбурите, склонност, която би могла да бъде усилена от действащия на съзнанието Прибор, то... Впрочем, чуйте една история. В 1650 година един йезуит, италианският астроном Джовани Батиста Ричоли, съставил карта на Луната. Той назовал кратерите в чест на астрономите от древността, и тъй като също не споделял гледната точка на Коперник, най-големите кратери нарекъл на имената на тези, които поставяли Земята в центъра на Вселената — Птоломей, Хипарх, Тихо Брахе... Най-големият кратер, открит от Ричоли, бил назован в чест на неговия предшественик, един немски йезуит. Обаче този кратер е вторият по големина, видим от Земята. Най-големият кратер носи името Бейли и се намира на самия ореол на Луната, поради което е много трудно да бъде видян от Земята. Ричоли не го е забелязал, поради което този кратер е бил назован на името на астроном, който е живял сто години по-късно и е бил гилотиниран по време на Френската революция.

Ашли го слушаше с безпокойство.

— А какво отношение има всичко това към записката?

— Най-непосредствено — малко учудено отвърна Ърт. — Вие не нарекохте ли тази бележка ключ към всичко? Нима това не е ключ?

— Безусловно.

— Нима има някакви съмнения относно това, че записката е ключ към местонахождението на Прибора?

— Не — отвърна Ашли.

— Какво тогава? Името на немския йезуит, за когото ви говоря, е Кристофър Клау. Вие не виждате ли играта на думи — „Клау“ — „ключ“?

Ашли разочаровано се отпусна на стола.

— Не е много ясно.

— Доктор Ърт — развълнувано отвърна Девънпорт — на Луната няма нищо, което да се нарича „Клау“.

— Точно така — разпалено каза Ърт. — Точно в това е работата. Във втората половина на XVI век европейските учени латинизирали своите имена. Клау също постъпил така. Вместо немското „U“, той поставил латинското „V“. След това добавил характерното за латинските имена окончание „ius“, и Кристофър Клау се превърнал в Кристофър Клавиус. Аз мисля, че ви е известен гигантския кратер, който ние наричаме „Клавиус“.

— Не... — започна Девънпорт.

— Не ме прекъсвайте — вдигна ръка Ърт. — Ще кажа само, че латинската дума „key“ означава на нашия език „ключ“. Сега вече виждате двойната игра на думи на двата езика, нали? Клау — ключ, клавиус — клавиш — ключ. За целия си живот Дженингс не би могъл да измисли такъв каламбур, ако не е имал в ръцете си Прибора. Но той е измислил накрая този блестящ каламбур и е посрещнал смъртта едва ли не тържествено. А вас е изпратил при мен, защото е знаел, че ще си спомня неговата склонност към играта на думи, тъй като самият аз също я обичам.

Хората от Бюрото гледаха Ърт с широко отворени очи. Той тържествено произнесе:

— Съветвам ви да търсите Прибора на затъмнения склон на кратера „Клавиус“.

— Уверени ли сте в това, което казвате, доктор Ърт? — наклони се напред Девънпорт.

— Напълно. Но дори да греша, струва ми се, че не е толкова важно.

— Какво не е важно?

— Дали ще намерите Прибора или не. Дори Ултра да го намерят, те няма да могат да се възползват от него.

— Защо?

— Вие ме попитахте бил ли е Дженингс мой студент. Но не ме попитахте за Щраус, който също учеше при мен. Випускът след Дженингс. Помня го много добре.

— Е, и?

— Неприятен човек. Много студен. Мисля, че това са отличителните качества на всички Ултра. Те са много студени, безстрастни и уверени в себе си. Не са способни да изпитват дълбоки чувства, в противен случай не биха замислили унищожението на хората. Чувствата им са хладни и егоистични. Те не са способни да установят контакт с други човешки същества.

— Струва ми се, че ви разбирам.

— Уверен съм, че разбирате. От възстановения разговор разбрахме, че Щраус не е могъл да управлява Прибора. Не му е достигал трепет, не е имал никакви емоции. Така ще бъде и с останалите Ултра. Дженингс е могъл да управлява Прибора, защото не е бил Ултра. Човекът, който ще може да го управлява, няма да бъде способен на студена жестокост. Той може да внуши на другите панически ужас, както това е направил Дженингс, но не и да предаде на друго същество студения език на цифрите и изчисленията, както се е опитал да направи Щраус. Иначе казано, Прибора може да се управлява само от Любовта и никога — от Ненавистта. Един Ултра е способен само на ненавист.

---

[1] Bound (англ.) — връзка — бел.ред. ↑

[2] Earth (англ.) — Земя — бел.ред. ↑

# УМИРАЩА НОЩ

# I

Това отчасти приличаше на предварително организирана среща на бивши съученици и макар да не се радваха особено, нищо не предвещаваха трагедията.

Едуард Таляфери току-що бе пристигнал от Луната, за да се срещне с двама свои бивши съученици в стаята на Стенли Конес. Когато влезе, Конес стана и сдържано го поздрави, а Бетърсли Рейджър се ограничи с кимване.

Тяляфери внимателно настани на дивана огромното си тяло, като нито за миг не преставаше да чувства непривичната му тежест. Неговите пухкави устни, обградени от гъста растителност, се изкривиха и лицето му леко потрепери.

Същият ден те бяха успели да се срещнат, но в официална обстановка, а сега се виждаха насаме.

— В известен смисъл това е историческо събитие — произнесе Тяляфери. — За пръв път от десет години се събираме отново заедно. Та това е нашата първа среща след завършването на колежа.

По носа на Рейджър премина тръпка — бяха му го счупили точно преди завършването и когато получаваше дипломата си за астроном, лицето му бе обезобразено от превръзка.

— Някой да се е досетил да поръча шампанско или нещо друго за тържеството? — с отвращение запита той.

— Достатъчно! — кресна Тяляфери. — Първият междупланетен конгрес на астрономите не е повод за лошо настроение. Още повече при среща на приятели!

— За това е виновна Земята — опита да се оправдае Конес. — Всички ние не се чувстваме добре тук. Аз, ей богу, не мога още да свикна с...

Той рязко разтърси глава, но и това не му помогна да прогони мрачния израз от лицето си.

— Напълно съм съгласен с теб — каза Тяляфери. — Самият аз се чувствам толкова тежък, че едва си влача краката. Но ти, Конес, трябва

да си сравнително добре — силата на тежестта на Меркурий е четири десети от земната, докато при нас на Луната е едва шестнайсет стотни.

Той спря с жест Рейджър, който се опита да каже нещо, и продължи:

— Що се отнася до Церера, то там, доколкото ми е известно, е създадено изкуствено гравитационно поле — цели осем десети от земното. Затова ти, Рейджър, така лесно се приспособяваш към Земята, за разлика от нас.

— Всъщност работата е в откритото пространство — с раздразнение произнесе астрономът от Церера. — Трудно ми е да свикна, че мога да изляза от помещението без скафандър. Това най-много ме гнети.

— Май си прав — потвърди Конес. — Отгоре на всичко ми се струва атавистично, че хората на Земята живеят без защита от слънчевите лъчи.

Таляфери почувства, че се връща в миналото.

„Рейджър и Конес почти не са се изменили“ — помисли си той. — „А и аз също.“ Разбира се, всички те са станали с десет години по-възрастни. Рейджър е понапълнял, а суховатото лице на Конес бе придобило твърдост. Ако се срещнат някъде неочаквано, той пак би ги познал.

— Да не извъртаме. Причината, изглежда, съвсем не е в това, че сме на Земята — изрече Таляфери.

Конес го изгледа подозрително. Той беше нисък на ръст и дрехите, които обикновено носеше, винаги му изглеждаха големи. Движенията на ръцете му бяха бързи и нервни.

— Имаш предвид Уилърс?! — възкликна той. — И аз често си го спомням. — Помълча и добави с ирония: — Наскоро получих писмо от него.

Рейджър се изправи, а смуглото му лице стана още по-тъмно.

— Получил си писмо от него? Отдавна ли?

— Преди около месец.

— А ти? — обърна се Рейджър към Таляфери.

Той невъзмутимо присви очи и кимна утвърдително.

— Уилърс май е мръднал нещо — заяви раздразнено Рейджър. — Твърди, че бил открил начин да пренася всякакво количество маса на всякакво разстояние... Начин на телепортация. За това ли ви е писал?

Тогава всичко е ясно. Той и преди не беше наред, а сега напълно е полудял.

Рейджър яростно си разтри носа и Таляфери си спомни онзи ден, когато Уилърс го удари с юмрук по лицето.

Десет години вече образът на Уилърс ги преследваше като смътна сянка на вина, макар че нямаше за какво да се упрекуват. Тогава бяха четирима и се готвеха за последните изпити. Четирима избраници, посветени в едно и също дело, изучаващи професията, която в този век на междупланетни полети бе придобила невиждана популярност.

На всички планети от Слънчевата система, където липсваше атмосфера, съществуваха най-благоприятните условия за наблюдение и за това там строяха обсерватории.

И на Луната се появи обсерватория. Куполът ѝ самотно стърчеше над безмълвния свят, в чието небе неподвижно висеше родната Земя.

Обсерваторията на Меркурий, най-близката до Слънцето, бе издигната на северния полюс на планетата, където показанията на термометъра почти винаги са едни и същи, а Слънцето не менеше положението си спрямо хоризонта, което позволяваше то да се изучава най-подробно.

Обсерваторията на Церера, най-новата и следователно най-модерната технически, обхващаше пространството от Юпитер до далечните галактики.

Работата в тези обсерватории безспорно имаше и недостатъци. Хората още не бяха преодолели всички трудности на междупланетните съобщения и астрономите рядко прекарваха отпуската си на Земята, а да им създадат нормални условия по места така и не успяваха. Въпреки това поколението им беше поколение на щастливци. На тях се падаше да събират урожая и докато човек не излезе извън пределите на Слънчевата система, едва ли пред астрономите ще се открият по-широки хоризонти.

От всеки един от четиримата щастливци — Таляфери, Рейджър, Конес и Уилърс — се очакваше да се окаже в положението на Галилей, който, притежавайки първия телескоп, можеше във всяка точка на звездното небе да направи велико откритие.

И тогава Ромеро Уилърс получи тежък пристъп на ревматизъм. Нима някой бе виновен за това? Болестта му остави в наследство

слабо, толкова слабо, че едва се сгръваше от дейността си, сърце.

А от четиримата приятели той беше най-талантливия, най-целеустремения, даваше най-големи надежди, а в резултат даже не успя да завърши колежа и да получи диплом за астроном. Но най-лошото от всичко — завинаги му забраниха да напуска Земята; ускорението при излитане на космическия кораб щеше да го убие.

Таляфери бе изпратен на Луната, Рейджър — на Церера, Конес — на Меркурий, докато Уилърс остана вечен пленник на Земята.

Всички те му изказаха своето съчувствие, но Уилърс яростно отхвърляше всички прояви на внимание, като ги обсипваше с проклетия. Веднъж, когато Рейджър за миг загуби самообладание, се нахвърли с див вик и му разкърва носа с юмручен удар.

И ако се съди колко внимателно Рейджър си поглажда носа, този случай май още не е излязъл от паметта му.

Конес нерешително сбръчка чело, от което то заприлича на дъска за гладене.

— Той нали също е дошъл на конгреса. Доколкото знам са му запазили стая в хотела...

— Не бих желал да го срещна — заяви твърдо Рейджър.

— Уилърс ще дойде тук точно в девет. Каза, че трябвало да ни види и ми се стори... Сигурно ще влезе всеки миг.

— Аз по-добре да си тръгна — надигна се Рейджър.

— Чакай! — спря го Таляфери. — Какво толкова, ако се видите?

— Предпочитам да си вървя. Не виждам смисъл от такава среща. Той не е наред с главата.

— И какво от това? Нека стоим над тези неща. Ти май се боиш от него?

— Да се боя ли?! — възгласът на Рейджър беше пълен с презрение.

— Добре де, ще го кажа иначе — теб това те вълнува. Защо?

— Аз съм напълно спокоен — възрази Рейджър.

— Остави настрана възраженията. И слепец го вижда. Всеки от нас се чувства виновен, макар че няма никакво основание за това. Всичко стана без наше вмешателство.

Но в гласа на Таляфери нямаше увереност — той сякаш се оправдаваше пред някого и отлично го осъзнаваше.



В този миг се звънна, тримата неволно трепнаха и обърнаха погледи към вратата, считайки я за бариера, която засега ги отделяше от Уилърс.

Вратата се отвори и влезе Ромеро Уилърс. Всички станаха неловко да го поздравят, но объркани, така си и останаха прави. Никой не му подаде ръка.

Уилърс ги измери със сардоничен поглед.

„Гледай ти, колко много се е изменил“ — помисли си Таляферо.

Истината си е истина. Тялото на Уилърс сякаш се беше смалило, изсъхнало, а и прегърбената му фигура не го правеше по-висок. През орделите коси прозираше кожата на черепа, а по китките на ръцете се преплитаха подути синкави вени. Изглеждаше като тежкоболен, в него не бе останало нищо от онзи Уилърс, какъвто го помнеха, освен може би характерния му жест — когато искаше нещо да види, поставяше ръка като козирка на челото си; а също и съдържания, равен глас с баритонен тембър — за който веднага си спомниха, щом заговори.

— Привет, приятели! Да, това са моите крачеци по космоса приятели! Ние отдавна изгубихме връзка помежду си — произнесе той.

— Здравей, Уилърс — отвърна Таляферо.

Уилърс впи поглед в него.

— Здрав ли си?

— Напълно.

— И вие двамата?

Конес се усмихна леко и нещо измърмори.

— При нас всичко е наред, Уилърс. За какво намекваш? — избухна Рейджър.

— Той, нашият Рейджър, си е все така сърдит — каза Уилърс. — Нещо ново на Церера?

— Когато тръгнах, тя процъфтяваше. А как е на Земята?

— Сам ще видиш — веднага отвърна Уилърс, сви се и като помълча малко продължи: — Надявам се, че сте дошли на конгреса да чуете моя доклад? Утре ще го изнеса.

— Твоя доклад ли? Какъв доклад? — удиви се Таляферо.

— Вече ви писах. Кая се да докладвам на конгреса за изобретения от мен начин за мигновено пренасяне на маса — така наречената телепортация.

Рейджър кисело се усмихна:

— Да, ти ни писа за това. Но с нищо не намекна, че се каниш да говориш на конгреса. Между другото аз не забелязах твоето име в списъка на докладчиците. Иначе веднага щях да обърна внимание.

— Ти си напълно прав, няма ме в списъка. Дори не съм подготвил тезиси за публикация.

Уилърс почервеня и Таляфери побърза да го успокои:

— Каквото и да става, Уилърс? Пази си нервите. Тревожи ме вида ти.

Уилърс рязко се обърна към него, а устните му се изкривиха презрително.

— Каква грижа! Благодаря ти, благодаря. Е, поне сърцето ми още бие.

— Чуй ме, Уилърс — произнесе Конес, — ако не си в списъка на докладчиците и не са публикували тезисите...

— Не, ти ме чуй. Цели десет години чаках своя час. Вие си имате своята работа в космоса, а аз съм принуден да преподавам в някакво въшливо училище на Земята, и то аз, който съм по-способен от всички ви, взети заедно.

— Да допуснем... — започна Таляфери.

— Не се нуждая от вашето съчувствие. Направих опита си пред очите на самия Мендел. Мисля, че сте чували това име, нали? На конгреса той е председател на секцията по астронавтика. Показах му апаратурата си. Бях я събрал набързо и тя изгоря по време на първия опит, но... Слушате ли?

— Да. Но доколкото твоите думи заслужават внимание — студено отвърна Рейджър.

— Мендел ще ми предостави възможност да направя доклад в такава форма, която сметна за най-удобна. Хващам се на бас, че ще го направи. Ще говоря без предупреждение, без никаква реклама. Ще им падна като бомба. Щом съобща основната информация, конгресът ще се закрие. Учените ще се разбягат по лабораториите си, за да проверяват изчисленията ми и да подготвят своя апаратура. И ще се убедят, че тя действа. Чрез нея живата мишка изчезваше от единия край на залата и се появяваше мигновено в другия. Мендел го видя.

Той с впити очи погледна в лицето на всеки.

— Виждам, че не ми вярвате.

— Ако не искаш това изобретение да стане известно преди изказването ти на конгреса, защо реши да ни разкажеш за него днес? — заинтересува се Рейджър.

— Вие сте нещо друго. Вие сте мои приятели и мои състуденти. А ме оставихте на Земята и тръгнахте из космоса.

— А какво друго ни оставаше? — с някакъв чужд тънък глас възрази Конес.

— Искам сега да го узнаете. Апаратът, който извърши това с мишката, по принцип е годен и за човек. Силата, която може да пренесе предмета на три метра вътре в лабораторията, може да го пренесе и на милиони километри в космоса. Ще посетя и Луната, и Меркурий, и Церера — ще отида навсякъде, където пожелае. Ще стана такъв, каквито сте и вие. Ще ви надмина. Бих искал да отбележа, че аз, обикновения учител, съм направил повече за астрономията, отколкото всички вие заедно с вашите обсерватории, телескопи, фотокамери и космически кораби.

— Лично мен това само ме радва — каза Таляферио. — Желая ти успех. Не може ли да ни запознаеш с твоя доклад?

— О, не! — Уилърс притисна ръце към гърдите си, сякаш се опитваше да защити невидимите записки от нежелани погледи. — Вие също ще чакате като останалите. Съществува само един екземпляр от доклада ми и никой няма да го види, преди да бъде прочетен на заседанието. Никой. Дори и Мендел.

— Само един екземпляр! — възкликна Таляферио. — И какво ще стане, ако го изгубиш?

— Това няма да се случи. А дори и да стане, не е катастрофално — помня всичко наизуст.

— Но ако ти... — Таляферио едва не каза „да умреш“, но навреме се овладя и след почти незабележима пауза завърши фразата: — ... не си последен глупак, сигурно си заснел текста на микрофилм.

— Не — отсече Уилърс. — Вие ще ме изслушате вдругиден и ще станете свидетели как за миг пред човечеството ще се разтворят необятните далечини и многократно ще се разширят неговите възможности.

Той още веднъж внимателно се взря в очите на всеки.

— Като си помисли само човек, че са минали цели десет години — произнесе той. — Довиждане.

— Той напълно е мръднал! — избухна Рейджър, като гледаше треснатата врата с такъв израз на лицето, сякаш там още се намираше Уилърс.

— Така ли? — замислено отвърна Таляфери. — Всъщност може и да си прав отчасти. Той ни ненавижда, без да има никакви основания за това. Как иначе може да се изтълкува факта, че е отказал да микрофилмира своите записки. Та това се прави от обикновена предпазливост...

Докато произнасяше последните думи Таляфери въртеше в ръце собствения си микрофотоапарат. Това беше малко незабележимо цилиндърче, по-дебело от обикновен молив и по-късо. През последните години този апарат бе станал необходимост за всеки учен. По-скоро можеш да си представиш лекар без слушалки или статистик без калкулатор, отколкото учен без микрофото. Често го носеха в малкото джобче на сакото или го закрепваха с кламер към ръкава, понякога го слагаха на ухото си, а при някои се поклащаше на връвчица, завързана около копче.

Понякога, когато го налягаше философско настроение, Таляфери се опитваше да осмисли как учените в древните времена са могли да губят толкова време и сили за извадки от трудовете на своите колеги или на подбор на литература — онези огромни печатни томове. Колко огромни му изглеждаха!

Сега бе достатъчно да фотографира нужния му текст и през свободното си време да прояви лентата. Той бе успял вече да заснеме тезисите от всичките доклади, представени на конгреса. И не се съмняваше, че и двамата му колеги са направили същото.

— Най-малкото нежеланието му да фотографира записките си прилича на бълнуване на душевноболен човек — каза Таляфери.

— Кълна се в Космоса, никакви записки не съществуват! — възкликна поривисто Рейджър. — Така, както не съществува и никакво изобретение! Той е готов на всякаква лъжа, само и само да предизвика у нас завист, дори малко да подхрани самолюбието си.

— Да допуснем. Но тогава как ще се оправи утре? — запита Конес.

— Кой го знае? Нали си е луд.

Таляфери все още машинално си играеше с микрофотоапарата, като лениво обмисляше дали да не се захване с промиване на

снимките, които се намираха в една специална касета, но реши да отложи това занимание за по-подходящо време.

— Вие подценявате Уилърс — каза той. — Той е много умен.

— Възможно да е бил умен преди десет години — възрази Рейджър, — но сега е пълен идиот. Предлагам веднъж завинаги да забравим, че съществува.

Нарочно приказваше високо, сякаш така се опитваше да прогони всички свои спомени за Уилърс. Захвана се да разказва за Церера и за работата си, в основата на която стоеше проучването на Млечния път с най-новия радиотелескоп.

Конес го слушаше внимателно, от време навреме кимаше одобрително с глава, а после сам се впусна в многословни разсъждения за радиационното излъчване на слънчевите петна и за своя собствен научен труд, който скоро щеше да се появи на бял свят. Неговата тема беше изследване на връзките между протонните бури и гигантските избухвания на слънчевата повърхност.

Колкото до Таляфери, то той нямаше за какво толкова да разказва. В сравнение с работата на съвипускниците му, дейността на Лунната обсерватория беше лишена от романтичен ореол. Последните данни от непосредственото наблюдение на въздушните потоци в земната атмосфера, използвани за съставянето на метеорологични прогнози не можеше да се сравнява с радиотелескопите и протонните бури. А и през цялото това време мислите му се въртяха около Уилърс. Той наистина беше невероятно умен. Всички го знаеха. Дори Рейджър, който непрекъснато поглеждаше в гърлото на бутилката, не можеше да не осъзнава, че ако телепортацията е възможна принципно, то по законите на логиката, именно Уилърс би трябвало да я открие.

От обсъждането на собствената им научна дейност се налагаше печалният извод, че никой от тримата не бе направил нещо значимо за науката. Таляфери беше следил внимателно публикациите в специализираната литература и нямаше никакви илюзии по този въпрос. Той самият бе публикувал малко, но и другите двама не можеха да се похвалят със значими научни трудове и открития.

Трябваше да си признае, че никой от тях не беше извършил преврат в науката за космоса. Това, за което толкова силно бяха мечтали по време на следването, така и не се беше осъществило.

Друго нещо беше Уилърс. Те не се съмняваха, че той ги бе изпреварил много. В това се криеше и тяхната неприязън, която се усилваше и от неволното чувство за вина пред бившия им приятел.

В дъното на душата си Таляферио беше уверен, че въпреки всичко Уилърс има прекрасно бъдеще пред себе си и тази мисъл не му даваше покой.

Рейджър и Конес несъмнено бяха на същото мнение и осъзнаването на собствената им обикновеност скоро можеше да прерасне в непоносимите мъки на уязвено самолюбие. Ако в хода на доклада се изясни, че Уилърс наистина е открил начин на телепортация, той веднага ще стане признат гений и ще се случи това, което е било предопределено още отначало, а бившите му съвипускници, независимо от всичките им заслуги, ще бъдат забравени. На тях ще им се даде единствено ролята на обикновени зрители, изгубени в тълпата, която ще превъзнася до небето великия учен.

Таляферио усети, че душата му се гърчи от завист. Срамуваше се, но не можеше да го превъзмогне.

Разговорът постепенно замираще.

— Слушайте, а защо да не посетим приятеля Уилърс? — с наведени очи запита Конес.

Той се бе опитал да го каже топло и непринудено, но фалшивата сърдечност не измами никого.

— И защо ни е тази вражда? Има ли някакъв смисъл...

„Конес иска да разбере истина ли е това, което Уилърс каза пред нас — помисли Таляферио. — Засега той не губи надежда, че това е само бълнуване на луд и иска веднага да се убеди, иначе няма да заспи.“

Но Таляферио сам изгаряше от любопитство и затова не възрази на предложението на Конес. Дори Рейджър, който неловко повдигна рамене, каза:

— Дявол да го вземе, добра идея.

Беше около единайсет вечерта.

\* \* \*

Таляфери се събуди от настойчиво звънене. Мислено проклинайки този, който се бе осмелил да наруши съня му, той се повдигна на лакът. От тавана се лееше нежната светлина на индикатора на времето — още нямаше и четири сутринта.

— Кой е? — викна той.

Накъсаният звън не преставаше.

Таляфери с мърморене навлече халата си. Отвори вратата и ярката светлина, нахлула от коридора, го накара за миг да зажуми. Лицето на стоящия пред него човек му беше добре познато от често гледаните триизмерни снимки.

— Казвам се Хюбърт Мендел — кой знае защо шепнешком му се представи посетителят.

— Знам — каза Таляфери.

Мендел бе един от най-големите астрономи на съвременността, достатъчно известен, за да заема важен пост във Всемирното бюро по астронавтика и достатъчно деен, за да стане председател на секцията по астронавтика на настоящия конгрес.

Таляфери изведнъж си спомни, че по думите на Уилърс именно пред Мендел е демонстрирал опита си по пренасяне на мишката. Мисълта за Уилърс окончателно прогони съня.

— Вие сте доктор Едуард Таляфери, нали?

— Да, сър.

— Облечете се тогава. Ще трябва да дойдете с мен. Станало е важно събитие, което касае един наш общ познат.

— Доктор Уилърс ли?

Клепачите на Мендел леко трепнаха. Извънредно русите вежди правеха очите му да изглеждат някак странно незащитени. Косата му бе рядка. Изглеждаше на около петдесет години.

— Защо споменахте точно Уилърс? — попита той.

— Защото вчера спомена вашето име. Освен това не мога да си спомня нито един друг човек, който да познаваме и двамата.

Мендъл кимна и почака Таляфери да се облече и да го последва в коридора. Рейджър и Конес ги чакаха в стаята си на горния етаж. Зачервените очи на Конес бяха застинали в тревожно очакване. Рейджър нервно пушеше цигара.

— Ето ни отново всички заедно. Вечерна среща — опита да се пошегува той, но думите му увиснаха във въздуха.

Рейджър седна и тримата мълчаливо се заоглеждаха. Мендел започна да се разхожда из стаята с ръце в джобовете.

— Господа, моля за извинение, че ви причинявам такова безпокойство — започна той — и ви благодаря, че се отзовахте на молбата ми. Но аз очаквам нещо повече от вас. Работата е там, че преди около час умря нашият общ приятел Ромеро Уилърс. Тялото му вече е извън хотела. Лекарите смятат, че е починал от остра сърдечна недостатъчност.

Настъпи напрегнато мълчание. Рейджър се опита да поднесе цигарата към устата си, но ръката му се спря на половината път и бавно се отпусна.

— Бедният — произнесе Таляферо.

— Ужасно — пресипнало изрече Конес. — Той беше...

Думите му замряха на устата.

— Какво да се прави, той имаше болно сърце — изрече Рейджър и сякаш с тези думи освободи обхваналото го вцепенение.

— Трябва да уточним някои подробности — спокойно възрази Мендел.

— Какво имате предвид? — рязко запита Рейджър.

— Кога сте го видели за последен път? — поинтересува се Мендел.

— Вчера вечерта — отвърна Таляферо. — Ние се срещнахме като бивши съвипускници. Десет години не бяхме се виждали. За съжаление не мога да кажа, че беше приятна среща. Уилърс смяташе, че трябва да ни обижда и просто се развилня.

— В колко часа стана това?

— Първата среща стана около девет часа вечерта.

— Първата?

— После се видяхме още един път.

— Той си тръгна много възбуден — развълнувано обясни Конес. — Ние не се примирихме с това и решихме да се обясним с него докрай. Та нали някога бяхме приятели. Затова отидохме в неговата стая...

— Всички заедно ли отидохте?

— Да — удивено отвърна Конес.

— В колко часа стана това?



— Някъде около единадесет. — Конес погледна останалите. Таляфери кимна в знак на съгласие.

— И колко дълго останахте при него?

— Не повече от две минути — каза Рейджър. — Той ни каза да се махаме. Май си бе въобразил, че идваме да му откраднем записките. — Той спря, сякаш очакваше Мендел да се поинтересува за какви записки става дума, но ученият премълча и на Рейджър не му остана нищо друго, освен да продължи: — Струва ми се, че Уилърс пазеше тези записки под възглавницата си, защото когато ни гонеше, някак странно се опитваше да я закрие с тяло.

— Възможно е точно в този миг той да е умирал — с труд изрече Конес.

— Тогава още не е умирал — решително каза Мендел. — Щом сте били в стаята му, там сигурно са останали отпечатъци от вашите пръсти.

— Не е изключено — съгласи се Таляфери.

Почтителното му отношение към Мендел постепенно се сменяше с нетърпение — беше четири сутринта и вече му беше все едно кой стои пред него: Мендел или някой друг.

— Може ли най-после да ни обясните, какво означава този разпит? — запита той.

— Вижте какво, господа — произнесе Мендел, — събрал съм ви не само да ви съобща за смъртта на Уилърс. Необходимо е да се изяснят и обстоятелствата около нея. Доколкото знам, записките му са били само в един екземпляр. Как така се е случило, че този единствен екземпляр е бил поставен от някого в печката и от него са останали само няколко обгорели парченца? Аз лично не съм чел тези записки и дори не съм ги виждал, но съм достатъчно запознат с откритието на Уилърс и ако се наложи ще потвърдя под клетва пред съда, че намерените остатъци са части от същия този доклад, който той трябваше да изнесе пред конгреса... Доколкото виждам, доктор Рейджър, вие имате известни съмнения. Правилно ли съм ви разбрал?

— Съвсем не съм убеден, че той сериозно е възнамерявал да излезе с доклад — кисело се усмихна Рейджър. — Ако искате моето мнение, сър, то Уилърс беше душевноболен. В продължение на десет години се блъскаше в бариерата, поставена между него и космоса, и в резултат го е обхванала фантастичната идея за мигновено пренасяне на

масата — идея, в която е виждал единствения начин да се спаси сам, единствената му цел в живота. По някакъв начин, с машинации, е извършил експеримент. При това аз не твърдя, че той умишлено ви е мамил. Сигурно е бил искрен, и в искреността си — безумен. Вчера вечерта кипящата в душата му буря е стигнала връхната си точка. Той ни ненавиждаше, защото имахме щастието да работим на други планети и дойде при нас да тържествува, да покаже своето превъзходство. За този миг е живял през последните десет години. Срещата му с нас го е разтърсила и в известна степен му е върнала разума, Уилърс е разбрал, че е напълно пропаднал и че никакво откритие не съществува. Затова е изгорил записките си и сърцето му, което не е издържало на напрежението, спряло да бие. Колко ужасно е всичко това!

Лицето на слушащият внимателно Мендел изразяваше дълбоко неодобрение.

— Версията ви е доста логична — каза той, — но не сте прав. Може да ви се струва възможно, но мен трудно могат да ме заблудят с фалшив опит. А сега искам да си изясня и още нещо. Според регистрационната книга вие и тримата сте негови състуденти. Нали така?

Те кимнаха в знак на съгласие.

— Има ли още някой от участниците в конгреса, който да е учил заедно с вас?

— Не — отвърна Конес. — Тогава само ние четиримата трябваше да вземем дипломи по астронома. Той също би я взел, ако...

— Да, знам това — прекъсна го Мендел. — В такъв случай, някой от вас тримата още един път го е посетил в стаята му около полунощ.

Думите му бяха посрещнати с мълчание.

— Само че не съм аз — студено произнесе след известно време Рейджър.

Конес, на когото очите се бяха опулили широко, отрицателно клатеше глава.

— За какво намеквате? — запита Таляферо.

— Някой от вас е отишъл при Уилърс в полунощ и е започнал да настоява той да му покаже записките си. Не знам какви мотиви са движили този човек. Може да го е направил преднамерено, с цел да

доведе Уилърс до състояние, което неизбежно води до смърт. Когато Уилърс е загубил съзнание, престъпникът — нека вече наричаме нещата с истинските им имена, без да губи време, взима ръкописа, който действително може да е бил скрит под възглавницата, и го преснима. После го унищожавя, но в бързината остават няколко късчета.

— Откъде знаете какво е станало там? — прекъсна го Рейджър.  
— Човек може да си помисли, че сте присъствали на събитието.

— Не сте далеч от истината — отговори Мендел. — Станало е така, че Уилърс, след като загубил съзнание, скоро дошъл на себе си. Когато престъпникът си тръгнал, той успял да допълзи до телефона и да ми позвъни. Макар и трудно, каза няколко думи, които в известна степен ми подсказаха как са се развили събитията. За нещастие, тогава не бях в стаята, задържаха ме на конференцията. Но всичко казано от Уилърс, бе записано на касета. Винаги когато се прибера вкъщи или отида на работа, включвам първо телефонния секретар. Какво да се прави, бюрократична привичка. Веднага му звъннах, но той не се обади.

— И кой е бил при него? — запита Рейджър.

— Там е работата, че не е казал. Уилърс е говорил с труд, на места е толкова неясен, че нищо не се разбира. Но една дума е изрекъл напълно ясно — „съвипускник“.

Таляфери извади от вътрешния джоб на самото си своя фотоапарат и го подаде на Мендел.

— Моля, ако желаете може да проявите моите филми — изрече той спокойно. — Нямам никакви възражения. Записките на Уилърс няма да ги намерите тук.

Конес последва примера му. Намръщен, и Рейджър направи същото.

Мендел взе трите фотоапарата и каза съдържано:

— Предполагам, че този от вас, който го е направил, вече е сменил лентата, но все пак...

Таляфери пренебрежително повдигна вежди.

— Ако трябва обискирайте ме лично, а също и стаята ми.

От лицето на Рейджър не слизаше недоволният израз.

— Я почакайте малко, дявол да ви вземе. Вие да не работите случайно и в полицията?

Мендел учудено го изгледа.

— Нима сериозно ви се иска да намесим и полицията? Нима ви е нужен скандал и обвинение в убийство? Нима искате да прекъснете работата на конгреса и да дадете на пресата сведения, които да ѝ позволят да овъргаля и астрономията, и астрономите в калта? Смъртта на Уилърс може напълно да се обясни и с естествени причини. В края на краищата сърцето му наистина е било болно. Да предположим, че някой от вас е бил при него в полунощ и е извършил престъплението непреднамерено. Ако този човек върне лентата, ще избегнем големи неприятности.

— И престъпникът няма да понесе наказанието си? — запита Таляфери.

Мендел повдигна рамене.

— Не мога да ви обещавам, че ще излезе сух от водата, но каквото и да е станало там, ако той навреме осъзнае постъпката си, не го заплашва публично безчестие и доживотен затвор, което неизбежно ще стане, ако се обадим в полицията.

Никой не пророни и дума.

— Това го е направил един от вас — произнесе Мендел.

Отново последва мълчание.

— Мисля, че се досещам за мотивите, които водят виновния и ще се опитам да ги изясня. Ръкописът е унищожен. Само ние четиримата знаем за откритието на Уилърс. Само аз съм присъствал на проведения опит. Ще кажа нещо повече, единственото доказателство, че съм бил свидетел на този опит, са думите на самия Уилърс, човекът, който може би е страдал от умствено разстройство. Понеже той умира от сърдечна недостатъчност, а записките му са унищожени, лесно може да се възприеме хипотезата на доктор Рейнджър, който твърди, че не съществува и никога не е съществувал начин за телепортация. След година-две престъпникът, в чиито ръце се намира дневника на Уилърс, ще започне постепенно да го използва, при това без да се крие, публично. Ще прави опити, ще пише статии и работата ще свърши с това, че именно той ще се окаже автор на това откритие, ще се прослави и ще получи големи пари. Даже и бившите му съвипускници няма да заподозрат нещо. Просто ще си кажат, че станалото с Уилърс го е подтикнало да започне собствени изследвания. И нищо повече.

Мендел внимателно го изгледа един по един.

— Но сега вече нищо няма да излезе от това. Всеки от вас, който се осмели от собствено име да публикува данни за телепортацията, сам ще се обяви за престъпник. аз лично присъствах на опита и знам, че не е било измама. Знам също, че един от вас притежава лентата, на която е преснет ръкопис на Уилърс. Така че за престъпника и за вас всички този ръкопис е загубил всякаква стойност. Дайте ми тази лента.

Отговориха му отново с мълчание.

Мендел тръгна към вратата, но преди да излезе, още веднъж се обърна към тях:

— Ще ви бъда признателен, ако останете тук докато се върна. Няма да се бавя много. Надявам се виновният да се възползва от прекъсването на нашия разговор и да обмисли бъдещото си поведение. Ако се страхува, че като си признае вината ще загуби работата си, нека му напомня, че в другия случай, когато се срещне с полицията, ще бъде подложен на психосондиране и ще загуби свободата си.

Като премери фотоапаратите с ръка, Мендел допълни:

— Ще проявя тези ленти.

Той изглеждаше мрачен и недоспал.

— А какво ще стане, ако избягаме докато ви няма? — с измъчена усмивка се поинтересува Конес.

— Само един от вас има защо да бяга — каза Мендел. — Затова смятам, че мога напълно да се доверя на двамата невинни. Те ще го следят, най-малкото в името на собствените си интереси.

Той си тръгна.

\* \* \*

Стана пет часът сутринта.

— Проклетата история! — възкликна Рейджър и погледна часовника си. — Така ми се спи!

— При желание можем и тук да спим — философски отбеляза Таляферио. — Някой да се кани да си признае вината?

Конес извърна поглед, докато Рейджър презрително сви устни.

— Така и предполагам. — Таляферио затвори очи и като облегна едрата си глава на гърба на креслото, уморено произнесе: — Там, на Луната, сега е време за бездействие. Когато е нощ, а тя продължава две

седмици, работя до отмаляване. Но с настъпването на деня Слънцето не залязва две седмици и ни остава единствено да заседаваме, да се занимаваме с изчисления и да търсим корелации. Това е тежък период. Ненавиждам го. Ако имаше повече жени и ако имах щастието да се свържа с някоя за по-продължително време...

Конес шепнешком зараказва, че на Меркурий и до ден-дневен не успяват да обхванат целия слънчев диск с телескопа — все някаква негова част остава скрита зад хоризонта. Наистина, ако удължат с два километра пътя, може да преместят обсерваторията, но това е колосална работа и ще изисква огромен разход на енергия. Но той е сигурен, че все някога ще бъде извършена.

След малко към разговора се присъедини и Рейджър, който не издържа и започна да разказва за Церера. Работата на астероида се усложнява от бързото му въртене, което продължава само два часа. Звездите се носят като побеснели — дванадесет пъти по-бързо от земните. Затова се наложило да създадат истинска верига от прибори, състояща се от три телескопа, три радиотелескопа и друга апаратура, за да наблюдават един след друг.

— Защо не използвате някой от полюсите? — запита Конес.

— Към въпроса подхождаш от опита си на Меркурий — нетърпеливо възрази Рейджър. — Дори на полюса небето прилича на водовъртеж... И половината от него ще е скрита за наблюдение. Ако Церера, подобно на Меркурий<sup>[1]</sup>, беше обърната към Слънцето само от едната страна, бихме имали над главите си относително стабилно небе и вида му щеше да се мени веднъж на три години.

Навън просветляваше и през прозореца проникна зората.

Таляферио задряма. Не искаше да заспи, докато другите са будни. През главата му мина мисълта, че всички си задават един и същи въпрос: „Кой? Кой от нас?“ Всички, с изключение на виновния.

Влезе Мендел и Таляферио бързо отвори очи. Видимата през прозореца част на небето бе порозовяла. Той се радваше, че прозорецът е плътно затворен. В хотела, естествено, имаше климатици, но онези от хората на Земята, които по негово мнение имаха странно пристрастие към свеж въздух, често отваряха при хубаво време прозорците. А астрономът, който още не можеше да се освободи от привичките на Луната и чувството за празно пространство, само при мисълта за отваряне изпитваше истински ужас.

— Някой от вас да желае нещо да каже? — запита Мендел.

Всички го гледаха и мълчаха, а Рейджър поклати отрицателно глава.

— Промих лентите ви и се запознах със снимките — Мендел хвърли апаратите на кревата. — Разбира се, нищо не намерих. Страхувам се, че сега ще имате трудности с монтажа. Моля да ме извините. Въпросът с изчезналата лента остава открит.

— Ако тя въобще съществува — отбеляза Рейджър и се прозя широко.

— Господа, предлагам да отидем в стаята на Уилърс — каза Мендел.

— Защо? — уплашено възкликна Конес.

— Нима се каните да пуснете в ход стария психологически метод — отвеждате виновния на мястото на престъплението и чакате да си признае? — ехидно подметна Таляферио.

— Целта, която преследвам с тази покана, съвсем не е толкова мелодраматична. Просто искам двамата невинни да ми помогнат да намерим изгубената лента.

— И смятате, че тя е там някъде? — предизвикателно запита Рейджър.

— Напълно е възможно. Разследването едва сега започва. После ще обискираме и вашите стаи. Симпозиумът по астронавтика ще започне утре сутринта в десет. Ние трябва да се вмъкнем в това време.

— И какво ще стане, ако не успеем дотогава да изясним случая?

— Тогава ще се обърнем за помощ към полицията.

Те предпазливо влязоха в стаята на Уилърс. Рейджър почервения. Конес изглеждаше направо бял. Единствен Таляферио се стараеше да запази самообладание.

Миналата нощ те бяха видели стаята на изкуствена светлина. Озлобеният и разтреперан Уилърс бе сграбчил възглавницата и с впит в тях поглед, пълен с ненавист, бе поискал да се махнат веднага. Сега тук едва-едва се усещаше миризмата на смъртта.

Мендел отиде при прозоречния поляризатор, мръдна нещо на него и в помещението нахлуха лъчите на изгряващото Слънце.

Конес с рязко движение на ръката прикри очите си.

— Слънце! — викна той така, че останалите замряха на място. По лицето му се бе изписал такъв ужас, сякаш изведнъж бе погледнал

с незащитени очи Слънцето на Меркурий, което мигновено ослепява човек.

Като си спомни собственото си отношение към възможността да се излиза навън без скафандър, Таляфери скръцна със зъби. Тези десет години, които бяха прекарвали извън Земята, изглежда порядъчно бяха изкривили психиката им.

Конес се хвърли към прозореца, пипнешком затърси лоста на поляризатора, но изведнъж шумно издиша и замря на място.

— Какво става? — притича при него Мендел и го подхвана. Останалите се струпаха наоколо.

В далечината, до самия хоризонт се простираха грамадите на града, чиито контури ясно се очертаваха в лъчите на изгриващото Слънце. Сенките на сградите бяха обърнати към тях. Таляфери тихо наблюдаваше тази картина с тревожен поглед.

Конес, чиято гръд се бе сгърчила толкова, че не можеше дори да проговори, гледаше нещо, което се намираще съвсем наблизо.

Навън, точно пред стъклото на прозореца, лежеше парченце светлосива лента, по която блестяха първите слънчеви лъчи. Единият ѝ край, попаднал в цепнатина, още се намираще на сянка. Като извика яростно, Мендел отвори рязко прозореца и сграбчи лентата. Скри я предпазливо в дланта си и заповяда:

— Чакайте ме тук!

Нямаше какво да си кажат. Когато Мендел си отиде, те седнаха и мълчаливо се загледаха.

\* \* \*

Мендел се върна след двадесет минути.

— Тази малка част от лентата, която се намираще в цепнатината, не беше успяла да се освети и разбрах няколко думи. На тази лента някой наистина е заснел ръкописа на Уилърс. Другите му записки са унищожени завинаги и сигурно няма да можем да ги спасим. Откритието на Уилърс вече не съществува — произнесе той спокойно.

— И какво ще последва? — запита Таляфери.

Мендел уморено вдигна рамене.



— Напълно ми е безразлично — телепортацията отново стана за хората нерешена задача, докато някой със същите блестящи способности като Уилърс не се захване с нея. Самият аз ще се захвана с този проблем, но не изпитвам особени илюзии относно възможностите си. Струва ми се, след като откритието на Уилърс вече не съществува, че няма никакво значение кой от вас е виновен. И какво ще донесе продължаването на разследването?

Отчаянието на Мендел беше очевидно.

— Не, чакайте! — разнесе се резкият глас на Таляферио. — В очите на хората върху всеки от нас ще продължи да тегне подозрението. В това число и върху мен. Вие имате високо положение и в случай на нужда никога няма да кажете добра дума за мен. Могат да ме обвинят в некомпетентност, а и в нещо по-лошо. Не желая призрактът на недоказаната вина да погуби кариерата ми. Затова предлагам разследването да се доведе докрай.

— Аз не съм следовател — уморено възрази Мендел.

— Тогава, дявол да го вземе, повикайте полицията.

— Почакай малко, Тал, не намекваш ли с това, че аз съм извършил убийството? — запита Рейджър.

— Искам единствено да докажа своята невинност.

— Ако се обърнем към полицията, всеки от нас ще бъде подложен на сондиране на паметта! — ужасено възкликна Конес. — А това може да доведе до проблеми с мозъчната дейност.

Мендел вдигна високо ръка.

— Господа! Моля ви да минем без караници! Остава ни още една възможност да избегнем намесата на полицията. Вие сте прав, доктор Таляферио. Би било несправедливо по отношение на невинните да оставим въпроса открит.

Обърнатите към него лица изразяваха недоверие и враждебност.

— Какво искате да ни предложите? — запита Рейджър.

— Имам един приятел. Казва се Уендъл Ърт. Може и да сте чували за него, но дори и да не сте, няма никакво значение. Ще се опитам така да уредя нещата, че още тази вечер той да ни приеме.

— И какъв е смисълът? — неприязнено запита Таляферио. — Какво ще направи?

Мендел неуверено произнесе:

— Той е странен човек. Много странен. И посвоему гениален. Неведнъж е помагал на полицията и кой знае, може пък да ни помогне.

---

[1] Разказът е писан, преди да се открие, че Меркурий всъщност се върти около оста си, макар и много бавно. — Бел.прев. ↑

## II

Когато влязоха в стаята, Едуард Таляфери не можа да сдържи изумлението си при вида както на самото помещение, така и на намиращия се в него човек.

Стори му се, че и едното и другото съществуват в пълна изолация от околната среда и се явяват част от някакъв друг, неразбираем свят. Нито един земен звук не проникваше вътре през меката обвивка на лишените от прозорци стени. Светлината и въздуха на Земята бяха заменени с изкуствена светлина и климатична инсталация.

В тази голяма и полутъмна стая цареше невъобразим хаос. Те минаваха с труд между разхвърляните по пода предмети. А от дивана, на който трябваше да седнат, им се наложи да махнат купища микроленти.

Собственикът на стаята имаше голямо закръглено лице и ниско кълбовидно тяло. Той бързо се придвижваше с късите си крачета и така енергично въртеше на всички страни глава, че очилата му едва се удържаха на онзи израстък, който минаваше за негов нос.

Когато най-после седна на бюрото си — единственото що-годе добре осветено място, той ги загледа с добродушния поглед на своите опулени късогледни очи, полузакрити от огромни вежди.

— Господа, много се радвам на вашето посещение. Моля да ме извините за хаоса наоколо. — Той размаха ръка. — Сега се занимавам със съставянето на каталог на събраните от мен извънземни обекти, които имат огромно значение за науката. Огромна работа! Така например...

Той скочи от мястото си и се зарови в купчината предмети с неясно предназначение, натрупани безредно край бюрото, и скоро измъкна светлосив полупрозрачен цилиндър с неправилна форма.

— Може да се окаже, че този цилиндър от Калисто е нашето наследство от неизвестна извънземна култура. Въпросът с неговия

произход още не е решен. Такива цилиндри са намерени не повече от десетина, и от всички този е с най-правилна форма.

Той небрежно го премести настрана, при което Таляфери неволно трепна.

— Цилиндърът е направен от нечуплив материал — каза дебелакът и пъргаво се озова отново на стола си. Притиснатите към дебелия му корем ръце се вдигаха и спускаха в такт с дишането му. — С какво мога да ви бъда полезен, господа?

Докато Мендел ги представяше един на друг, Таляфери упорито се мъчеше да си спомни, откъде му е познато името Уендъл Ърт. Безспорно той е същият Уендъл Ърт, който наскоро бе публикувал труда „Сравнително изследване на еволюционните процеси на водно-кислородните планети“, но съзнанието му още не можеше да потвърди, че това е наистина той.

— Доктор Ърт, нали Вие сте автор на „Сравнително изследване на еволюционните процеси на водно-кислородните планети“? — не се стърпя да го запита Таляфери.

Лицето на Ърт се озари от блажена усмивка.

— Четохте ли книгата ми?

— Още не, но...

Радостният блясък в очите на Ърт изчезна и се замени с нескрито осъждане.

— Тогава трябва веднага да я прочетете. Тук ми е останал още един екземпляр...

Уендъл отново скочи на крака, но в същото време се намеси Мендел.

— Чакай, Ърт, всяко нещо по реда си. Дошли сме при теб по важен въпрос.

Той почти насила накара доктора да седне и бързо започна да излага същността на проблема, сякаш се боеше, че докторът отново може да се отвлече по нещо странично и да го прекъсне. Лаконичността, с която Мендел описваше събитията, заслужаваше възхищение.

Лицето на Ърт почервения. Той нервно бутна очилата си на мястото им и здраво ги закрепил на носа си.

— Мигновено пренасяне на маса! — възкликна той.

— С очите си го видях — потвърди Мендел.

— И не си ми казал нито дума!

— Бях се заклел да пазя тайна. Както вече споменах, откривателят беше... е, имаше си някои странности.

— Как си могъл да позволиш такова ценно откритие да остане в ръцете на чудак? В краен случай, ако е било необходимо, би могъл да бъде подложен на психосондиране.

— Това щеше да го убие — запротестира Мендел.

Но Ърт притисна длани до лицето си и отчаяно се заклати напред-назад на стола си.

— Телепортация! Единственият удачен начин на придвижване за нормална цивилизация. Единственият! Само да знаех за това! Само да бях там в хотела! Но уви, той е на цели тридесет мили оттук.

— Доколкото знам — раздразнено прекъсна тази тирада Рейджър, — между вашата къща и хотела има непрекъсната въздушна връзка. Ще ви отнеме максимум десет минути...

Тялото на Ърт изведнъж се напрегна и като хвърли на Рейджър някакъв странен поглед, той скочи от мястото си и презглава избяга от стаята.

— Дявол да го вземе! — възкликна Рейджър.

— Проклятие, трябваше да ви предупредя — измърмори Мендел.

— За какво?

— Че доктор Ърт си има една особеност. Никога не ползва транспортни средства. Ходи само пеша.

— Но доколкото знам, той се занимава с изучаване живота на другите планети — примигвайки в полумрака отбеляза Конес.

Таляфери, който преди малко бе станал от дивана, се бе изправил пред поставения на пиедестал модел на Галактиката и гледаше мигането на звездните системи. Никога преди не беше виждал толкова голям и така добре изработен модел.

— Наистина. Но той нито веднъж не е посетил и един от тези светове, с изучаването на които се занимава, и никога няма да го направи. Аз дори се съмнявам, че през последните тридесет години се е отдалечавал на повече от миля от тази къща.

Рейджър се разсмя на глас.

Мендел избухна:

— Може и да ви изглежда смешно — сърдито произнесе той, — но ще ви бъда много признателен, ако в бъдеще се постараете да не

засягате тази тема в присъствието на доктора.

Само след миг се появи самият доктор Ърт.

— Моля за извинение, господа — прошепна той. — А сега да се захванем с вашия проблем. Може би някой ще пожелае сам да си признае?

Таляфери презрително сви устни. Едва ли този дебеличък специалист по извънземните форми на живот, който доброволно се бе осъдил на домашен арест, притежава онази твърдост, която да накара някого да си признае за извършеното престъпление. За щастие проблемът им е такъв, че не е необходимо да се прави на талантлив следовател. Ако въобще има такъв талант.

— Кажете ни, доктор Ърт, вие свързани ли сте с полицията? — запита Таляфери.

На зачервеното лице на доктора се появи самодоволно изражение.

— Официално не, но въпреки това сме в прекрасни отношения.

— В такъв случай ще ви кажа някои сведения, които може да им съобщите.

Доктор Ърт прибра корема си, извади краищата на ризата и се захвана да трие стъклата на очилата си. Когато завърши с тази важна работа, той произнесе:

— Слушам ви.

— Аз ще ви кажа кой е бил в стаята на Уилърс по време на смъртта му и кой е заснел записките.

— Изглежда вие сте имали щастието да разкриете тази тайна?

— Мислех за това през целия ден и май съм стигнал до правилния извод.

Таляфери се наслаждаваше на ефекта, произведения от неговите думи.

— И какво ще ни съобщите?

Той шумно въздъхна. Независимо, че се беше готвил няколко часа, не му бе леко да започне.

— За станалото най-вероятно е виновен самият доктор Мендел — произнесе накрая Таляфери.

Мендел просто онемя от възмущение.

— Чуйте, докторе — развика се след малко той, — ако наистина имате основания за такова страшно...

— Нека говори, Хюбърт — прекъсна го високият глас на Ърт. — Предлагам да го изслушаме. Нали вие сам го подозирате и няма такъв закон, който да му забрани и той да ви подозира.

Мендел злобно сви устни.

— Това е нещо повече от подозрение, доктор Ърт — заговори Таляферио и с усилие на волята застави гласа си да звучи спокойно. — Доказателствата са налице. Ние и четиримата знаехме за изобретението на Уилърс, но само един от нас, доктор Мендел, е присъствал на експеримента. Само той е знаел, че откритието не е плод на болно въображение. Само той е знаел, че записките наистина съществуват. Уилърс имаше прекалено неуравновесен характер и за нас вероятността да казва истината бе прекалено малка. Ние отидохме при него в единадесет, за да се убедим окончателно в това, макар че никой да не каза на глас истинската причина за посещението. Но Уилърс беше невменяем. Такъв преди никога не сме го виждали. А сега да разгледаме въпроса от друга страна. Какво е знаел доктор Мендел и какви са мотивите му? Представям си следното, доктор Ърт. Човекът, който е влязъл в стаята на Уилърс в полунощ, е видял, че е в безсъзнание и е заснел ръкописа. Това лице, нека засега да не споменавам името му, вероятно е изпаднало в ужас, когато Уилърс е дошъл на себе си и позвънил на някого по телефона. Обхванат от паника, престъпникът веднага решава да се освободи от единственото вещественно доказателство. Трябвало е веднага да махне непроявената лента със заснетите записки, при това така, че да не я намерят, а после той, ако не го заподозрат и всичко мине добре, да се върне и отново за нея. Идеалното място за това е первазът на прозореца. И той бързо отворил прозореца, сложил лентата и си заминал. И ако Уилърс останел жив, или ако този телефонен разговор би довел до някакви лоши последици, единственото доказателство за вината му биха били думите на самия Уилърс и той лесно би убедил останалите, че Уилърс е неуравновесен човек.

Таляферио млъкна, продължавайки да премисля неоспоримостта на своите доводи.

Уендъл Ърт го погледна с присвити очи и затупа с пръсти по дебелия си корем.

— И кое е основното доказателство за вината на доктор Мендел? — запита той.

— Според мен най-важното е, че престъпникът е отворил прозореца и е сложил вън, на перваза, лентата. Сами се убедете, Рейджър е живял десет години на Церера, Конес — на Меркурий, а аз — на Луната. През това време на всеки от нас рядко се е случвало да идва на Земята. Отпуските ни са кратки, а и кога ли успяваме да ги ползваме? Вчера неведнъж се оплакахме един на друг колко ни е трудно да свикнем със земните условия. Ние работим на планети, които нямат атмосфера. Никога не излизаме от помещенията без скафандър. Дори сме отвикнали от мисълта, че навън може да се излезе без него. Нито един от нас не би отворил този прозорец без отчаяна вътрешна борба. А що се отнася до доктор Мендел, той е живял само на Земята и за него да отвори прозореца е единствено прилагане на известна мускулна сила. Може да го направи, без да се замисля, докато ние — не. Логиката сочи, че той е престъпникът.

Таляфери се облегна на гърба на стола и си позволи леко да се усмихне.

— Кълна се в Космоса, той е прав! — възторжено извика Рейджър.

— Ни най-малко! — ревно скочилият от дивана Мендел. Изглеждаше готов да се нахвърли с юмруци на Таляфери. — Категорично протестирам против тези жалки измишльотини. А записът на телефонното обаждане на Уилърс до мен? В него се чува добре думата „съвипускник“... Как ще го обясните, а?

— Уилърс тогава е умираал — възрази Таляфери. — Вие сам знаете, че голяма част от казаното е неразбираемо. Този запис аз не съм го чувал и затова ви питам, доктор Мендел, действително ли гласът на Уилърс е бил изкривен до неузнаваемост?

— Виждате ли... — смути се Мендел.

— Аз съм сигурен, че е така. Нямам никакви основания да изключа възможността вие предварително да сте изфабрикували записа, вмъквайки там думата „съвипускник“.

— О, Господи, откъде мога да знам, че на конгреса ще дойдат бивши съвипускници на Уилърс? — възкликна Мендел.

— Това би могъл да ви каже самият Уилърс. Аз се осмелявам да твърдя, че той наистина го е направил.

— Чуйте — решително започна Мендел, — вие тримата сте видели Уилърс жив в единадесет вечерта. Лекарят, който направи оглед



на тялото, заяви, че е умрял преди около два часа. Следователно смъртта му е настъпила в интервала между единадесет и един след полунощ. През цялото това време аз присъствах на вечерното заседание и поне десетина души могат да свидетелстват, че от десет вечерта до два след полунощ съм се намирал на няколко мили разстояние от хотела. Нима това не ви е достатъчно?

— Дори и да се потвърди — упорито продължи Таляфери, след като помисли малко, — може да се предположи, че сте се върнали в хотела в два и половина и веднага сте се отправили при Уилърс, за да обсъдите с него някакви въпроси, свързани с бъдещия му доклад. Намерили сте вратата отворена или сте използвали дубликат на ключа... Всъщност няма никакво значение. Главното е, че сте намерили Уилърс мъртъв и, възползвайки се от случайността, сте преснели ръкописа му.

— Но ако той вече е бил мъртъв и не е могъл на никого да позвъни, защо ми е трябвало да крия лентата?

— За да отклоните подозрението. Не е изключено да имате и второ копие от лентата. Между другото това, че тя е била осветена, знаем само от вашите думи.

— Достатъчно! — намеси се Ърт. — Вие изказахте интересна хипотеза, доктор Таляфери, но тя не е издържана поради приведените в нейна защита доказателства.

— Така е от ваша гледна точка... — намръщено се опита да възрази Таляфери.

— Такава ще е гледната точка на всеки, който притежава способността да мисли аналитично. Нима не сте забелязали, че за престъпник Хюбърт Мендел е бил прекалено активен?

— Не — каза Таляфери. Уендъл Ърт леко се усмихна.

— Вижте какво, доктор Таляфери, аз не се съмнявам, че в процеса на своята научна дейност вие едва ли се увеличавате толкова много от хипотезите си, че да отхвърляте напълно противоречащите им факти и логическите изводи. Много ви моля да не изменяте на това златно правило, когато заемате мястото на следовател. А сега си представете колко проста би била задачата на доктор Мендел, ако неговите действия, както вие твърдите, са били непосредствена причина за смъртта на Уилърс и той си е намерил начин да си осигури алиби. Или, което отново следва от вашите думи, като е видял, че

Уилърс е мъртъв, той се е възползвал от това за собствен интерес. Защо тогава му е било необходимо да фотографира ръкописа или да приписва това на някой от вас? Той просто би могъл да вземе записите и да си отиде. Кой друг е знаел за тяхното съществуване? Практически никой. Доктор Мендел не е имал основания да предполага, че Уилърс е разказал за тях на някой друг. Та всички са знаели, че той е патологично потаен. Никой, освен доктор Мендел, не е знаел, че Уилърс се кани да изнася доклад. За това не е било обявено, няма публикувани тезиси. Следователно доктор Мендел е могъл без страх да вземе ръкописа и спокойно да си отиде. Дори и да знае, че Уилърс е споделил с някого своята тайна... е, какво от това? С какви доказателства разполагат неговите бивши състуденти? На какво могат да се позоват, освен на думите на един човек, когото и те самите са смятали за душевноболен? Но доктор Мендел постъпва иначе. Заявява, че записките на Уилърс са унищожени, че смъртта му не може да се приеме за напълно естествена. Търси лента, на която е заснет ръкописа. Накратко, прави всичко, което да привлече вниманието към него, докато единственото, което би трябвало да направи, е да стои на сянка. И ако той наистина е извършил това престъпление, а после е избрал такъв начин на поведение, то той би трябвало да е най-тъпия, най-слабомислещия от всички, които аз познавам. А това не може да се каже в никакъв случай за доктор Мендел.

При цялото си желание Таляферио никак не можеше да опровергае очевидната справедливост на приведените от Ърт аргументи.

— Тогава кой е извършил престъплението? — запита Рейджър.

— Някой от вас тримата.

— Но кой именно?

— О, за мен този въпрос отдавна е решен. Разбрах кой е виновен още в мига, когато доктор Мендел свърши да разказва.

Таляферио неприязнено изгледа дебеличкия специалист по изучаване на извънземните форми на живот. Не се изплаши от последните му думи, но те, изглежда, бяха направили на останалите силно впечатление. На Конес сякаш се беше откачила долната челюст, което му придаваше вид на идиот, а устните на Рейджър някак странно се бяха удължили. И двамата сега приличаха на риби.

— Кажете най-сетне, кой е той? — запита Таляферио.

Ърт примижа.

— Преди всичко искам да разберете, че сега най-важното е откритието на Уилърс. То още може да бъде възстановено.

— Дявол да ви вземе, Ърт, що за глупост говорите? — с раздразнение възкликна Мендел, който още не беше забравил нанесената му обида.

— Напълно е възможно този човек преди да фотографира записките, да ги е огледал. Съмнявам се, че е имал време и присъствие на духа да ги прочете, но дори и да е успял да го направи, едва ли е запомнил нещо, във всеки случай съзнателно. Но ако е хвърлил дори един поглед, то ние може да ги възстановим.

Присъстващите неволно усетиха да ги побиват тръпки.

— Вие напразно се страхувате от психосондирането — побърза да продължи Ърт. — Ако го правят по всички правила, то е напълно безопасно, особено когато човек доброволно се е съгласил. Причина за вредните последствия се явява вътрешната съпротива, своеобразния начин на духовно неподчинение. Затова, ако виновният си признае сам и доброволно се остави в моите ръце...

В тишината на слабоосветената стая неочаквано се раздаде силният смях на Таляфери, който бе развеселен от този примитивен психологически трик.

Реакцията на Таляфери обърка Ърт и той с искрено недоумение го изгледа над очилата си.

— Аз имам достатъчно влияние в полицията и мога така да уредя нещата, че сондирането да премине незабелязано — каза той.

— Аз не съм виновен! — викна злобно Рейджър.

Конес отрицателно заклати глава.

Таляфери запазваше презрително мълчание.

— Какво пък, ще трябва аз да посоча виновния — въздъхна Ърт. — Уви, нищо хубаво няма да се получи от това. Човекът ще бъде травмиран и ще възникнат нежелани усложнения.

Той неволно притисна длани до корема си и затупа по него с пръсти.

— Доктор Таляфери каза, че лентата била сложена на перваза на прозореца с цел да бъде скрита и да се предпази от възможни повреди. С това съм напълно съгласен.

— Благодаря ви — сухо произнесе Таляфери.

— Но защo в главата на някого e възникнала тази мисъл? Ако полицията беше дошла, веднага щеше да намери лентата. Фактически лентата беше намерена и без нейна помощ. Кому може да хрумне мисълта, че един предмет, който се пази извън помещението, се намира в пълна безопасност? Само на човек, който продължително e живял на планета без атмосфера и който e свикнал, че не може да се излиза навън без внимателна подготовка. Например, ако на Луната се скрие някакъв предмет извън Лунния купол, може да се смята, че едва ли някой ще го намери. Хората там рядко излизат навън, освен за нещо, свързано с работата им. Затова човек, живял в условията на Луната и решил да скрие лентата, би могъл да преодолее вътрешната си съпротива и отваряйки прозореца, да се окаже лице в лице със среда, която несъзнателно възприема като безвъздушна. „Ако някаква вещь се постави извън жилищно помещение, то това я запазва напълно“ — такава e същността на импулса, който e накарал престъпникът да постави лентата на перваза.

— Доктор Ърт, защo заговорихте именно за Луната? — процеди през зъби Таляферио.

— О, споменах Луната само като пример — добродушно поясни Ърт. — Всичко казано дотук, се отнася в еднаква степен и за тримата ви. А сега преминавам към въпроса за умиращата нощ.

Таляферио се намръщи.

— Имате предвид нощта, когато умря Уилърс?

— Имам предвид всяка нощ. Сега ще ви обясня. Ако допуснем, че външната част на перваза наистина се явява надеждно скривалище, то кой от вас би могъл до такава степен да загуби чувство за реалност, че да реши да скрие там непроявената лента? Искам да ви напомня, че лентите, които използваме в нашите микрофотоапарати, не притежават голяма чувствителност и са предназначени да бъдат проявявани при всякакви условия. На всички ви e добре известно, че разсеяното вечерно осветление не може да ги повреди сериозно, но разсеяна дневна светлина ще ги освети за около минута, докато преките слънчеви лъчи ще го сторят за миг.

— Обяснете най-после, Ърт, накъде биете? — прекъсна го Мендел.

— Не ме ръчкай с остен! — обидено възкликна Ърт. — Искам да дам на всички възможност да схванат напълно нещата. Най-голямото

желание на престъпника е било да запази неосветена лентата, която в онзи миг е станала за него неоченимо съкровище, от което е зависело неговото бъдеще и неговия принос в науката. Така че, питам, защо той е поставил лентата именно там, където сутрешното слънце непременно би унищожило направените снимки? Само защото му се е струвало, че Слънцето никога няма да изгрее. Той е мислел, че нощта, образно казано, е безсмъртна.

Но нощите на Земята не са безсмъртни, те умират и отстъпват място на деня. Дори полярната нощ, която трае шест месеца, в края на краищата и тя умира. Нощта на Церера продължава само два часа, нощта на Луната — две седмици. Тези умиращи нощи, както доктор Таляфери, така и доктор Рейджър добре знаят, се сменят с ден.

— Чакайте... — започна да вика Конес.

Уендъл Ърт твърдо го погледна право в очите.

— Повече няма какво да чакаме, доктор Конес. Меркурий е единствената планета в цялата Слънчева система, която непрекъснато е обърната към Слънцето само с едната си част. Три осми от повърхността му никога не се осветяват и там цари вечен мрак. Полярната обсерватория е построена точно на границата на сенчестата страна на планетата. През десетте години престой на Меркурий вие, доктор Конес, сте свикнали да смятате нощта за безсмъртна. Мислили сте си, че потопената в тъмнина страна на планетата ще си остане вечно такава. И затова сте доверили непроявената лента на земната нощ, забравяйки от вълнение, че тази нощ е обречена на смърт...

— Чакайте... — продължи несигурно Конес.

Но доктор Ърт беше неумолим.

— Днес ми казаха, че когато доктор Мендел дръпнал лоста на прозоречния поляризатор, вие сте извикали при вида на слънчевата светлина. Кое ви е подтикнало да го направите? Страхът пред меркурианското слънце? Или веднага сте разбрали, че слънчевите лъчи рушат вашите планове? Вие сте се хвърлили към прозореца. Защо? За да върнете поляризатора обратно или да погледнете развалената лента?

Конес падна на колене.

— Не исках да го направя! Канех се само да си поговорим, само да си поговорим! Но той се развика и загуби съзнание. Стори ми се, че е умрял. Записките му бяха под възглавницата и всичко стана много

бързо. Едното влече след себе си друго и преди да разбере какво всъщност правя, беше вече късно. Кълна се, не исках да го направя!

Всички го заобиколиха, а Уендъл Ърт загледа ридаещия Конес с жалостив поглед.

\* \* \*

Когато линейката за бърза помощ си тръгна Таляферо се застави да поговори с Мендел.

— Надявам се, сър, че това, което беше казано тук, няма да посее вражда между нас — трудно произнесе той.

— Мисля, че всички ние трябва да забравим за събитията през последните часове — също така трудно произнесе Мендел.

Когато се канеха да си тръгват, Уендъл Ърт с наведена настрани глава и усмивка на лице им каза:

— Не сме уточнили размера на моя хонорар.

От удивление Мендел зяпна.

— О, нямам предвид пари — побърза да уточни Ърт. — Бих искал, когато в бъдеще бъде конструиран първия апарат за телепортация на хора, да ми позволят да направя едно пътешествие.

— Но до осъществяването на този проект е твърде далече — възрази Мендел, който още не беше успял напълно да се овладее.

Ърт отрицателно поклати глава.

— А, не, нямах предвид космическо пътешествие. Просто ми се прииска да посетя Лауерфоулз, който се намира в Ню Хемпшир.

— Дадено, Ърт, ще бъде направено. Но защо точно там искаш да отидеш?

Ърт повдигна глава. За голямо свое учудване Таляферо видя как лицето на специалиста по извънземните форми на живот силно почервеня.

— Ами, някога... много отдавна... ухажвах там едно момиче. Минаха доста години... Но ме мъчи един въпрос...

**Издание:**

Автор: Айзък Азимов

Заглавие: Огледално отражение

Преводач: Сийка Петрова; Явор Дунев

Година на превод: 1997;1993

Език, от който е преведено: английски

Издание: първо

Издател: ИК „Камея“

Година на издаване: 1998

Тип: сборник разкази

Националност: американска

Редактор: Катя Петрова; Георги Димитров

ISBN: 954-8340-35-X

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/10543>

# ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

**МОЯТА БИБЛИОТЕКА**



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.